

Commentaria Ac Dispvtationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creatvrarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

Liber Quartvs. De Amissione Statvs Innocentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](#)

E L E N G H V S

CAPITVM LIBRI QVARTI.

- Cap. I. *D*icitur *Tentatione serpentis, qua Euam ad peccandum induxit.*
 II. *Quod fuerit initium peccandi Euam, & quem progressum in multiplicandi peccatis habuerit.*
 III. *Virum principium peccandi in Adamo fuerit superbia.*
 IV. *Vtrum Adam etiam per infidelitatem peccauerit, vel quae peccata post superbiam commiscerit.*
 V. *Vter grauius peccauerit, Adam, an Euam.*
 VI. *An peccatum primorum hominum fuerit omnibus grauius.*
 VII. *An conuenienter primi homines fuerint à Deo puniti propter suum peccatum.*
 VIII. *Quando fuerit Adam è paradiſo eiectus, quantoq[ue] tempore in illo permanferit.*
 IX. *An primi parentes sui peccatum veniam consequi potuerint, vel etiam consequuti fuerint, & aeternam salutem.*

LIBER QVARTVS.

DE AMISSIONE. STAVS
INNOCENTIA.

Vm experimento satis nobis fit notum carere homines illo felici statu, quem superiori lib. descriptissimus: & aliquando habuisse, secundum fideli doctrinam ostendimus. Ideo necessarium est inquirere, & quantum status ille durauerit, & quomodo amissus fuerit explicare. Supponimus autem statum illum non potuisse, nisi per peccatum amitti: quia dona Dei sunt sine poenitentia, & beneficium illud tantum sub conditione seruandi diuinum præceptum datum est, vt Gen. 2. & 3. manifestè colligitur. Declarabimus ergo qualem fuerit peccatum illud, & quando, & quomodo commisum fuerit: & isti fine aliquid de illius remissione attingemus.

C A P V T I.

Tentatione serpentis, qua Euam ad peccandum induxit.

Explicato præcepto, quia homo non à se tantum motus, sed ab alio impulsus ad peccandum inductus est, ideo priuilegium de peccato ipso dicamus, modum, & viam per quam homo ad tantum malum peruenit, explicare necesse est. Incepit autem tentatio ab Euam per serpentem, sicut Scriptura his verbis Gen. 3. *Sed & serpens erat callidior cunctis animalibus terra, qua fecerat Dominus Deus, que dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus, ut non comedetis de omni ligno Paradiſi: vsque ad illud, Nequam moriemans, scit enim Deus, quid in quounque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dico scientes bonum, & malum, &c.* Circa quam historiam primum omnium dicendum est de illo serpente, quis vel qualis fuerit, deinde quomodo potuerit Euam cum illo colloquium miscere, tertio

quale fuerit ex utraque parte colloquium illud. Ac denique quem effectum in Euam habuerit, antequam plenè consentiendo peccauerit.

Circa primum, omisso antiquo errore Ophitorum, qui dixerunt serpentem illum fuisse Christum, quem vt stultissimum dominant August. de heres. in 17. & 46. Epiphanius in 47. Irenaeus libro 1. cap. 34. titer error Tertullianus de Praescr. cap. 47. Duo alii cauendi sunt, stultissimus prior est, serpentem illum non fuisse corpus ali confusatur quod materiale, & visibile, & locutionem eius si. ab Aug. Epimiliter sensibile non fuisse, quæ auditu corporis phaneren. percipi posset, sed omnia illa, quæ de tentatione serpentis dicuntur, esse per metaphoram intelligi. Alter error præferit genda. Ita sentit August. lib. 2. de Genef. contr. Manichæos, cap. 14. Mutauit vero postea sententiam, vt videbimus. Origenes etiam per metaphoram illa omnia exposuit, quam sententiam referet etiam Ambrogius libro de Paradiſo capite secundo. Nouissime verò Caiet. Gen. 3. dicens, nomine serpens significari ipsum demonem secundum se, & sine corpore assumpro, & per suggestionem tantu internam Euam locutum fuisse. Probat, quia in Scriptura diabolus ipse sine corpore assumptus Draco, & serpens appellatur Apocalyp. 12. Isaie 27.

Caiet.

Arguit Caiet. 1.

2.

3.

4.

5.

Secundò, quia de illo serpente dicitur fuisse callidior cunctis animalibus terræ: quod verum non esset, si de serpente visibili diceretur: ergo de demone id dictum est. Tertiò, quia animal brutum non poterat nisi miraculosè loqui, & tamen Moyfes simpliciter narrando historiam, locutionem illam sine villo miraculo factam fuisse indicat: ergo non fuit locutio exterior, sed fugitio interior, quæ ab Angelo naturaliter fieri potest. Quartò, si Euam, viso serpente, eum loquentem audiuisset, valde admiraretur, & horruisset, ac fugisset, sicut Moyfes serpentem horruuit Exod. 4. Nihil autem huiusmodi de Euam refertur, sed quod magna pace illi responsum dedit tanquam *domesticus* collocutori ait Caietan. Ultimò, quia infra dicitur, Dominum Deum loquutum esse ad serpentem,

illi ma-

illi maledicendo, vbi necesse est nomine serpens demonem intelligi. Tum quia dienum esset à diuina sapientia cum bruto animali loqui : tum etiam quia verba illa, *Inimicitias ponam inter te, & mulierem*, &c. tantum de dæmone intelligi possunt.

3.
1. Affertio.

Nihilominus dicendum est, tentationem illam exterius, & per auditum corporis factam esse, ac proinde serpente illum corporeum, & visibilem fuisse, & sensibili voce, aut sono Euæ fuisse locutum. Hæc est sententia D. Thomæ 2.2.q.165, art. 2. ad 2. & 3. quem reliqui Theologi sequuntur. Patres etiam exponentes Genesim communiter verba illa intelligunt propriæ de loquela sensibili per organum corporeum, ut patet ex Bafil. homil. de Parad. & Ambros. lib. de Parad. cap. 12. & lib. de Fuga seculi, cap. 7. August. lib. 14. de Ciuit. cap. 11. Theodor. q. 34. & 35. in Gen. Rupert. lib. 3. in Gen. a principio. Beda in 3. cap. Gen. Chrys. homil. 16. in Gen. Cyrillus lib. 3. contra Julian. Damasc. lib. 2. de Fide, cap. 20. vbi ait dæmonem non per immillas cognitions, sed per serpentem impetrans Adamum, quod intelligendum est, mediante, seu interueniente Euæ. Denique hæc veritas adeo est communis sensu totius Ecclesiæ recepta, ut sententia Caietanus erroris excusari non posset, ut etiam Pereira, & Ystel. in Gen. adnotarunt.

4.
Probatur
aff. primis
ex Script.

Et probatur ex ipsa littera Genesis, primò ex verborum proprietate, quæ in historica narratio ne fine magnæ necessitate, vel auctoritate, relinqua non est, ut iam contra eundem Caiet. in superioribus dixi. Secundò, quia illa verba, serpens dicit ad mulierem, & mulier respondit, colloquium fuisse sensibili ostendunt. Nam ex parte Euæ dubitari non potest, quin vox sensibili responsum dederit, nisi magna vis sit verbis : ergo respondebat ad verba, quæ auribus corporis perceperat: ergo etiam videbat serpentes, qui loquebatur, & cui ipsa respondebat. Iuuant etiam verba illa per quæ serpens comparatur ad cætera animantia terre, quibus callidior dicitur, nam per hoc casus indicatur, sermonem esse de sensibili serpente; nam inter dæmonem, & bruta animalia congrua comparatio non fit. Quid argumentum conatur fugere Caietanus multiplicando metaphoras voluntariæ excogitaras, quas si admirare licet ad negandum proprium literalem sensum, nihil esset frumentum in tota illa narratione Genesist. Nam eodem modo possent per metaphoram exponi omnia, quæ de Paradiso, & de lignis eius, & de formatione Euæ ibi narrantur, quod in Origene damnatum est, ut in superioribus retulimus. Et hæc est postimma ratio damnandi interpretationem Caietani.

5.
Probatur 2.
a. D. Thom.

Addit vero theologiam rationem D. Thomas in dicta q. 65. art. 2. ad 2. quia dæmon in eo statu non poterat tentare Euam suggestione mere interna, sed tantum externa, cuius oppositum Caietanus supponit tanquam suæ interpretationis fundamentum. Assumptum vero probat D. Thomas, quia diabolus non habuit tantam potestatem in homine ante peccatum, quantum nunc habet. Nam antea non poterat dæmon immediatè immutare internamphantasiæ hominis, quia hoc erat contra perfectionem illius status, & contra rectitudinem originalis iustitiae, per quam fiebat, ut quandiu ratio erat subiecta Deo, inferior portio esset ita perfectæ rationi subdita, ut inordinate aduersus illam moueri non posset: ergo non poterit dæmon hunc ordinem immutare: ergo nec mere internè Euam tentare. Probatur consequentia, quia interna suggestio non fit nisi per internam immutationem portionis inferioris inordinata, & præter rationem.

6.
Obiicitur
constata-

Dices, in sensitiva portione interiori distingui motumphantasiæ à motu appetitus sensitivi, seu concupiscentiæ: & rationem factam solum proba-

re, non potuisse dæmonem in eo statu excitare motum concupiscentiæ præueniendo rationem, non tam idem probare de motuphantasiæ, cum tamen ad suggestiōnem merè internam sufficiat. Assumptum probatur, quia quodphantasia excitetur, præueniendo rationem, non est inordinatum, sed potius est ordo naturalis aedo necessarius, ut etiam in statu innocentia deesse non posset, alias non valerent tunc homines per obiecta sensibilia ad intelligentiam excitari: ergo nullum est inconveniens, nec contra ordinem illius statutus, quod illa interior immutatiophantasiæ operā dæmonis immediatè fieret. Probatur consequentia primò, quia hoc nō erat contra ordinem proprium iustitiae originalis, ut ostensum est. Secundò, quia per tentationem externam factam operā dæmonis immutatur sensus exterior, immediate, &phantasia mediata: ergo eadem ratione potuit illa immutatiophantasiæ immediatè à Deo fieri, quia non apparet in hoc maior deordinatio. Præsertim, qui sicut externus sensus, v.g. auditus non ita immutatur à dæmoni immediate, ita vt ipse per se sufficiat speciem in auditu, sed mouendo corpusexternum, & per illud efficiendo sonum, per hunc tanquam per obiectum imprimere specie in sensu: ita licet mere internè moueretphantasiæ, non per se, & immediatè in illam imprimerephantasiæ, sed mouendo humores, & spiritus per illasphantasiæ imprimere, vel moueret, quod non videtur maiorem inordinationem, quæ illud prius confinire. Tertiò, quia alias non quam posset dæmon in statu innocentia, quanvis duraret, tentare homines, nisi in corporeassumpto, vel formando sonum sensibilem, aut visibiles imagines, aut quid simile. Et pars ratione de facto non potuerit tentare B. Virginem, nisi eodemodo, scilicet assumendo formam visibilis, vel per aliquem modum sensibilis locutionis, aut extensis imaginis: utrumque autem videtur credi difficultate.

Nihilominus ratio D. Thomæ mihi videtur congruentissima, nam licet non excedat vires naturales dæmonis, mouere interiorphantasiæ illo modo, non sicut decens, ut pro statu innocentia defensio tanta licentia in corpus hominis illi tribueretur, sed hoc pertinet ad propnalem subiectiōnem, quia homo post lapsum potestari dæmonis traditus est. Et ita non solum motus cōcupiscentiæ, sed etiam motusphantasiæ præternaturali modo à dæmoni immutatus, erat non solum contra decentiam, & dignitatem, sed etiam contra rectitudinem illius status. Tum quia unus motus est proper alium, & ideo tanquam unus repudiantur. Tum etiam, quia si illa licentia dæmoni daretur, vix poterit sine nouo miraculo motus concupiscentiæ cohereri, ne insurgeret. Tum denique, quia ipsius morusphantasiæ sic excitatus est præter rectum ordinem naturalem. Et confirmatur ex D. Gregor. homil. 16. in Etiang. vbi ex quod dæmon non potuit Christum tentare delectatione, aut contentia, intulit, si quid ideo omnis diabolus illa tentatio non posset, ergo simili modo ex eo, quod dæmon non potuit Euam tentare per delectationem, recte inferius, exterius tentasse, non mere internè.

Declaraturque hoc amplius respondendo ad obiecta contra rationem D. Thomæ. Nam prima, ratio principalis rectè probat, seu sumit in anteecedente, potuissephantasiæ in statu innocentia moueri ab obiectis materialibus medijs sensibus externis ordinario, & naturali modo: inde autem non rectè inferit, potuisse mere internè à dæmoni excitari, quia motionismodus imperfetus, & quodammodo præternaturalis est, ideo iustitia originali repugnat. Vnde ad secundum respondet, non esse eandem rationem de tentatione

SVARE:
de Angelis
re 6. dærum
animæ.

per locutionem externam, vel per internam suggestionem. Cuius optimum argumentum est, quia Christus potuit priori modo tentari: posteriori autem modo non decuit. Rationem vero differenter attigit D. Thom. quia in locutione, scilicet suggestione externa sola exterior creatura a dæmoni proxime immunitatur, & ideo postea sequitur, ut sensus hominis à voce exterius formata naturaliter, & ordinario modo exciteretur. Vnde tunc extrinsecum & valde accidentarium est, quod illud obiectum extrinsecum virtute, & industria demonis formatum fuerit, quia inde nullus naturalis ordo in ipso homine, vel in potentibus eius invenitur. Quod fecus est si motio phantasia merè interius fieret virtute dæmonis: nam esto non posset immediatè, & per se imprimere species inphantasia, satis magna subiectio, & imperfectione hominis fuisset; si posset dæmon interior mouere humores, & spiritus animales intra corpus hominis existentes, atque illo modo interiores eius potentias excitare. Nam si hoc posset, parum abefet, vt etiam concupiscentiam mouere, & membra corporis alterare sine hominis voluntate posset, quod absurdissimum est: nulla ergo talis potestas, vel licentia illi fuit pro illo statu concessa. Vnde ad tertium libenter concedimus utrunque sequelam, nimurum, non potuisse dæmonem, vel homines in statu innocentia perseverantes, vel etiam B. Mariam Virginem illo interiori modo tentare: nam ita maximè decebat, & illi statui quasi connatura futurum erat.

At motu vero Caietani responderetur. Ad primum, parum referre, vt in alijs scriptura locis dæmon per metaphoram Dracor, aut serpēs vocetur. Tum quia non oportet, vt vox in uno loco Scriptura metaphorice usurpata, in eadem significatio in quolibet alio loco sumatur, vt sit per se notum. Tum etiam quia non negamus, serpentinam etiam significare dæmonem etiam in dicto cap. 3. Gen. imo, vt videbimus, multa ibi dicuntur, quae non nisi in dæmonem conueniunt, sed dicimus, in dicto loco Genesim non appellari dæmonem serpentinum per metaphoram, sed etiam quia per serpentinum sensibilem, & externis oculis expolitum loquebatur. Sicut etiam in dicto loco Apocal. 12. dæmon Dracor dicitur, & per metaphoram, & quia re vera sub forma sensibilis draconis apparabat in visione imaginaria, quae ibi describitur. Extra paulo inferius draco ille dicitur, serpens illius, alludendo, vt ibi notat Ribera, ad serpentem de quo modò agimus, nam fuit idem draco, quamus sub sensibili forma serpētis. Imo hinc videtur illud nomen quasi hereditasse, vt significat Hieronym. Isaia 17. Vnde ad secundum sumpturnum illa comparatione, callidior cunctis animalibus, respondemus primò cum Augustino 11. Gen. ad litter. cap. 29. & D. Thom. 2.2. q. 165. artic. 2. ad 4. comparationem illam per metaphoram conuenientem in ipsum dæmonem, non solum comparatione brutorum animalium, sed etiam respectu hominum. Nihilominus vero addimus respectu animalium brutorum eandem comparationem per proprietatem sumptum veræ esse de ipsa animali, ac serpenti, nam propter calliditatem illius animalis dixit Christus Matth. 10. Ego prudenter, sicut serpentes. Vbi licet non ponat apertam comparationem, satis tamen indicat habere illud animal magnam astutiam naturam ex insinuatu naturali. De qua re videri possunt Hilar. Chrysost. & Hieron. Matth. 10. Albin. & alij in Gen. & Basil. homil. 12. in initium Prouerb. & Epiph. hæref. 37. & Hugo de Sanct. Vict. in Institutionib. monast. 2. p. l. 3. de proprietatib. bestiarum, c. 40. vsq; ad 53. & Plinius lib. 8. Historiae, c. 27. Quorum sententias colligit Peyer. lib. 6. in Gen. q. 1. de hac re. Ad tertium respon-

detur, sine proprio miraculo potuisse dæmonem sua naturali virtute per serpente loqui, vt ex dictis lib. 4. de Angelis confortat. Sicut atina Balaam mouente Angelo locuta est Num. 22. Nam licet ibi dicatur, Aperuit Dominus os asina, non ideo dictum est, quia illud fuerit proprium miraculum, vt Caietan. suprà argumentatur, sed boni Angeli ex diuina ordinatione. Alia vero argumenta Caietani explicando tentationem, & peccatum Euam, ac peccatum eius, dissoluemus.

Secunda sententia praecedenti extreme contraria asseritur, serpente illum fuisse verum animal, quod vel virtute sua naturali potuit loqui, vel faltem Deum illi tribuisse pro eo tempore intellectum, & facultatem ad loquendum, & consequenter etiam ad percipiendum, quæ illi Euam respondebat. Hanc opinionem referit Abulensi. Gen. 13. q. 418. & q. 429. in priori sensu, de virtute feliciter naturali: & nominat Iosephum dicente, diabolum non tentasse Euam, sed solum serpente, vt littera sonat Vnde vult (inquit) quod serpenterat naturaliter loquens, & intelligens, & tia potuit intelligere hoc, quod dixit, & conciperit illud. Et in fine ait plurimos tempore Iosephi hoc ipsum sensisse. Insinuatque illum opinionem Iosephus lib. 1. Antiquit. cap. 2. alias 3. non tamen habet illa formalia verba, quod serpenterat tunc naturaliter intelligens, sed potius intelligere, quæ dicebantur, et que res adeo absurdâ, vt vix in mentem hominis Philofophi, & non ignorantis venire potuerit. Imo nec dicit expresse serpentinum potuisse naturaliter loqui. Hoc autem sicut insinuat inferius, dicens, Quid Deus iratus contra serpente ob malitiam, qua erga adamum est ipsius, illi vocem ademit. Posset autem hoc sano modo exponi, si ad dæmonem referatur, ita vt sensus sit, Deum priuasse dæmonem potestate amplius loquendi, vel tentandi hominem per serpente. Sed hoc etiam voluntariè dictum est, quia Scriptura nihil dicit de ademptione vocis facta serpenti, etiamque per serpente dæmon intelligatur. Nec multum nobis curandum est de sensu Iosephi, quia fortasse aliqua falsa traditione Iudaica potuit errorum illum concipere, etiamque absurdissimum sit, non Philosophia tantum, sed etiam veræ fidei contrarius, quia nec Philosophia, nec fidis agnoscit animal habens intellectum, & ratione vniuersi, nisi hominem: & idem est de propria locutione, vt tradidit etiam Arist. lib. 4. de Generat. animal. cap. 9. & lib. 5. cap. 7.

Magis autem mirandum est, quod Moses Barcepha lib. de Parad. p. 1. cap. 27. eandem sententiam in posteriori sensu de virtute diuina explicatam tribuit sancto Ephrem. Proponit enim dubium, an tentator fuerit corporatus serpens, vel Satan intra illum latens, & art. Ephrem in quadam commen- tario tradidisse, quod serpens corporeus mulierem allocutus fuerit, quia Satan impetravit a Deo, vt ei locutionem, & intellectum concidere. Quæ sane sententia multo est absurdior, quam praecedens. Tum quia, si serpens ex natura sua non est intelligens, non potuit accipere vim intelligendi, nisi mutata natura, & tunc iam non esset serpens, sed homo, nam quod per sensus, vel materiales potentias intelligeret, prorsus erat impossibile. Tum etiam, quia licet esset possibile, esset stupendum miraculum frustra, & sine fundamento, vel caula exagitatum, & præterea peculiarem absurditudinem habet, dicere fecisse Deum tam grande miraculū ad petitionem dæmonis, & ad finē decipiendi hominem. Et quoad hoc idem est de locutione, quia licet minus repugnet, locutionē quoad externā, & sensibilem sonum fieri per serpente, vt instrumentum Dei, tamen non erat necessarium fieri miraculo modo, & etiam decebat, Deum tali

miraculo

*Ad casu
Caietani
argumenta
quid.*

*Error alias
extreme co-
trarius pra-
cedenti.*

*Quomodo
posset sole-
rari.*

*Simplicer
tamen phi-
losophia &
fidei repu-
gnat.*

*Barcepha
eundem ex-
ponit in pos-
teriori sensu
ribus s.
Ephrem.*

*Expugnat
dilectus error.*

miraculo veluti iuicare dæmonem ad tentandam Euam. Potuit ergo facilè fieri , ut suprà dixi, per naturalem potentiam Angeli formantem sonum similem locutioni humanae per os serpentis, seu in ore eius, supplendo per aeris motionem defectum naturalis facultatis, & instrumenti idonei ad formandam vocem , qui erat in ore serpentis. Sicut etiam in locutione a fine Balaam per bonum Angelum factum est. Nec in operibus Ephrem, quæ nunc extant, absurdam hanc sententiam ego reperio , quin potius in 3. tom. tract. de Pœnit. versus finem, ait, *Inimicum, id est, dæmonem, per sciamum cunctorum rerum intelligentiam primus paucem decepit.*

*Apud Ephr
non legitur*

*12.
2. Afferatio
catholica.*

*Probatur ex
Script.*

*Probatur
etiam tra-
tatione.*

*Tentator E-
na lucifer.*

*An serpens
per quem
dæmon ten-
tavit fuerit
verus, vel
apparens?*

*1. Sententia
tribuuntur
Cyrillo.
Osteunditur
tamen non
satis clare
eius scriptura
Cyrillum.*

*Eam tamen
tenet Eu-
gubius.*

*14.
Surdeatur*

Vera ergo, & catholica sententia est dæmonem fuisse, qui sub specie visibili serpentis Euam tentauit. Nam quod auctor præcipius illius tentationis, & seductionis, dæmon fuerit, in Scriptura legitur. Nam hac ratione dicitur Sapient. 2. *In iudea diaboli mors introiit in orbem terrarum, & ob eandem causam Iohann. Apoc. 20. vocat illum serpentem anti- quem, ut suprà notaui. Et Christus Dominus Iohann. 8. diabolum (dicit) fuisse homicidam ab initio , quod ratione huius tentationis dixit, quia diabolus decipiendio Euam, & per illam Adamum , causa fuit mortis ipsorum, & omnium hominum. Et ratio est clara , quia tentatio illa non potuit fieri nisi à creatura intellectuali, & non ab homine, quia nec erat alius præter Adamum, nec si fuisse, per serpem loqui potuisset, nec bonus Angelus potuit esse auctor tantu[m] mali : ergo fuit diabolus. Et communiter creditur esse Luciferum , quod & multis coniecturis potest fieri verihime , & est verbis Christi consentaneum. Quod autem non in pro- pria, & loco spirituali natura, sed sub specie visibili serpentis ad tentandum accesserit, satis contra Ca- ritanum probatum est, & addi potest illud Pauli 2. ad Corinth. 11. Timo, ne scis serpens Euam seduxit a- flutias, ita corrumpans sensus vestri . Eademque est communis sententia Sanctorum , ut videre li- cit in Basil. homil. de Parad. & Chrysost. hom. 16. & 17. in Gen. Theodor. q. 31. & 32. in Gen. Rupert. & alii infra citandi.*

Dificultas autem est , utrum serpens ille quo dæmon vsus est tanquam instrumento, fuerit ve- rum animal, vel tantum apparens, seu simulacrum, & imago quadam serpentis. In hoc enim sunt opiniones , prima negat esse verum animal , sed tantum corpus effictum ad similitudinem eius a dæmoni, qui ad decipiendum Euam eius perso- nam induere voluit. Hanc opinionem tribuunt Cyrillo Moyses Barcepha, & Pereir. Veruntamen Cyril. lib. 3. contra Julian. non tam aperte hanc sententiam abstruit. Nam respondens ad verba Iuliani calumniantis, dicere, serpentem locutum esse cum. Euam sermoni humano , esse quid simile fabulis Græcorum: respondet, se mirari quomodo Julianus non intellexerit vocem illam dæmonis operatione fuisse factam : *Serpente velamentum mal- gnatum illius sic adumbrante.* Quæ verba non minus de vero serpente, quam de eius effigie intelligi possunt. Et infra §. vlt. concludit, quod serpens folium existens per se non fuit mulieri locutus , cum na- turâ, sermonis, & mentis expersus, quod de vero animali dictum est. Subiungit autem haec verba, *Induit vero per sonum eius, malorum auctor Satan.* So- lùm ergo ex illo verbo induit , videtur collegisse Moses, loqui Cyrillum de serpente tantum apparente : sed profectò etiam potest dici dæmon in- diuise personam serpentis , quia loquendo per ve- rum serpentem tanquam unum quid cum illo re- presentari voluit. Veruntamen illam opinionem defendit Eugub. in Gen.

Exuaderi potest primo, quia Angeli tam boni, quam mali quando corpora sumunt ad aliquod ministerium, non formant vera animalia, quæ ex-

terius repræsentant , sed eorum similitudinem, neque etiam ut solent veris animalibus, vel assu- tractatu lib. 4. dictum est: ergo etiam dæmon for- mauit eodem modo , & assumpit similitudinem serpentis ad suum opus , & non verum animal. Probatur consequentia. Primo, quia nō erat ma-ior necessitas veri animalis ad tentandam Euam, quam ad alia opera. Et est optimum exemplum de tentatione Christi , quam dæmon perficit in as- sumpto corpore hominis apparentis, non perve- rum hominem. Secundo, quia ex verbis Scriptura id colligi non potest, tum quia licet loquatur impliciter de serpente, tamen etiam simpliciter vo- cat homines eos, qui Abraham apparuerunt, quan-uis vere fuerint Angeli. Tum etiam quianomen serpentis maximum refert ad ipsum dæmonem, quem vocat propter assumptum similitudinem ser- pentis, sicut iam dicitur, & infra explicando ma- ledictionem serpentium latini videbimus. Ter- tiò, quia ex nullo effectu, vel signo ostendi potest, illum fuisse verum serpentem. Nam quod Pereira obicit, quia quando Angeli assument adum- bratam formam hominis, confecto ministerio, illum exuunt: serpens autem ille non evanuit finita ten- tatione, nam postea praesens adiut maledictioni Dei. hoc (inquam) non cogit, quia licet posse. An- gelus statim exuere formam, quam induit, tamen etiam potest sub illa aliquantulum perseverare, praesertim quia tempus illud brevissimum fuit, & fortasse dæmon nondum expluerat totum ma- lum, quod intendebat. Vel certè, quod credibilis est, Deus coegit illum ad permanendum, velad comparendum in eadem specie , quia licet ipse suum prauum opus consummasset, Deus suum bonum opus, id est, iudicium suum nondum tulera. Nam certè nisi hoc ad diuinam prouiden- tiam referatur, etiam illi fuerit verus serpens, potuisset non adesse quando Deus penam denun- tiabat primis parentibus , vel etiam poterat non adesse dæmon : igitur ex illo signo non recte colli- gitur, verum fuisse serpentem.

Secunda sententia nihilominus affirmat, illum fuisse verum serpentem. Hanc opinionem refert allegatus Moses ex quodam Iacob. Sarugene, quam ipse approbat, & sequitur. Ratio vero, qua- vitur , infirma est, scilicet, quia Euia corpore, & spiritu constabat, & ideo dæmon, qui spiritualis est , sibi coniunxit corporalem serpentem ad ag- grediendum illam. Hæc enim ratio ad summum probat assumptissime dæmonem sensibilem formam serpentis, veram quidem, quod corporis sensibili- tatem, non quoad specificam naturam serpentis. Alij etiam Patres, licet aperte hoc non disputerunt, tamen in modo loquuntur hanc sententiam mul- tum insinuant, ut videre licet in Basilio, Chrysost. Theodoret. locis citatis, & August. lib. 11. de Ciuit. Cœli cap. 27. vbi de dæmoni dicit: *In serpente locutus est, mo- riens eo velut organo , monensque eius naturam eo modo, de quo ille mouere , & morieris illa potius ad exprimendos ver- gissimorum sonos.* Vbi in verbo illo, *mouens naturam eius,* multum insinuat fuisse verum animal. Et in cap. 28. iterum id repetit , & adductis exemplis simili- bus magis declarat. Et in lib. 14. de Ciuit. Cœli cap. 11. expresse dicit , in Paradiso fuisse animalia ter- raria, & inter ea serpentem , quo dæmon ad suam deceptionem tanquam instrumento vifus. In quibus verbis satis indicat, serpentem illum fuisse verum animal.

Atque hæc sententia facile defendi potest, & cu- omni proprietate verba Scriptura intelligi, & iudeo fatus probabilis est, quanvis à nobis nulla suf- ficiens ratio reddi potest, cur potius vero animalis, probabilem

Ium

lum corpora, ut obiectum est. Id vero huic sententiae obstat non debet, quia etiam non possumus sufficientem rationem reddere, ob quam dæmon potius per serpentem, quam per aliud animal Euam tentauerit. Praetertim cum alia sunt aptiora ad vocem humanam formandam per illorum ora, quam serpens: & aliqui serpentes asperitus ingratissimi & horrifici homini fit. Quocirca sicut Aug. lib. 11. Genes. ad lit. c. 3. dixit, Non debemus opinari, quod serpentem filii, per quem tentaret diabolus, dixerit, sed cum esset in eo desipendi cupiditas, non nisi per illud animal potius, per quod posse permisus est. Ita nos dicere possumus, dæmonem non sua libera electione vnum fuisse potius vero animali, quam eius simulacro, sed tunc non fuisse permisum fictum animal formare, & assumere. Cur autem non fuerit permisus, respondere possumus ad abutur, & subtiliter de consilia pertinere, sicut de priori permissione idem August. dicit. Et fortasse in statu innocencie non permitteretur dæmon vti phantasticis corporibus ad homines decipiendos, & illudens, properius status immunitatem.

Ex quibus colligere possumus, superuersaneum esse inquirere, cum sint varia genera serpentum, cuiusnam species fuerit: tum quia sciri à nobis non potest, cum etiam, quia nec rationem probabilem cur potius huius speciei, quam alterius fuerit, redire possumus. Quod contra peregrinas aliquorū opinions latius prosequitur Perer. in dict. l. 6 q. 2. Et nihilominus ipse coniectatur fuisse serpentem, quem syalem vocant, quia est animal formosum, & pulchrum; adeo vt licet sit reptando piger, admiratione sui capiat stupentes, quod afferit ex Sologno cap. 30. Sed hoc etiam mihi incertum est, nam Latini longe alter nomen illud *scyale* interpretantur, nimurum, significare murem arachneum, seu araneum, vt est apud Calepinum verbo *scyale*, cū Columella, quem cit. l. 6. c. 17. & apud Scholiafrena Plinij l. 32. c. 5. qui addit ex Lucano, esse serpentem exitiosum, nihil tamen de eius pulchritudine dicit. Nec existimo dæmonem fuisse vnum illo serpente proper pulchritudinem, sed propter calliditatem, & infra explicabo. Vnde verisimile est, sicut Christus Dominus quando Luc. 10. dixit, *state prudenter faci se penates*: locutus est de communibus serpentibus, hominibusq; notioribus, ita serpentem illum, quo vnum est dæmon fuisse vnum ex his, qui notiores sunt hominibus, & inter eos frequenter versantur, etiam si in particulari qualis specie fuerit ignoretur.

Sed illud magis mirandum, & inquirendum est quonodo Euam audiens serpentem loquenter non horuerit, ac turbata timuerit, sed potius magna tranquillitate responderit, & colloquium cū serpente miscuerit. In quo puncto aliqui respondent, Euam non horruisse serpentem, quia tunc omnia animalia erant homini subiecta, & nihil mali poterant illi inferre. Ita Chrys. hom. 16. in Gen. additum que Bas. in hom. de Par. serpente specialiter fuisse tunc mitem, Damasc. etiam lib. 2. c. 10. adiungit, *Quod serpens familiaris homini erat, vt qui præ ceteris animalibus ad eum accederet, blandisq; motibus cum eo veluti colloqueretur. Ex quo (ait) factum est, ut omnis mali auctor diabolus in sua opera viceret, &c.* Alij deniq; addiderunt, illum serpentem virginem habuisse, quod ex Beda refert Bonau. in 2. d. 21. a. 1. q. 2. ad argum. quem ipse sequitur. Veruntamen si haec ultima sententia in hoc sensu intelligatur, vt aliqua species serpentum faciem virginem habeat naturalem, & ideo talen dæmonem legisse, fabulosa res est, vt Lyran & Pereir. dicunt contra Magistrum historiarum, quia in dicto sensu id asservuisse videtur. Quia neq; in Philosophis, nec in historijs talis generis serpentum memoria inuenitur. Neq; etiam videatur verisimile, quod possit tam imperfectum &

horrendum animal faciem virginis connaturaliter habere. Si vero sensus dæmonem aucturam sua formasse huiusmodi faciem in capite illius serpentis vt Eua placide, & sine perturbatione secum loqueretur, sic non habet tantam absurditatem. Nihilominus tamen habet magnam incertitudinem quia Scriptura nihil de hoc loquitur, & Patres frequentius significant, dæmonem vnum fuisse naturali serpente sine aliqua fictione, aut apparere immitatione. Et præterea etiā illo admisso nō expedit difficultatem, vt videbimus. Illud autē, quod *responsione*. addit Damasc. de familiaritate hominis cum serpente non video quomodo constare possit, & difficultatem etiam nō euacuat. Deniq; quod Chrys. *De responsione* & Basil. dicunt, tunc omnia animalia, & serpentem ne Chrys. in particulari, fuisse homini mansueta, sufficit qui *Et Basilij.* dem ad rationem reddendam cur Eua nihil horuerit, vel timuerit viso serpente, nam eodem modo, si deambulando in Paradiso occurseret ei leo, vel vrsus, nihil profecto paucaret, aut timaret.

Difficultas vero est de loqua, & colloquio cū serpente. Nam si Eua credebat, illum esse vrum *Quaratione* serpente, sicut exterius apparebat, quonodo potuerit Eua potuit non admirari cum illum loquentem audiret. *brutum animal ad colorem* *l. quum ad-* *miserere.* Et cum esset prudens, & intelligens, quonodo nō prius secum recogitauit, qualis esset illa locutio? *Responso* *Cyril. M. g.* *& Abulensi.* Ac deniq; cum sciret, Aliud esse animal irrationale, quonodo potuit ad illum loqui, & cum eo misere sermonem. Ad hanc respondet aliqua ex parte Cyril. l. 3. cont. Iul. s. ecce iterum. *Cum tunc non esset* *alud rationale animal, mulier impendio simplex exi- mabat fastidio, & alius animalbus datum esse, humana voce loqui posse.* Magistri etiam in 2. d. 21. c. 2. in fin. dicit *mulierem putasse, serpentem officium loquendam à Deo accepisse.* Eunum sequutus est Abul. Gén. 13. q. 457. qui Augustinum etiam referit l. 11. Gen. ad lit. Sed in eo non inuenitur. Quin positus contrarium ex illo sumitur, quatenus in c. 30. dicit, mulierem non potuisse decipi a serpente, nisi prius peccaret. Et ideo etiam dicit D. Tho. dict. q. 94. a. 4. ad 1. non oportere in hac parte sequi Magistri auctoritatē. Et ob eandem causam mihi non placet hanc responsio. Nam (vt ex verbis dicitur auctoritatum) *Et ex ratio-* *ne.* supponit magnam deceptionem in Eua, nam oportebat eam existimare, serpente non solum loqui, sed etiam vti ratione potuisse, quod absurdissimum est.

Respondent aliqui illud non esse intelligendum de positiva deceptione, sed de negativa nescientia *Quo patio* *Pererius &* que potuit esse in Eua, quia non oportuit eā adeo sapientem esse, sicut Adamum, neq; per experien- *Istella pra-* *tiam* *nec cognoscere poterat, an aliud esset animal* *dicitur re-* *locationis, & rationis capax præter hominem. Et* *Etiam re-* *proprietatek* *etiamur.* in hoc sensu defendunt rationem illam Pererius, & Ystella. Sed in primis interpretatio est contra expressa verba Magistri, & Abulensis, inquit etiam Cyril, vt allegatum est. Deinde videtur impossibile in illa actione separare deceptionem à nescientia, quia Eua audierat serpentem loquenter, & illi respontit tanquam personæ intelligentiæ capaci ergo necessario debuit putare illum, quem audiebat, & ad quem loquebatur, intelligentem esse: ergo si cogitabat, illud solū animal, quod oculis videbat, & loquebatur, non habuit tantum nescientiam, sed etiam iudicium erroneum circa proprietatem, seu capacitatem serpentis. Respondere videtur Pererius, illa ignorantium Eua (quā ipse pura negationis vocat) non exclusisse omnem assensum, sed firmum. Quia non creditur (inquit) firmo assensu serpentem posse naturaliter loqui, sed dubio tantum, & quasi suspenso. Quare verba satis dubia, & (vt ita dicam) suspensa sunt, quia eorum auctor, neq; negare potuit assensum, nec affirmare ausus est: & ideo vocat dubium, & suspensum. Veruntamen si dubium esset, quod vocant *Pererij effusum ob-* *tinuitur.*

Suarez de opere sex dierum.

T negativum

negatiuum tantum, seu per suspensionem iudicij
utriusque partis, nullus esset assensus neque posset
esse principium practicè operandi, & loquendi. Si
autem fuit proposituum iudicium, etiam si non
esset firmum sed formidolosum, esset vera deceptio.

Deniq̄ illam sententiam merito refellit Ruper.
21 I.3. in Gen. c. 3. dicens: Item & illud queritur, utrum ne-
scierit mulier, quid serpens aque ut cetera animalia irra-
tionalia esset, & sua facultate loqui non posset. Si hoc necinuit,
minorem (quod absurdum est) intelligentiam in illo lucido
Dei Paradiſo habuit, quam nunc habet in hac obscuritate
vita plena miseria, ubi liceat caro, qua corrumpitur, aggredi-
ta animam, scilicet tamen nullam prater suam rationalem ef-
ficiat. Si autem (quod verum est) scivit, serpenteum non ni-
si alieno spiritu potuisse loqui profecto in eo mira seductionis
immenitas est, quod quasi omnipotentiam spiritus eius mi-
rata est mulier, qui per rationale animal humana formare
verba potuisse. Sentit ergo Rupert. cognovisse Euā
aliquem spiritum per serpentem secum fuisse locu-
tum: & consequenter cognovisse eundem spiritum
responsum suum potuisse percipere, & ideo
nihil timuisse, nec dubitassem cum eo loqui.

Mihq̄ hac sententia valde probabilis videtur.
Nam satis credibile est, habuisse Euā notitiam
substantiarum spiritualium, id est, quod præter
res corporeas creasset Deus spiritus ratione vte-
ntes, & habentes potestem ad habenda corpora.
Ergo facile cogitare potuit, aliquem spiritum fibi
per serpentem loqui. Fortasse tamen non discre-
uit, an spiritus bonus, vel malus esset, vel quia de
Angelorum lapī revelationem nondum habue-
rat, quia hoc erat magis occultum, & contingens,
minusque ad perfectam notitiam creationis Uni-
uersi necessarium. Vel certe, si id cognoverat, tunc
de hoc non cogitauit, nec ex prioribus verbis, &
interrogatione serpentis statim diuidicare potuit
qualsi esset spiritus, qui fibi loqueretur.

23 A que hanc sententiam indicasse videtur D.
Eandem in Thom. 1. p. q. 94. a. 4. ad 2. dicens: Quod mulier pu-
tauit, serpentem accepisse loquendū officium non
per naturā, sed aliqua supernaturali operatione.
Vbi cum dicit supernaturā, non est rigorose intel-
ligendum, sed quatenus quicquid in aliquo sit vla-
tra virtutem naturalem eius, quodammodo su-
pernaturale dici potest. Bonau. etiam in 2. d. 21. a. 1.
q. 2. ad 1. fauere viderunt, quatenus ait, mulier non
credidisse eum, qui loquens cur cum serpente. esse adver-
sarium, sed post bonum consiliarium. Et ideo (inquit) iam
occulta erat illa tentatio. si ut si diabolus loqueretur ad cor
interius. In quo supponit, cognovisse mulierem ali-
quem spiritum locutum esse in serpente. Quod
autem ait credidisse illum fuisse bonum consilia-
rium, vel corrigendum est, vel negativa, seu poten-
tialiter interpretandum, scilicet, non iudicasse il-
lum fuisse malum, sed vel abstraxisse, vel simpliciter
processisse, quasi supponendo potuisse esse bo-
num consiliarium.

24 Obiectum vero contra hanc sententiam Pererius.
Insta contra hanc re-
sponsione Peverius pri-
mo.
Secundo.
Tertio.

Primō, quia nō satis consonat narrationi Moysis, nam ille simpliciter dicit, serpentem locutum esse
ad mulierem, eiq̄ mithether respondit. Quod hi-
storice, & plane de serpente intelligitur, ad spiritū
autem non nisi incommode, & violenter detor-
quetur. Secundō, quia si Euā spiritum per serpen-
tem fibi loqui credidisset, magis fuisse perturba-
ta, & dolum statim suspicata esset, videntis enim,
non in specie hominis (sicut Angeli fibi, & marito
apparere solebant) sed per serpentem secum loqui
fraudem aliquam statim timuerit. Tertio, quia Euā,
quando reprehensa est à Deo, non in spiritū,
sed in serpentem culpam coniecit, & Deus nō spi-
ritui, sed serpenti maledixit. Sed haec ex supradic-
tis facile solvuntur. Quia etiam Moyses loqua-
tur & corporeo serpente, sub illo comprehendit spi-
ritum, qui loquebatur, sicut solet loqui Scriptura

de Angelis sub specie sensibili apparentibus, & lo-
quentibus.

Vnde ad primum dicimus, quod sicut serpens,
qui locutus est, non erat solum animal sensibile, sed
spiritus per illum ita etiam serpens, cui respon-
dit mulier, eodem modo intelligendus est. & ita ex
littera illa colligi non posse, puras Euā solum
serpentem sensibilem esse, qui loquebatur, sed cō-
trarium potius indicari, nam relatum est, refer-
eundem, qui locutus fuerat. Ad secundum in pri-
mis ex Scriptura non constat, Angelos sanctos al-
quando apparuisse in specie hominis Euā ante
peccatum. Nam Gen. i. homines habent illa verba,
Benedixit, illis Deus, & ait, credate, &c. Ex infra, Dum
que Deus. Ecce dedi vobis omnem herbam, &c. Ex quibus
ad summum colligi potest, locutum esse. Deum inub
forma humana sensibili ad primos homines ante
peccatum. Quamvis etiam possint illa verba in-
telligi de interfa inspiratione, & locutione, per
quam Adam, & Euā illam cognitam accep-
runt. Et c. 2. solum dicitur de Deo. Et adduxit tam id
est, Euā) ad Adam, quod non est necesse intelligi
factum, apparende Deo informa sensibili, & que-
quid de hoc sit, de alijs certe apparitionibus An-
gelorum factis aut foli Euā, aut illi simul cum A-
damo, nulla est ibi mentio. Et deinde quanvis sub
forma hominis prius ei apparuisse aliquis Ange-
lus, nō ideo postea perturbata fuisse, nam potius
generaliter licet, solere Angelos per corpora loqui,
dubitare autem potest, an omnes loquantur per
eadem corpora, vel per diuersa, & cur ille, qui lo-
quebatur sub alia forma veniret, quam prior. In
quo nullum est inconveniens, sed potius ad pro-
videntia Dei pertinere potuit, ut Euā facilis co-
gnoscere posset demonis deceptionem, & ita min-
us excusabilis redderetur. Ad tertium id, quod
ad primum, respondendum est latius dicitur inferius,
explicando verba, quib. Deus serpente maledixit.

C A P V T . II.

Quod fuerit initium peccandi Euā, & quem pro-
gressum in multiplicandis pecca-
tis habuerit.

I Nitium peccandi dici potest, vel primum pecca-
tum ab Euā commisum, vel primum tempus, in quo Euā
peccare incepit. Vt rūnq̄ ergo initium ex-
pli-
cari intēdūmus, sed ut facilius declarēmus spe-
ciem peccati primi, ac præcipuum ab Euā commis-
tum, inquirimus prius temporis initium, in quo Euā
ab innocentia cadere coepit, & consequenter
progressum, & ordinem peccatorum eius explica-
bimus. Primum ergo Rupert. I.3. in Gen. c. 2. fecit,
aliquid peccatum Euā totam serpentis tentatio-
nem antecessisse. Putat enim intra Paradisum nō
fuisse serpentes, nec alia bruta animalia, quia con-
tra pulchritudinem, & decentiam, seu munditiū
illius loci futurum fuisse existimat. Et ita locū il-
le non esset tātē beatitudinis existimandū, quia
fuisse defribitur. Ex hoc ergo inferit, quod mulier
corpore (vt ait) & oculis vagā dum incontinenter deambu-
lat, forte prospicans qualis extra Paradisum mundu-
beretur, & dum serpēs dulcedim terra proprie-
tatis innititur, locus diabolo datum est, & occasio porrebitur,
et Euā tentare. Per quā verba satis signifi-
cat, Euā culpa sua & inordinatis actionib. tentationi occa-
sionem prabuisse, ac proinde culpam aliquam pri-
orem tentatione fuisse. Et enim verba illa, m. 1.
corpore, & oculi vagā, dum incontinenter deambulat, ma-
nifeste indicant inordinatam actionem. Aliqui etiam
iam dixerunt, Euā prius quam à diabolo tenta-
tur, peccasse per superbia, & nimiam contum-
iam. Et mouebantur, quia Deus non permit-
teret tentari innocentem, nam ipsa tentatio quan-
dam pñam est. Quam sententiam indicare viden-
tur Aug. l. 11. Gen. c. 5. & Prof. l. 2. de Vit. cont. p.
Prior

SVARE
de Angelis
re 6. diarium
stima.

Prior vero sententia Ruperti omni caret fundamento. Nam in primis, quod supponit intra Paradisum non fuisse animantia, nullum esse patet quia intra Paradisum eis Adam nomina imposuit ut Gen. 2. narratur, ut supra explicavimus. Deinde tentatio Euæ non longe à situ arboris scientiæ facta est, nam in progreßu tentationis videtur mulier lit-
gum, quod esset bonum ad descendere, & pulchrum oeu-
lu, &c. Gen. 3. Lignum autem scientiæ boni, & mali erat in medio Paradisi, vel propè arborem vita, vt ex Gen. colligitur: ergo verisimile non est ser-
pentem fuisse extra Paradisum, quando Euam tentauit, quia distantia à medio Paradisi usque ad terminos eius non erat tam parua, vt in illa posset colloquium inter serpentem, & mulierem miserari: erat enim distantia plurium milliarium, vt in su-
perioribus diximus. Vnde non esset etiam credibile Euam in breui tempore tam longam deambula-
tionem fecisse. Denique illa inordinatio quam Rupertus Euæ tribuit, nullum habet fundamen-
tum in Scriptura, nec rationem, cui præsumenda
sit. Nam si tanta era inordinatio, vt esset pecca-
tum mortale, nulla materia, nullumve indicium tam gravis culpæ ibi reperimus: si autem venialis
culpa iudicetur, hæc in illo statu ante mortalem casum inueniri non poterat, vt dixi-
mus. Neque absque temerario iudicio illam fine villa probatione præsumere possumus, nam fine villa veniali culpa potuit Euam aliquando sola, & se-
parata à marito in Paradiso, & non longe ab ar-
bore scientiæ boni, & mali deambulare. Atque ita
serpens ante omne peccatum Euæ, occasionem
tendandi illam arripere potuit.

Altera vero sententia multo magis falsa est. Pri-
mo quia sine illo fundamento iudicat superbia
peccatum in Euæ ante omnem tentationem exter-
nam. Secundo, quia si vera esset illa sententia, non
fuerit demon initium, & quasi prima radix la-
plus humana naturæ, cuius contrarium ex Scriptura
supra ostendimus. Et idem supponunt idem
sancti qui differentiam constituunt inter Ange-
lum, & hominem, quod ille ex se, & nullo exteriori
suggerente lapsus est: homo vero non nisi per sug-
gestionem dæmonis. Et ideo omnes Theologi co-
veniunt, Euam ante tentationem nihil peccasse,
vt videre licet in D. Thom. 2.2. q. 161. a. 1. & alijs in
2. d. 21. Neq; est verum tentationem habere ratio-
nem penæ, maximè quando sine perturbatione
animi fieri, & vinci poterat: sicut ergo ad probatio-
nem virtutis, & augmentum meriti, vt dixit Au-
gust. lib. 11. in Gen. cap. 4. Nec in cap. 5. aliud docet,
vt infra videbimus, simulque locum Prosperi ex-
ponemus.

Est ergo alia sententia dicens Euam peccasse sta-
tim post illam interrogationem serpentis: *Cum pre-
cepit vobis Deus, ut non comederes de omni ligno Paradi-
si. Nam statim (vt auctores huius sententiae inter-
pretantur) Euæ superbiæ peccauit, quia ver-
bis serpentis inducta agrè tulit, illo Dei præcepto
esse aliquid, & appetit potestarem, liberè, & si-
ne tali subiectione viuendi. Ita opinatur Perer.
lib. 6. in Gen. disp. de Peccat. Euæ. q. 1. & citat Caietanus
in eundem locum. Veruntamen Caietanus
licet probabiliter coniectet, Moysem non retulisse
omnia verba serpentis, sed paucis verbis multi-
ta comprehendisse, quibus (ut ipse latè discurrit)
persuadere voluit, præceptum illud esse nimis gra-
ue, & contrarium libertati & commodis homi-
num, non tamen dicit, Euam statim fuisse in su-
perbiæ elatam. Id tamen insinuat, explicando
verba Euæ respondentes ad serpentem, ait enim
quod diabolicum venenum in effectum mulier serpsit per
disponentiam præcepti. Fundamentum huius sententiae
est, quia Euæ respondingent serpentem multa peccata
exterius commisit: ergo iam peccauerat interius*

Suare de opere sex dierum.

per peccatum superbie. Consequentia supponitur ex doctrina Augustini i 4. de Ciuitat. cap. 13. ex illo Eccles. 10. *Initium omnium peccati est superbia.* Et specialius Tob. 4. *In ipsa initium sumpsit omnia perditio.* Antecedens autem probatur. Primum ex Chrys. homil. 16. in Genes. dicente: *Oportebat initio colloquium illius non ferre, &c.* Quia autem nescio quomodo affecte collo-
quium serpentis tulit, per quem ve instrumentum permissio-
fæ diaboli verba suscepit, congruum erat statim, &c. vt ipsa auersaretur, & fugeret illius conjectudinem, &c. Verum quia pragmata negligenter non attendebat, non solum non est illum auersata, sed omne mandatum illius detexit, & mar-
garitas porci obicit. In quibus verbis negligenter, & culpam Euæ tribuere videtur in toto illo collo-
quio, & præfertim exaggerare videtur malum de-
tendendi diuina mysteria sine delectu, & colloquē-
dum cum dæmon cum tanto discrimine. Vnde hoc
est primum peccatum quod aliqui in illa respon-
sione accusant, scilicet, quod Euæ periculo dece-
ptionis, & transgressionis præcepti diuini se expo-
suit. Quia tenebatur aduertere illum esse superio-
rem aliquem spiritum, & se esse insufficientem ad
rationem illi reddendam, vel ad disputandum
cum illo, ideoque maritum potius adire debuisse,
eique serpentis interrogationem notam facere, vt
curam illius negotij assumeret. Et præterea alij in Triplex a-
verbis Euæ triplex peccatum inueniunt. Primum iudicant peccatum
mendacij in verbo illo, ne tangere mus illud. Secun-
dum infidelitatis in verbo illo, ne forte moriamur.
Ostendit enim se dubitare de re à Deo simpliciter
reuelata. Tertium esse potest aliud mendacium,
quod ex eisdei verbis colligi videtur, quia Deus
non dixerat, si comederas, forte morieris, sed, *In quo-
cum die comederas, morte morieris.* Vbi non solum
non addidit particulam forte, sed potius addendo,
in quoque die, ostendit comminationem esse ab-
solutam, & infallibiliter exequendam.

Nihilominus respondeo, Euam nec ante, quam
serpenti responderet, nec in verbis per quæ ser-
penti respondit, aliiquid peccasse. Hæc est aperta
sententia D. Thom. in d. q. 165. a. 2. & aliorum Theo-
logorum in 2. d. 22. nam docent primum peccatum
superbiæ in Euæ fuisse appetitum timorūdum ad
Deum, quem appetitum non concepit, donec ser-
pens replicauit, & dixit, *Nequaquam moriemini, sed e-
riuſiſi ut dī.* &c. Ergo antequam serpens illa verba
proficeret, non præcessit aliud superbie peccatum:
ergo antea nullum peccatum Euæ commiserat.
Consequentia hæc initiat in illo principio supra
ex Aug. polito, *initium peccandi in Euæ fuisse superbiam.*
Altera illatio cum antecedente probatur: quia Eu-
a non est in superbiam elata à se, (vt ita dicam)
sed excitata per suggestionem extrinsecam dæ-
monis, sed ante illa verba nullum habuit motuum
extrinsecum superbie, vt ex prioribus verbis ser-
pentis manifestum est. Nam esto concedamus, ser-
pentem non dixisse illa sola præcisa verba, quæ Moyses refert nihilominus non possumus nos pro
libito confingere alia verba, quæ in illis non in-
ficiuntur, vel virtute contineantur. In serpentis
autem interrogatione nullum est verbum forma-
le aut virtuale ad superbiam excitans, sed ad sum-
mum tacite indicans, vel præcepti onus, vel peri-
culosam curiositatem inquirendi rationem eius.
Imo in hoc etiā calliditas serpentis ostendit quod
non statim aperte transgressionem aut elationem
persuasit, sed remote interrogando aggressus est,
vt occasionem haberet proponendi postea falso
rationem præcepti, quæ ad superbiam excitaret.

Deinde probatur assertio, quia ex responsione
Euæ, vel aliquo verbo eius nullum peccatum cum
fundamento colligi potest. Nam in primis, quod
Chrysostomus negligenter, audacia, aut impruden-
tia illam arguere videtur, magis mystice & ad mo-
res, quam secundum rigorem, & proprietatem in-
tellegent.

telligendum videtur. Velerum negatiū, (vt sic dicam) & non priuatiū accipit debet. Facile namque concedemus, Euā non nūsle vīam optimo consilio, nec summa prudentia, quā disputando cum serpente: quia multo melius fuisset illius cōsortium fugere, & cum marito rem totam cōmunicare. Veruntamen, hoc medium licet cōfultus fuisset, non fuit absolute ex p̄cepto nēcessarium: nulla enim sufficiens ratio talis p̄cepti appetit. Neque etiam potest Euā accusari eo quod detexerit supernaturale mysterium: tum quia non erat illi sūb secreto datum. Tum etiam quia sp̄ritus, qui per serpētem ei loquebatur, iam se cōfenderat illius mysterij cōscium, & Euā potius verba illius correxit, vel ambiguitatem declarauit. Nam serpens non dixit, vt non comedēretis de tali ligno, scil. scientia: sed vt non comedēretis de omni ligno Paradisi, quod verbum ambiguum erat, nam significare poterat, mandatum illis fuisse, vt de nullo ligno comedērent, vel vt non de omni, id est, vt de aliquo, vel de aliquibus comedērent. Et in priori sensu verba erant falsa: in secundo autē confusa, & incerta, & ita simpliciter erant ambiguā, & captioſa. Et ideo Euā reſponſione sua veritatem declarauit, & cōfessa est, tum diuinum beneficium agnoscendo, dicens, de fructu lignorum, quā sunt in Paradiso p̄sumimur, tum determinatam exceptionem per p̄ceptum factam explicando, de ligno, inquit, quod est in medio Paradisi. In hoc ergo nō videtur reprehētione digna, nec dici potest proiecīſe margaritas ante porcos, vel quia nondum cognoscēbat illum esse sp̄ritum malum, sed simpliciter sp̄iritum intelligentem, & capacem illius declarationis, vel quia nō semper est malum, tentanti dāmoni respondere, veritatem illi obijcēndo, quam ignorante simulat, sicut Christum Domini fecisse scimus.

7. Nec etiam video, quomodo ex verbis illis, aut ex illa exaggeratione, ne comedēremus, & ne tangere mus illud, colligat rectē Caietanus, Euā iam cōcepīſe displacitam p̄cepti, vel, vt alij volunt, accidiam sp̄irituale, seu tēdium de prohibitione libi facta. Nihil enim horum in verbis illis significari video, nāp̄ priora verba, vt dixi, potius ostendunt tam beneficiū, quām p̄cepti memoria: posteriora verō, scil. illius exaggerationis, ne tangere mus, vt iam suprā dixi, nō continent falsitatem, tum quia fieri potuit, vt etiam verbū illud fuerit à Deo in p̄cepto expressum, vel quod Adam illo modo p̄ceptum promulgauerit Euā, quām à Moysē in p̄cepti enarratione illud verbū fuerit omisſum. Tum etiam quia cum dicitur, ne tangere mus, intelligendum est de tactu ad eū ordinato, & ita impliciter cōtinetur in prohibitione comedēdi, & fine vilo mendacio potuit ab Euā explicitē declarari. Nēq̄ in hoc ostendit displacitam p̄cepti, sed potius alīthimoniū, & rigorem circa modum, quo erat perfectē obseruandum. Confirmatur, & declaratur hēc responſio ex D. Greg. lib. 35. Moral. c. 10. alias 13, vbi hoc p̄ceptum his verbis refert, Sed notandum, quod illud dicitur, ex omni ligno Paradisi comedēte, de ligno autem cūstīa boni, & mali, ne teigeris, vbi p̄ceptum ipsum refert per verbum non tangendi: ergo intellexit, illud ēst cōprehēnsū sub verbo non comedēdi.

8. Denique particula fortē, addita ab Euā dicente, Item responſio ex dīcā, non contineat mendacium, nec dēdendo ad id mentis dubitationem circa rem à Deo dicāti in quod detri- dicat. Primum, quia, vt in superioribus diximus, placi Euā p̄ei interdūbita loquimur, non propter dubitatio- eato affere- nem, sed propter contingentiam effectus per se batu in fine spectati, seu ad eius pēculum indicandum. Ita respondit Bonavent. in 2. d. 22. art. 1. q. 1. ad arguim. Vbi etiam addit, potuisse Euā sine peccato du- bitare non de veritate Dei, sed de sensu verborum

eius, an, scilicet, intelligenda essent de morte corporali, vel spirituali, aut an esset pēna simpliciter statuta, & infallibiliter exequenda, vel tantum quā Deus committatus esset remissibiliter. Et dem in virtute responderet D. Thom. in 2. d. 22. q. 1. art. 1. ad 1. Vnde addere possumus, potuisse Euā dubitare, an verba illa, In qua cōque dūcedēntur, morte moriemini, dicta fuerint tanquam communica- toria pēnae, vel solū tanquam significativa effe- cta ex mandatione illius cibi consequēdū, qualis esse posset mors, si fructus illius arboris ex natura sua esset nocivus, & humano corpori contrarius. Quia ergo serpens interrogauerat Euā ratione p̄cepti, dicens, cur p̄cepit, &c. videtur illa in verbis suis pro ratione reddidisse periculum mortis, quod ex tali cibo immunebat, quia verō non erat cōta, an esset hēc ratio p̄cepti, addidit particulam forte, tum vt suam dubitationem offe- deret, non de veritate, sed de sensu verborum Dei, & de ratione p̄cepti: tum etiam nefalsū dice- ret, sed suam ignorantiam, seu nescientiam often- deret, que illi statui non repugnabat. Et ita faciliter excusat alterius mendaci, quod illi obijcē- tur. Nam particula quā usq; die, dictam sensuum ambiguitatem non excludit.

Ex quibus tandem concludimus, peccatum Euā incepisse statim ac verba illa serpens audiuit, nequaq; am moriemini fedētū scit dī, &c. Hec est p̄ceptū sententia D. August. lib. 11. Gen. ad lit. c. 9. & lib. 10. Quest. ad Orotum, q. 4. quam sequitur D. Th. 1. q. 162. art. 1. & 2. & alij Theologij. 2. d. 22. & P̄er. lib. 6. in Gen. in expōſitione verborum serpens, & mulieris, & in disp. de Peccato Euā. Et proba- tur, quia post illa verba serpens, nequaq; &c. statim additur: Vidit igitur mulier quod ī mūſet reg. &c. Sed per hēc verba indicantur peccata exteriora Euā: ergo signum est interius peccate statim ac serpens secundo locutus est. Consequē- tia probatur: tum quia inordinatio in motu cot- polis inordinationem interiorē supponit, nam ab illa procedit. Tum etiam, quia in illo statuerat hoc peculiari ratione nēcessarium, quā in eo i- ta erant ordinata omnia per originalem insti- iam, vt non posset in inferioribus partibus esse defectūs, nisi in superioribus procederet, & ideo non potuit in corpore sanctas amittit, nisi violata prius anima: tandem, vt in simili dixit Aug. lib. 1. de C. init. c. 8. Antecedens verō probat ex p̄p̄is verbis Geh. nam postquam mulier p̄missio- nem serpens audiuit, statim curiosū aspexit li- gnum scientiæ, & vidit, quod ī se ī unum ad p̄fendendū. In quibus verbis satis significatur inordinatē, & non simplici, ac puro animo aspexisse. Nam prius (vt per se credibile est) iam sp̄ius lignum illud a- spexerat, & tamen non viderat, quod bonum esset ad p̄fendendum: aliter ergo tunc ap̄p̄exit.

Vnde Albin. q. 66. in Gen. interrogat, cur mulier considerat aliū lignū possib⁹ serpenti p̄fandē? Et respo- dēt, Ut explicaret, q̄s quid ī eo mortiferum esset, dum au- tem nihil in eo talē reperiēt, confidit usq; agnoscere ex eo id- eo autem intentionē id explorandi habuit, quā iam appetere īceperat esum eius, q̄o propter mortis timorem retardabatur: ergo modus ille aspiciendi inordinatum animi supponebat. Vnde Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 9. Re vera (in 1. art.) nondum ī modo viderat, quia ī ī ea p̄fandē, quā nō intuita īst, nondum considerauerat. Et infra: Vide dig. id est, considerauit, diligenter intuita est, curiosū amedit, & index eorum quā audierat ī ipso ī se voluit. Confirmat hoc Bernard. tract. de Gradib. humilit. gradu 1. g. 2. Quid tuam (inquit ad Euā) mortem tam intē- tuerū? quid illa tam crebro vagant alumina faciat: quid p̄- dāre libet, quod manducare non licet? Et infra: Et si cal- nō īst, ulpa ī tamen occasio īst & indicū īst, & causa īst, omittenda. Quāuis ergo ille aspectus oculorū p̄ le- malus

SVARE
de Anoclis
re 6. dñum
seruia.

Cōfirmatur
responſio ex
Greg.

malus non appearat, & ex leuitate, curiositate, aut sensibili voluptate factus, leuis culpa esse possit, tamen in ea nec fuit sine culpa, vt verba ipsa indicant, vt cum Patribus ponderauimus, & effectus monstrauit, nec potuit esse in eo statu exveniali culpa, aut praeueniente motu indeliberato: ergo fuit ex aliquo paruo appetitu iam concepto. Vnde Gregor. 21. Moral. cap. 2. ait, Euaprius incaute confixit lignum, quam ipsum contingeret: ideo autem incaute alpexit, quia mens eius iam interius corrupta fuerat. Et inde etiam prouenit vt idem lignum, pulchrum oculis, spectuque delectabile, multo alter quam antea, ei visum fuerit: nam qua non rectis oculis aspiciuntur, vehementius mouent, & iuxta affectum videntis pulchriora apparet. Vnde Gaudent in tract. 15. qui est de Machabaeis, ita exponit illa verba, *Fruitus ille ita visus est speciosus, ac dulcis, ut concupiscentiam praestaret oculis, & quia conciliaret illecebram.* Iam ergo interius peccauerat Eua, quando illo modo arborem alpexit: ergo signum est, lignum eius incepisse statim, ac serpentis promissio nem auditu.

Iam vero explicandum sequitur quo nam illud primum peccatum Eua fuerit. Duo enim ibi interuenient potuerunt, scilicet, infidelitas, & superbia, & virtus videtur in Eua praecessisse. Nam in primis de Eua dicit Apost. 1. ad Tim. 2. *Mulier seducta in praevaricatione fuit,* cum tamen de Adam dicat, nō fuisse seductum. Illa autem seductio Eua in rebus ad fidem pertinentibus fuisse videtur, nimirus in hoc, quod serpenti dicenti, *nequam monemini,* plus creditit, quam Deo dicenti, mortem orum: ergo per hanc deceptionem & infidelitatem inclidit. Item creditit promissioni serpentis, *eritis sicut dij,* que errorem in fide continebat. Denique credit, Deum prohibuisse eum ligni, quasi ex inuidia ne fierent huc dij, scientes bonum, & malum, quod etiam errorem intolerabilem continet. De peccato vero superbie id affirmat August. in locis superioribus citatis, & praeferit libr. 11. Gen. ad lit. ca. 30. quem D. Thomas sequitur, & videtur communior sententia Theologorum receptum. Et maximè probari solet ex sententia Sapientis Ecclesiast. 20. & Tobiae cap. 4. dicentium, initium peccandi fuisse superbiam. Denique ex fide, quam Eua serpentis promissio, & verbis dedit, fatis probabiliter colligitur, Euam appetitissime excellentiam à serpentis promissam inordinatum modo, & vitra sua naturae proportionem, quod ad superbiam pertinet.

Inter hac autem duo peccata dubitari potest, quoniam illorum prius fuerit. Nam quod praecessit in infidelitas probari potest, quia prius Eua creditit vera esse verba serpentis, quam excellentiam scientie & similitudinis ad Deum inordinatum appetere, sed infidelitas consummata est in illa cruditate, superbia vero in hoc appetitu: ergo praecessit infidelitas superbiam. Major probatur, primum ex August. 14. de Cuius. cap. 17. vbi de primis hominibus ait, *Hoc itaque cognoverunt, quod feliciter ignorarent si Deo credentes.* Obedientes non committerent, quos cogere experiri infidelitas, & inobedientia, quid nascet: vbi infidelitatem ponit tanquam radicem, & initium totius lapsus primorum hominum. Deinde sententia, quia iudicium intellectus praeedit actum appetendi, nam est causa illius, & in hoc particulari factio non appetit, Eua similitudine Dei, nisi creditisset serpentis dicenti, sibi esse possibilem, quia sola apprehensione fine iudicio non sufficit ad inducendum affectum. Et quamvis fortasse posset aliquis simplici affectu ferri ad impossibile, & a fortiori ad bonum apprehensum nondum iudicatum possibile: nihilominus efficaci affectu, nemo potest appetere, nisi quod iudicat si bius possibilis. At vero appetitus Eua fuit efficax cuius signum est, quia ex vi illius statim applicauit

Suarez de opere sex dierum.

media, aspiciendo attente pulchritudinem cibi, & applicando manum ad tollendum illum de arbo-re, & comedendum: ergo talis appetitus ex prece-denti deceptione & errore procedit.

Dices, non potuisse feminam decipi ante quam peccaret, quia in statu innocentia nulla poterat esse deceptio, vt supra dictum est. Respondetur deceptionem intellectus non potuisse procedere omnime peccatum voluntatis, quod supra dictum est, potuisse autem procedere speciale peccatum superbia, vt argumentum probare videatur. Quia il-lamet deceptio voluntaria fuit, per voluntatem scilicet, credendi serpentis, quae voluntas ex obiectione non fuit actus superbie, sed haereticus, quatenus in voluntate esse potest, seu impie affectionis ad res fidei contrarias, vel temeraria deliberatio contra studiorum statutum. Vnde ante hanc voluntatem credendi non procedit alia deceptio, sed in consideratio, & leuitas, ac negligentia circa examen rei credenda. Hoc ergo peccatum ante superbiam praecessisse videtur. Et hanc sententiam fecuti sunt Lutherus, & Calvinus. vt Bellarm. refert dicto lib. 3. de Amisitione gratiae, cap. 4.

Nihilominus contrariant sententiam, nimirus primum peccatum Eua fuisse superbiam, docet expressè August. dicto c. 30. dicens: *Quando his verbis crederet mulier a bona, atque utili re se fuisse prohibitos, nisi iam inesse mentis amor ille propriæ potestatis, & quedam de perbiis. Se superba prelumprio, quæ per illam sententiam fuerat concinenda & humilianda?* Et hanc sententiam sequitur Magister in 2. d. 22. vbi Doctores communiter eam approbant, & D. Thom. 2. 2. q. 163. a. 1. præser-tim ad 4. vbi post relata verba Augustini, subdit, quod nō est sic intelligendum, quasi superbia præcesserit suasionem serpentis, sed quia statim post suasionem serpentis, inuidit mentem eius elatio, ex qua consequitur, vt credret esse verum, quod serpens dicebat. Quæ expostio adhibenda etiam est ad verbum eiusdem August. libr. 11. Gen. ad lit. c. 5. scilicet, *Nec arburandum est, quod esset hominem deictum iste tentator, nisi præcesseret in anima hominis quedam elatio comprimenda;* &c. Nam videtur in his verbis supponere August. elationem non fuisse ex tentatione demonis, quod falsum est: nam supra probauit, primum peccatum Eua quodcumque illud fuerit, ex suggestione demonis fuisse. Loquitur ergo Aug. de deiectione hominis quadam peccatum comedendi de ligno vetito, significans non potuisse, nisi inchoando à superbia, ad illud perteniri. Et in eadem sententia est Prosp. libr. 2. de item Prosp. Vita contempl. c. 19. qui eodem modo exponendus est, & ex his, quæ infra de Adamo dicimus, hæc pars magis confirmabitur, & auctoritate illam latè probat Bellarm. dict. cap. 4.

Ratione confirmat eam D. Thomas, quia non potuit Eua primo peccare ex affectu aliquius ob-
iecti sensibilis, in quod concupiscentia solet inordi-nate tendere, quia hæc inordinatio non habe-bat locum in statu innocentia: ergo primum Eua sententiam. peccatum fuit ex appetitu aliquius spiritualis bo-ni supra suam mensuram, quod ad superbiam per-tiner. Hæc autem ratio non videtur omnino cogere: tum quia in statu innocentia possent peccare homines primo, ac immediate circa bona sensibili-
lia, non præuenti, aut præmoti à concupiscentia sensibili, sed tantum ex sua mera voluntate, aman-do illa bona contra regulam rationis. Tum etiam, quia potuit Eua peccare circa spiritualem actum, qualis est actus credendi, in quo non fuisset appetitus excellentiae, vel superbie. Vnde non recte etiam sequitur, si Eua peccauit primo circa obiectum spirituale, contempto diuina regulæ ordi-natione: peccasse primo per superbiam, quia potuit pec-care, facile credendo serpentis, non per superbiam, sed per negligentiam, nec per formalem contem-num.

ptum Dei, qui ad superbiam spectat, sed per contemptum materialem, & inconsiderationem diuinæ regulæ.

16
Prie exponi-
tor probatio-
D. Thome,

Igitur cum D. Thomas in sua ratione vtitur illo verbo non potuit, non est cum tanto rigore accipiendo, vt absolutam impotentiam significet, sed moralem impossibilitatem: sic enim in eo statu, & cum tanta rectitudine animi, & potentiarum, vix fieri poterat, vt contra diuinum præceptum, propter solam sensibilem delectationem, voluntas nulla prævia concupiscentia mota, libere determinaretur.

17
Quia vice-
que etiam
vult ad
suadendum
superbiam
præmissa
et infidelitatem.

Atque in hoc sensu conjectura est satis probabilis. Quia cum eadem efficacitate procedit, superbiam ad infidelitatem comparando. Primo quidem, quia nullum motuum ibi præcesserat, quod intellectum Euæ fide, & doctrina illuminatum posset moxare ad credendum serpenti plus, quam Deo, nisi aliqua perturbatio in animo eius præcessisset, seu affectus, qui intelle& tenebras immiteret. Hie autem affectus, cum nō fuerit de materiali, & sensibili, non nisi appetitus excellentiae esse potuit: præcessit ergo hic appetitus infidelitatem. Quam rationem infinitauit Augustin. 14. de Civit. cap. 13. dicens: Ad malum opus non perueniatur, nisi præcesset mala voluntas. Porro mala voluntas in malum, quod esse potuit, nisi superbia. Et infra. Si voluntas in amore superiori immutabilis boni, à quo illud trahatur, stabilis permaneat, non inde ad fibi placendum auferretur. Et in hoc intenebris refrect, ut illa verum crede: et d. xii. serpentem. Et declaratur amplius hæc ratio, quia hæc res duplice in aliquo inuenitur: scilicet, vel tanquam in auctore, vel tanquam in discipulo, seu perfusio ab alio, & priori modo non oritur, nisi vel ex superbia, vel ex nimio affectu ad res terrenas, & sensibiles, vt sentit August. libr. de Pastori. cap. 8. & lib. de utilit. credendi, in princ. At vero quod ab alio trahitur in hæresim, vel in superbia, & affectu temporalium illum imitatur, vel ignoranter, & ex quadam simplicitate deceptus, Euæ autem infidelis fuit isto secundo modo tanquam ab alio decepta, non possumus autem dicere ex simplicitate, & ignorantia fuisse deceptam: tum quia serpens nulla ratione sophistica ad illam persuadendam, sed simplici attestatione vñus est: Nequam moriemini, &c. Tumeriam, quia Euæ erat sufficienter in fide instruta, & aliqui nulla ratione boni per se apparebat in credendo serpenti, nisi ex affectu ad aliud bonum aliqua ratio vñtilitas, vel commoditas redundaret: ergo necessario debuit præcedere affectus aliquis, ex quo voluntas illa credendi serpenti, originem duceret: cum ergo ille affectus non fuerit ad alias res terrenas, profecto esse non potuit nisi superbia.

Declaratur
amplius ad-
duca ratio.

Ad August.
allatum
num. 12.

Explicatur
peccatum
superbia E-
ua ut faci-
t rationi
eodem n. 12
allata.

Neque contra hoc obstat ratiō superius facta, negamus enim, iudicium aliquod erroneum præcessisse in Euæ ante inordinatum appetitum excellentiae. Et ad Augustin. respondemus in eo loco per inobedientiam intelligere peccatum manducandi deligo vñtio, vt est per se notum, etiam ex communi vñlo quendi de illo peccato: & illam inobedientiam dicit ex infidelitate processisse. Et ita exponit Augustinum D. Thom. 1. 2. q. 89. a. 3. ad 2. non declarat autem eo loco Augustin. quomodo Euæ fuerit ad infidelitatem inducta, quia iam cap. 13. dixerat ex superbia inductam fuisse. Ut autem ad rationem respondeamus, prius obiectum illius superbie explicare necesse est. Quod optimè tractat D. Thomas dict. question. 163. artic. 2. & in summa dicit, fuisse similitudinem Dei non secundum equalitatem, sed secundum quantam imitationem in excellentia scientiæ, & potentia ultra regulam debitam, & supra suam mefuranam. Et ita interpretatur Augustinum in id Psal. 68. Quæ non rapuit tunc exoluerebam, Concion. 1. dicen-

tem de primis hominibus, Raptæ voluerunt diuinitatem, vt intelligatur de diuinitate non per ellenism, sed per quandam excellentem participationem, quia prior est impossibilis, posterior vero facile potest vt possibilis apprehendendi.

Et hoc ipsum satis colligitur ex verbis serpentis. Quia, vt supra dixi, Euæ non est excitata ad superbiam, nisi ex suggestione serpentis: ergo illud expositum obiectum superbie mulieris, quod illi fuit à serpente propositum, vt Chrysost. ho. 16. in Gen. & August. lib. 8. de Gen. cap. 13. recte ponderarunt. Serpens autem similitudinem Dei illi proponit, dicens, Eritis sciat Diu, & statim declaravit, quales illa similitudine, dicens, Scientes bonum, & malum. Ergo superbiam Euæ fuit appetitus excellentiae in cognoscendo quid fibi esset bonum, quid malum. Qualis autem fuerit hic excessus in scientia boni, & mali, non satis constat. Nam velle sci- re bonum, & malum, & in hoc assimilari Deo, non est per se malum; malitia ergo est in excessu, vt si quis velit scire plus, quam oportet, & assimilari Deo plus, quam debet. Hunc ergo excessum explicat D. Thom. dicens, in hoc peccasse Euam, quod voluit tantam scientiam boni, & mali habere, vt per virtutem propriæ naturæ determinaret fibi, quod esset bonum, & quid malum ad agendum, vel etiam vt per se cognoceret, quid ibi boni, & mali esset futurum. Vnde probabile est, Euam tunc non cogitasse in particulari de modis excellentiæ, sed auditis verbis serpentis, statim conceperit quandam scientiam fibi suffici- tem ad beatam vitam, & ad regendum seipsum, & statim illam appetitissime fine ordine, vel subiectio- ne ad Deum, sed absolute, vt illi fuit propositum contra ordinem, & præceptum Dei, & ita per superbiam in illo appetitu excessisse. Ad hanc consequenter D. Thomas, etiam excessisse Euam, appetendo potestatem operandi virtute propria naturæ ad beatitudinem consequendam, quod significalit August. 11. Gen. ad lit. cap. 30. Et intel- ligendum videtur de appetitu quasi in actu exercito, vt sic dicam, magis quam in actu signato, id est, magis ex modo volendi, quam ex parte obiecti, expressè fibi propositi. Nam excellentia illa potestatis non fuit à serpente distincte proposita, tamen quia obtulit, & promisit similitudinem Dei obtinendam præter ordinem ab ipso statutum, imo contra præceptum eius, ideo virtute illam perfectionem propositum, vt obtinendam propria industria, & facultate. Eodem ergo modo Euam appetit, non quidem directe cogitando de tali potestate, nec de modo acquirendi dictam excellentiam, sed nimio quodam amore sui absolute appetendo illam excellentiam, nihil pro tunc considerans, vel de qualitate illius, vel de modo illam obtinendi.

Hoc ergo posito, respondemus ad huiusmodi elationem non fuisse necessarium, vt infidelitas præcederet, imo neque aliquod iudicium erro- neum, seu simpliciter falsum etiam contraria- nem naturalem. Quia apprehenso illo obiecto sub illa confusione proposito, satis erat apprehendere, & judicare illam scientiam vt possibilem si- bi simpliciter, & consequenter vt fibi maximè conuenientem, si obtineretur. In hoc ac. em iudicio nulla falsitas in rigore inuoluitur, qd sciencia ipsa absolute possibilis est, & conueniens obiecti- neatur: d'autem, quod ibi adiungebatur, vel non datum, vel impossibile, non proponebatur for- maliter in obiecto, sed virtute, quatenus illa ex- cellentia scientia fine modo, aut mensura proprie- batur, & ideo potuit etiam esse excessus in modo appetendi sine prævio iudicio falso in intellectu. Atque hinc etiam facile intelligitur, non fuisse necessarium, vt in Euæ infidelitas superbia ante- cederet,

cederet, quia ad appetendam inordinate excellētiā propriā nullū iudicium speculatiūm fidei contrariū necessariū fuit: sufficiens enim fuit practicum iudicium, quo vel excellentia scītē boni, & mali, vel maior potestas, & libertas in operando bonum, vel malum dicto modo, prop̄posita fuerit, ut appetibilis, & propriæ naturæ aliquo modo conueniens.

Et ita in hac sententia ferè hoc modo explicata conuenienter cum D. Thoma Scholastici in 2. d. 22. & specialiter declarat Bonavent. art. 1. q. 1. & latius Agid. q. 1. art. 1. litterali. Et quantus Scopus, & sequaces de Adamo aliter sentiantur, non tamen de Euā, vt notauit Herer. in 2. d. 22. q. 2. conclus. 1. vbi etiam addit, omnes Theologos in hac sententia conuenire. Quam eruditè confirmat, & declarat Bellarm. lib. 3. de Amiss. grat. cap. 4. & 5. At verò Perierius dicto lib. 6. in Gen. q. 1. & 2. de peccato Euā ex parte dissentit. Fateretur enim aliquam superbiam præcessisse infidelitatem. Distinguunt tamen duo peccata superbia in Euā. Primum comitum statim ac serpens interrogavit, *Cur præcepit vobis Deus antequam aliquid promitteret, & hoc, dicit, præcessisse infidelitatem.* Aliud peccatum superbis ponit in Euā post præmissionem serpenti, & hoc dicit, fuisse posterius infidelitatem, imo fuisse quintum Euā peccatum. Veruntamen fundamen-
tum di illo primo peccato superbie explosum iam est, & ita ruit tota illa pars, superbiaque est illa multiplicatio peccatorum, qua ante appetitum superbie ex præmissione serpenti conceperunt in Euā exigitantur.

Ex dictis vero noua difficultas oritur circa infidelitatem peccatum, nam si ante superbiam non præcessit, post illam non videtur necessariū, nec sufficiēter probari posse. Nam in primis nec Moses illud narrat, nec ex dictis eius colligitur. Quia post completa verba serpenti, tantum suadit. *Videtur mulier, quod bonum est ligum ad recessum, & pulchritudinem, afferatque delectabile.* Ex quibus verbis collegimus suprà præcessisse in Euā superbiam. Statim verò foliū additur, *Ei tulit fructū simili, & comedit, deditque viro suo, &c.* In quo foliū narrant exteriora peccata contra speciale præceptum diuinum: sed ista omnia supposita dicta superbia, poterunt sine infidelitate committi, sicut nunc fidelis peccat comedendo carnem in die prohibito: ergo non est, vnde tale peccatum infidelitatis colligamus. Secundū augerit difficultas, quia si ex aliquo loco colligeretur hæc infidelitas, maximē ex illo. 1. ad Tim. 2. Mulier seducta est, ex illis enim verbis colligunt omnes Patres, Euā credidisse, vera esse, quæ serpens dicebat. Ita tradit D. Thom. 1. p. q. 24. art. 4. ad 1. & 2. 2. q. 163. art. ad 4. & art. 4. in corpore, & ad 1. ex Aug. 11. Gen. ad litt. cap. 30. & 42. & idem habet lib. 2. de Gen. contra Manich. cap. 15. & 14. de Ciuit. cap. 17. & in Enchirid. cap. 45. Etidem sentit Chrysost. homil. 16. in Gen. & consentiunt ibi Rupert. & alios infra referemus. Sed hoc non satis est, vt dicamus, Euā propriam infidelitatem commisisse, ergo. Probatur minor, quia potuit Euā credere serpenti, non credendo, Deum dixisse falso, sed credendo, vel non prohibuisse eum ligni scientia eo modo, quo ipsa cogitauerat, vel saltē non fuisse mortemominatum, vt irremissibilem penam. Sic enim August. d. lib. 11. Gen. ad litt. cap. 30. dixit de Euā: *Non cœdens posse inde se mori, arbitror, quod patauerit. Deum aliquid significans, ea quæ dixisse, simanducauerit, morte moremimi.* Ergo licet falsam extimationem habuerit circa intelligentiam verborum Dei, & in hoc decepta fuerit, non tam necesse est, vt infidelis fuerit. Tertiō maximum Euā peccatum fuit superbia, vt sentit D. Thom. 2. 2. q. 163. art. 3. At si fuisse infidelis, ma-

ius peccatum fuisset hæresis: ergo non commisit tale peccatum.

Nihilominus dēendum est, absolute Euā post superbiam in infidelitatem incidisse, id est, credidisse aliquid dictis Dei, & veræ fidei contraria. Ita docet Augustinus locū citatus, & sequitur Diuīus Thomas, & sumitur ex alijs Patribus, qui ab solutè tribuum infidelitatem primis hominib[us] ut Ex Ang. & Thom. & alio. Et hoc sufficienter probatur ex loco alio. Pauli, quia seductio non est aliud, quād induci in errorē, seu falso iudicium: loquitur autem Paulus Ex Paulo, Ius non tantum de errore practico, sed etiam de speculatio[n]e, ait enim, Adam non fuisse deceptus, sed Euā. At verò Adam practice etiam errauit: ergo loquitur Paulus de deceptione per iudicium falso speculatiū: ergo si mulier seducta fuit, in errore est inducta: ille autem error fuit circa materiam fidei, ut manifestum est, quia per illum errorē credit Euā aliquid contrarium dictis Dei, vel aliter, quam à Deo dictum fuerat: in vtroque autem est error contra fidem. Vt, v.g. non solum est hereticus, qui credit, Christum falso dixisse, cùm dixit: *Hoc est corpus meum,* sed etiam, qui credi, CHRISTVM quidem verum dixisse, tamen non fuisse loquuntur in proprio sensu, sed sub aliquo anigmate: ergo similiter quomodo cumque fuerit decepta Euā circa verba Dei, vel circa sententiam, quo proprie[te] ab ipso prolatas sunt, in materia fidei errauit.

²⁴
infidelitatis
Euā fuisse
hæresim,
probabile.

Dubius autem modis intelligi potest, Euā in eam infidelitatem incidisse, uno modo formaliter, & cum pertinacia, ac propria hæresi, alio modo solum materialiter, id est, sine pertinacia, ac propria hæresi. Priorē modum indicant multi Patres, dicentes, credidisse Euā, Deum ex iniuria tibi prohibuisse Euā fructus ligni virg. ac subinde mentitum esse, cùm dixit, mortuorū eos fuisse, si de ligno comedederat: nam si hoc credidit Euā, nulla certe formaliter hæresis cogitari potest: hoc autem modo fuisse Euā deceptam, significat August. dicto lib. 11. Gen. ad litt. cap. vlt. & lib. 2. de Genesi, contra Manich. cap. 15. & Chrysost. homil. 16. in Gen. & alijibidem, & Cyrill. Alexandrinus lib. 3. contra Julian. s. vbi autem. vbi sic inquit de dæmoni: *Vide quod pestinarum doctrinarum fuerit inventor, non enim dixisse, inquit, illis veritatem ruiuerorum Deum, sed mentitum portus, & per inuidiam prohibuisse, ne comederet, vt pote Deos fore sicutantes, si comederent. Igitur & ipsam summam, & ineffabilem naturam calumnias est, & pestilentem docet nam primi parentibus immisit.* Et hinc Patres interdum indicant, amississe Euā fidem, peccando, cùm tamen fides non nisi per formalem infidelitatem amittatur. Atque ita significat Ambros. Epist. 33. ad Marcellinam fororem, & Tertull. lib. 2. contra Marcionem, cap. 2. quæ sententia probabilis est.

²⁵
Probabilitas
non attigit
ad hæresim.
Probatur 1.

Veruntamen fortasse probabilius dici potest, illam infidelitatem non fuisse cum pertinacia, & formaliter hæresi. Nam difficile creditu est, Euā statim ad simplicem assertiōnem serpentis credidisse, Deum mentitum fuisse, & ex iniidia præceptum posuisse, quia hæc non solum sunt contra propriam fidem, sed etiam cōtra rationem naturalem. Vnde D. Thom. in 2. d. 22. q. 1. art. 1. ad 1. de primis hominibus dicit, quod non credidisse falsum dixisse, hoc enim simpliciter infidelitatis fuisse, sed crediderunt forte alio modo intelligendum fore metaphorice, vel ad aliquid significandum, dictum. In quibus verbis alludit Probatur 2. ad sententiam Augustini suprà citatam ex lib. 11. Gen. ad litt. cap. 30. Et augerit difficultas, quia nec ipse dæmon expresse dixit, Deum fuisse mentitum, aut ex iniidia prohibitionem fecisse: ergo

nullum est sufficiens argumentum ad iudicandum, id statim Euam credidisse. Vnde Epiphan. hæref. 38. cum dixisset, diabolum per mendacium decepsisse Euam alia pro alijs dicendo, statim adjungit, Et amicū tuūm c̄reatore ostendens, dixit, Eris st̄us dīs, sc̄entes bonū & malū. Quomodo autem amicitias cum Deo fingeret, si mendaci, & iniuidæ Deum accusaret: significat ergo Epiphanius (vt recte Bellarminus expendit) dæmonem se finisse pium expositorum verborum Dei, persuadēdo non fuisse intentionem illius prohibere eum boni fructus, & utilitas ad vescendum, sciendum q̄ bonam, & malum, sed in alio sensu, & ob aliam causam illa verba protulisse, & alia multa in fauorem huius sententiae probabilitatem Bellarminus coniecat. Quā tamen non ita est accipienda, vt credamus, Euam excusari posse ab omni culpa cōtra preceptum fidei, quia iudicium illud falso, in quo, decepta fuit, contra fidem doctrinam fuit, & leuiter atque imprudenter illud tulit: ergo saltem ex ignorantia culpabili in ea credulitate peccauit: ergo aliquam culpam contra obligationem fidei commisit. Nihilominus tamen probabilitas excusat̄ a propria infidelitate, seu hæreli, quia non cum pertinacia errauit, quoniam non animaduertit, fucum illum verborum dæmonis fuisse contrarium verbo Dei, & testimonio eius. Atque hoc modo conciliant̄ dicta Patrum, & soluntur rationes dubitandi in principio positæ, vt facile consideranti patet.

Post hanc verò duo præcipua peccata, quæ interiūs in mente Eux consummata sunt, secutum est tertium per internum etiam desiderium inchoatum, opere verò consummatum, comedendo de ligno vetito. Et hoc significant illa verba, Vides mulier, quod bonum es a lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, affectuque deliciabilis, & talis fūctū illius, & comedii. De quo peccato nihil ferè noui dicendum superest. Nam suprà explicando præceptum à Deo impositū primis hominibus, explicatum est, quā gravis culpa fuerit eius transgressio, tam ex genesi, quā ex inuiduo. Declaraūimus etiam varias malitias, quæ in illo exteriori actū inueniuntur, quarum præcipua fuit inobedientia, quæ licet alioquin generalis, & quasi materialis esse soleat, in illo tamen actū propter modum prohibitions, & præcipua intentio nem prohibentis, formalis, & præcipua fuit. Illi autem coniuncta fuit malitia gulae propter materię qualitatem, & conditionem. Et ita has duas malitias agnoscit in illo actū D. Thomas 2.2.q.163, art. 1.ad. 1. & 2. August. verò plures alias malitias in illo peccato cōfiderat, vt rapina, homicidij sui ipsius, & alias similes, quæ forsan non secundum proprias species, sed virtute, vel materialiter in eo actū inueniuntur, de quibus etiam nonnulla in superioribus diximus. Post hanc verò peccata secutum est gravisimum peccatum scandalum contentum in illis verbis, dedito viro suo. Quibus tandem addi potest exculatio peccati, quam adhuc cū à Deo fuit reprehēnſa. Sed forte in ea excusatione non fuit mortalís malitia, vt inferius agentes de peccatis Adæ notabimus.

CAPUT III.

Vtrum initium peccandi in Adamo, fuerit
superbia.

1. Negat Scotus purans id peccatum fuisse in origine adamatus.

Dicendum sequitur de peccatis Adæ, & de ordine, ac modo, quo illa committit. In qua re præcipua quæstio inter Scholasticos est, an primum Adæ peccatum fuerit superbia. Nam Scotus in 2. d. 21. q. 2. negat primum Adæ peccatum fuisse appetitum excellentiæ, sed illud elicit, fuisse excessum

amoris erga vxorem, nam plus, quam Deum, illam dilexisse videatur, quando quidem ne illi diffundatur tentia suaderi potest primò ex verbis ipsius Adæ, nam cūn à Deo de peccato suo argueretur, respondit: Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedii. Per qua verba se tacite excusavit, quod amore suæ sociae ductus petitioni eius coſcenſerit, per quam excusationem, velit, nolit, inordinatum amorem vxoris confitetur, & le excusando accusat, vt dixit August. 1.4. de Ciuit. cap. 14. in ea vero excusatione solūm affectum vxoris, vt primam originem, seu malitiam sui lapsus cogoscat. Quin etiam Deus hoc admittere videatur respondens Adæ, Quia audisti vocem vxoris tua & comedisti, &c. Per qua verba nullam aliam priorem culpam in Adamo declarat, aut puniit.

Secundo fuit huic sententia August. lib. 11. Gen. ad litt. cap. 42. vbi ait, Adamum non carnis viçtum/concupiscentia, sed amicabili quadam be-nevolentia erga vxorem, Deum offendisse. Nolit enim (inquit) eam contristare, quam crudelis pessime folatio coniugej si ab eius aliena erit anima, & omnino illa interire dicitur. Et adiungit exemplum de Salomone, qui amore mulierum idola colebat, quāmuſ non crederet illis esse feruendum. Quo ex parte vtitur etiam lib. 14. de Ciuit. cap. 11. dicens, Adam non tanquam in verum loquens credidisse Eum, sed sociali necessitudine parvus. Et inferius addit, quod Adam sc̄ens ac prudens peccauit, ne vxori officeret. Sed in exp̄. tuis diuinæ seueritati, inquit, in te nulli potius, ut veniale crederet esse commissum.

Tertio argumētor ratione Scotti, quia primum peccatum Adæ non fuit ex amore sui: ergo non fuit peccatum superbia, nam vt supponit Scottus, appetitus superbiae est nimius amor sui. Antecedens probat ex differentia inter Angelum, & hominem, nam Angelus primò intelligitur, & ideo primo potuit peccare per superbia, nimium amando se: homo autem prius alia obiecta sensibili intellegit, quā se, & ideo non potuit primo peccare ex nimio amore sui. Vnde viterius concludit, peccasse primo ex nimio amore vxoris, quia non habuit aliud obiectum sensibile quod ad peccandum eum excitaret. Presertim, quia primum peccatum non poterat esse ex amore proprii commodi, vt præcedens ratio probat: ergo esse debuit ex amore benevolentia alterius personæ, que etiam esset obiectum sensibili, tunc autem non erat alia, nisi propria vxor: ergo peccauit primò dam per nimiam benevolentiam Eux.

Contraria sententia est D. Thomas dicta q. 163. art. 2. & communis Theologorum cum Magistro in 2. d. 22. vbi specialiter Egid. q. 2. & Durand. q. 1. Qui omnes affirmant primum Adæ peccatum fuisse superbia. Et hoc sententia nobis probanda est, quia est conformior Scripturis & sanctis Patribus. Quia verò eius intelligentia, & probatio pendet ex obiecto, quod potuerit Adam primò appetere per superbia, ideo prius explicandum est, verum Adam tale obiectum habuerit, antebere potuerit. Et quia obiectum huiusmodi per externam tentationem, & suggestionem proponi debuit, ideo sicut in lapsu Eux fecimus, tam Adamo explicandus est modus tentationis, & progressus eius, ita enim & de obiecto superbia, & de initio, & progressu, quem Adam in peccando habuit, constabit.

Primum ergo suppono, Adam prius quam Eux tentaretur, nihil peccasse. Hoc per se latissimile est, & ex dictis de initio peccandi ipsius Eux à fortiori ostendit potest. Existimat autem Caieta-nus Gen. 3. circa illa verba, deditque viro suo, Adam peccasse, antequam mulier illi cibum offerret. Pütat enim Eum in praesentia Adæ de cibo come-disse.

disse. Quod colligit ex eisdem verbis, quae in Hebreo sic habent, *debet viro suo secum*. Quæ particula *secum superflua esset, inquit, nisi per eam indicaretur, quod cum Eua comedit, vir ei praefens aderat, & in hoc ait, Primum peccatum Adæ in se ait neglegentia filie cobire di uxorem à comeditione vetus fructus.* Atque ita fr. ut Adam prius peccauerit, quam ab Eua tentaretur. Sed fundamentum Caetani mihi non videatur probabile. Quia si Adam eo tempore adfuerit, verba etiam serpentis audiuerit, quod est contra narrationem Scripturæ dicentis de serpente: *dixit ad mularem, ibi enim tacite exclucitur vir, & simul insinuat calliditatem serpentis, nam solus cum sola loqui voluit, ut illam faciliter deciperet. Neque etiam verisimile est, Adamum audiunisse verba serpentis, & nec credidisse illa, nec illis contradixisse. Quod si Adam non interfuit colloquio serpentis, profectò nec comeditioni Eua adesse potuit, quia serpens non alii quia Eua, nec persuadere cessavit, donec illa comedit. Neque obstat illa particula *secum*, tibi quia in vulgata non habetur, quod saltē est signum, non esse necessarium ad verum sensum à Spiritu sancto int̄erūtum. Tunc etiam, quia in Hebreo non coniungitur cum verbo, *debet viro suo*, sed cum verbo, & comedit, vnde Chaldaica habet, & *comedit cum ea*. De fructu ergo illo fundamento, manifestum est, non potuisse peccare Adamum per illam negligentiam, ac proinde Adamum ante, quam tentaretur ab Eua, nihil peccasse.*

Secundò suppono, Adamum non fuisse in mediā tentatum à serpente, seu dēmone antequam peccaret. Hoc eriam est certum, quia talis tentatio Adæ in Scriptura non referuntur, neque per probabilem coniectaram præsumi posset. Quia talis tentatio non potuit esse mērē interna, ut de Eua probatum est, eadem enim ratio, vel magis est de Adamo, neque eriam fuit externa, quia dēmon in sola specie serpentis ad primos homines in Paradiso locutus est, & immediatè cum sola Eua est locutus, ut per illam virum deiçeret. Nam, ut recte notauit August. 14. de Civit. cap. 11. *Demon serpentum instrumento abutens fallacia sermocinatus est feminæ, à parte illicet inferius humana copula incipiens, ut gradatim perueniret ad totum, non existimans, vi rum facile redulum, nec errando pessi decipi, sed dum aliis no cediteriori.*

Tertio igitur est certum, Euam tentasse Adam seu dēmonem per illam ipsum ad comedendum de arbore verita, inducendo. Hoc significavit scriptria illa breuissimis verbis, *debet viro suo*, quæ ita omnes Patres intellexerunt, & est communis fensus Ecclesiæ, & res per se satis clara. Non explicat autem in Scriptura, quomodo, aut quibus verbis Eua maritum ad comedendum induxit: non videtur autem dubium, quin præter actionem offrendi fructus arboris, verbis, & precibus inducerit virum ad comedendum, ut omnes notant. Quia mulier efficaciter desiderabat, habere virum sicutum in mandatione cibi, sola autem oblatio fructus, vel etiam simplex invitatio ad comedendum non erat sufficiens in ductu, & ideo verisimile est, adhibuisse preces, vel aliquid huiusmodi. Et præsternit credibile est, quod omnes etiam auctores declarant, narrasse mulierē viro suo, quod de fructu illo comedisset, nihilq; malis sensiff; immo vīnum esse optimum, ac delectabilem. Atq; hoc bene etiam colligitur ex illa particula *secum*, quæ in Hebreo additur, vel cum ea, ut dicit Chaldaeus, nam cum ipsa se iam comedisse narrasset, inuitauit virum, ut idem ipsa faceret, & hoc est comedere *secum*, vel cum ea. Nam in hac societate, seu communicatione in participatione cibi maximè potuit Eua fundare rationes, & preces, quibus animum Adamu ad comedendum inclinaret.

In his autem omnibus triodium apparet obiectum, quod Adæ ad appetitum immoderatum excellenter excitat, posset, & ideo inquirendum vltius est, an Eua narraverit Adamo promissiones serpentis, ut illis auditis potuerit animus Adæ peccandi. in superbiam eleuari. In quo puncto Pelerius lib. 7. Opinio Pelerius. in Gen. circa illa verba, *debet que viro suo*, dicit, non esse verisimile, Euam narrasse Adamo dicta, & promissa serpentis, nam si ea aperuisset, facile Adamus animaduertisset fraudes dæmonis, sibiq; cauisset. Vnde ipse dæmon quia propter hanc causam nō est auctor Adamū primo aggredi, aut tales promissiones illi facere, etiā Euam intruxit, & instigauit, ut nihil de promissionibus sibi factis cu illo communicaret nec de effectibus futuris, quos sperabat, sed tantum ea proponet, quæ experta iam erat, & efficaciore erant ad perrouendendum Adamum, adiunctis precibus, & blanditijs, quibus significaret, non posse perfectam societatem, & pacem haberi, nisi etiam in participatione illius fructus comunem vitam agerent.

Contrarium nihilominus pro cōperto habet Bellarm. dicto lib. 3. de Amis. gratia, c. 5. s. vlt. vbi ait, illa eadem verba, *Eritis sicut dei, scientes bonum, & malum*, fuisse occasionem superbiam tam viro, quæ feminæ, nam scit præceptum non comedendi solus vir à Deo audierat, & per illum explicitè, & distinctè feminæ promulgatum est, ita è contrario, tentationis verba promissoria sola mulier à serpente audiuit, & per illam in notitiam Adæ pernérunt. Atque hic modus dicendi videtur infiniti, nra ab Aug. l. 11. Gen. adlitt. c. 30. dum ait de Eua, *Sumpit de fructu eius, & manducavit, & dedit etiam viro suo secum*. Fortassis etiam cu verbo suasorio, & Scriptura tacens intelligendum reliquit. Deinde videtur haec opinio per se fatis verisimilis, quia cum mulier fuisse illi verbis mota, & inducta, & maximè cuperet virum imitatorum sui habere, credibile est, ei proposuisse motiu, & rationem, quæ illius extitulatione fortissima erat. Neque ipsa cogitare potuit Adamum ex verbis illis potuisse sumere occasionem, fraudem aliquā suspicādi, cum ipsa nihil tale suspicata fuisset, & nihil iam de veritate promissionis dubitaret. Et præsternit cum iam esset experta ex esu fructus vetiti mortem non fuisse fecutam, neque aliquod aliud malum in se animaduertisset. Et præterea nulla est ratio ad credendum, consilto, voluisse mulierem illud secretum marito celare, cum non celaret factum, & aliquam rationem redditura esset, ob quæ ausa fuisse de ligno vetito comedere. Vnde nulla est causa existimandi, dēmonem confluuisse mulieri, eam ve instigasse, ut promissiones illas viro non reuelaret: nam per hoc potius se exponeret periculo turbandi ipsam Euam, & incidendi in suspicionem fraudis, ac deceptionis. Eo vel maximum, quod etiam dēmon sperare potuit illa verba per feminam dicta animum viri ad appetitum tantæ excellētiæ mouere, & inducere portuisse. Ergo verosimilis est etiam dēmonem cooperatum fuisse ad illū modum tentandi Adam. Quia quocunq; modo illū retaserit, semper timere potuit, ne resisteret, & collans esset, & ideo hæc generalis ratio non erat sufficiens, ut modum illum tentandi per dictas promissiones impedire. Et alioquin vero similius est in ipsa prima tentatione aliquid miscere voluisse, quod superbiam, & excellentiæ appetitum excitaret, quia optimè sciebat, nullum fuisse medium, quo facilius posset homo in illo statu ad peccandum induci.

Deinde à posteriori hoc sumitur ex Scriptura, & Parribus, quatenus sentiunt, etiam Adamum peccasse per superbiam, appetendo similitudinem preserea ex Dei. Hoc probatur primo ex verbis Dei ad Adam Scriptura. Gen. 3. Ecce Adam quæst vnu ex nobis factus est, sciens

sciens bonum, & malum. Quæ verba ironice dicta fuerere, ut omnes Patres affirmant. August. 11. Gen. ad litt. cap. 39. ait, illa verba fuisse Dei insultantis Adamo, quia non solum non fuerit factus, qualis fieri voluit, sed neque illud quod factus fuerat conservauit. Idem fere habet lib. 2. de Gen. contra Machich cap. 22. & lib. 1. contra aduersarium legis, & Propheterum, cap. 15. Et Chrysostom. homil. 18. in Gen. latè idem docet, & inter alia ait, *Vult Deus per haec verba in memoriam referre, quomodo decepti fuerint a diabolo per serpentem, & quod se potenter diuinatus cibum hanc jumere auctoritatem. Vbi de vtroque loquitur, & postea specialiter applicat verba Dei ad Adamum hoc modo: Propter hoc contemptissimi mandatum meum: Ecce quod expectasti factus: in omni non quod exceptasti, sed quemlibet testi vi dignumerat.* Et homil. 31. in Matth. ironice etiam verba illa exponit, & in homil. 6. in variis Marthai locos, prius ait. *Et his primis homo expectationibus a diabolo infatus, precipitatus est, sperans enim esse Deus etiam, quod habebat amissum.* Et deinde hoc probat ex citatis verbis Dei. *Quia eodem modo intellexit Theodor. q. 40. in Gen. & Gregor. Nissen. in Fragmentis, seu in lib. de Cognit. Dei, parum à principio in tom. 3. Biblioth. & Albin. q. 80. in Gen.*

¹¹ *Dilecta ex Patribus.* Præterea in alijs locis docent Patres, eandem superbiam, quæ prostravit Eum, Adamum etiam deiecisse, ita repetit Aug. 14. de Ciuit. cap. 13. Vbi de vtroque ait, *In occulto mali esse aperimus, ut in apertam inobedientiam laberentur.* Et statim declarat, illud initium fuisse superbiam, ex qua factum esse dicit, *ut vel illa (scilicet mulier) verum crederet, dixisse serpente, velille (scilicet vir) Dei mandato vxoris præponeret voluntatem, &c. & in Dialogo 65. questionem ad Oros. q. 4. de primo homine dicit, Elatus superbia, fussioni serpenti obediens, præceptum contempserit. Quod non potest de foemina explicari, quia statim subdit, *Ee ab illo uno homine omnis humana natura vitiosa, atque peccata obnoxia facta est.* Et allegat testimonia Pauli, quæ de Adamo manifestè intelliguntur. Verum est illud opus inter incerta Augustini opera recenseri. Idem vero August. in id Psalm. 68. *Quæ non rapuit in exodus uebam inquit, sed quid rapuit? Adam.* Et infra rapere voluerunt diuinitatem, & perdire unfeicitatem. Et concione 2. in Psalm. 70. circa illa verba, *Deus quis similius tibi?* dicit, Adam, qui peruersè voluit esse similis Deo, misericordia factum esse. Idem docent Prosper lib. 2. de vita contemplat. cap. 19. & Fulgent. lib. de Incarnat. & gratia, cap. 22. Et Gregor. lib. 4. Moral. cap. 9. aperit ait, *dæmonem promissionem sua lucem obtulisse, & tenebras peccati induxit, & videatur tam de Adamo, quam de foemina loqui.* Et idem sentit Bernard. in serm. 1. Adventus, & in 2. serm. in octauam Pascha. Leo Papa serm. 5. de Natuuit. & Basil. in Orat. *Quod Deus non fit auctor malorum.**

¹² *Concluditur ex dictis, peccatum Adamie, iusque obdolum quale fuerit.* Ex his ergo satis probatum manet, Adamum superbiendo peccasse, & consequenter Eum, cum illum ad peccandum induxit, aliquod obiectum ei proposuisse, quod illum ad superbiam excitaret. Nullum autem aliud obiectum probabiliter cogitari potest ab Eua propositum, nisi illudmet, quod libi fuerat à serpente promissum: ergo probabilissima est coniectura, quod Eua non solum petendo, & rogando, sed etiam promissionem serpentis referendo, virum ad peccandum induxit. Ex quo vltius concluditur assertio intenta, iuxta D. Thomæ sententiam, nimurum primum internum peccatum Adæ, sicut etiam Eua, fuisse superbiam. Hoc satis iam est autoritate probatum. Et quod de primo peccato Eua suprà adduximus, idem confirmat. Nam supposito dicto fundamento, quod idem obiectum superbie mulieri à serpente immediatè propositum, per illam viro etiam patet factum fuerit, facile credi potest,

idem fuisse initium peccandi in Adamo, quod fuerat in Eua. Et hoc etiam confirmat ratio supra adducta ex D. Thoma, quod in eo statu prima ordinatio voluntatis, moraliter loquendo, esse non poterat circa obiecta sensibilia, & ideo credibile est fuisse circa spirituala, nimurum per inordinatum appetitum excellentia in scientia, seu similitudine Dei.

Atque hoc magis confirmabitur respondendo ad motiu Scotti. Primum sumebatur ex verbis excusationis Adæ: *Mulier, quam dedisti mihi sciam, &c.* Gen. 3. Ad quod in primis dicimus, non esse verisimile, voluisse Adamum, vnum peccatum alio peccare: hoc enim modo magis seipsum accusaret. Non ergo ex nimio amore, sed ex naturali societate occasionem excusationis sumpsit. Vnde Gregor. lib. 22. Moral. cap. 13. alias 9. in hoc reprehendit specialiter Adam, quod in ipsius Deum videtur voluisse refundere causam sue ruine. Qui faminam sibi in sociam dederat, simulque amorem quasi naturalem erga illam indiderat, que fuit occasio audiendi verba eius cum simili affectu, ex quo prouenit, ut faciliter per ea ad cōsentendum sociæ induceretur, Deus autem, responsando Adæ, *Quia audisti vocem vxoris tuae, & comedisti, in primis tacite reicit excusationem, quia etiam amisti esse vxoris, seu persona alijs diligibilis, seu amica, postulans aliquid diuino præcepto contrarium, audienda non esset, ut norauerit Aug. 14. de Ciuit. cap. 14. Deinde significavit Deus, Adamum non solum peccasse comedendo, sed etiam audiendo vxorem, utrumque enim distinctor reprobaret. In quo autem constiterit illud peccatum audiendi vxorem, infra magis explicabitur: certum autem est, non fuisse in substantia actus, sed in modo, quia nimis remisæ, & indulgenter, & sine villa reprehensione illam auguit. Quod quidem peccatum sive commissionis, sive omissionis externum sive fuit, & consequenter (iuxta ea, quæ de Eua diximus) illud fuit indicium animi iam interius deordinati, vique per excellentia appetitum, ac superbiam.*

Ad secundum sumptum ex Augustino, responderetur, ex illis verbis Augustini ad summum colligi priusquam Adam consentiret in ipsum cibi prohibiti, iam peccasse per inordinatum amorem vxoris, quod verum est, ut in puncto proximo precedente declarau. Quoties ergo Augustinus ait, Adam peccasse, *Nexori displacevit, & sciens, ac prudens & familia, non loquitur de primo peccato Adæ, sed de peccato comedendi de ligno vetio, ante quod iam præcesserat peccatum superbie. Quod ex eisdem locis colligi potest: nam in lib. 11. Gen. ad litt. cap. 39. dicit, illa verba, Ecce Adam factus es, sicut vnum ex nobis, &c. fuisse, Dei detersus catena nostra superbivit.* Et in cap. 42. circa finem ait, *Virum propter aliquam mentis elationem, qua Deum intenorum seruitorem latere non poterat, aliquæ experientia cupiditas sollicitauit, cum mulierem videret, accepta illa & ea non esse mortuam.* Et lib. 14. de Ciuit. post verba citata ex cap. 11. in cap. 13. adiungit, *in vtroque præcessisse superbiam tanquam initium omnium mali operationis.* Et sic etiam locum habet, quod in eodem cap. Augustinus dixit potuisse Adam falli, reputando veniale transgressionem ex vxoris affectu commissam. Quia iam præcesserat superbis, per quam iam amiserat homo privilegium ne posset decipi: sicut de Eua diximus, & in capite sequenti magis de Adamo explicabimus.

Neque obstat, quod in cap. 42. lib. 11. Genesis dicit Augustinus de Adamo, *non carnis videntem concupiscentia, quam nondum senjerat, sed amicabilis benevolentia deliquisse.* Nam responderi potest, vel illam amicabilem benevolentiam prout præcessit inobedientiam non fuisse culpabilem, sed fuisse ipsummet amorem naturalis, à quo interdum aliqua occasio

SVARE;
de Anecdolis.
re 6. diarium
ann. .

*Vnde stabilitur
seruo præcipi-
pue intenta.*

occasio peccandi accipi solet, sicut respondet Caietan. 2. 2. quæst. 163. art. 4. Vel certè dicendum est (ut indicauimus) quando ille amor cœpit esse peccaminosus, iam præcessisse superbiam, & consequenter Adamum prius amississe iustitiam originalē, quamvis nondum sensisset legem somnitis in membris suis, de qua loquitur Augustinus. Sicut etiā suprà de Eua diximus illam prius amississe originalē iustitiam, quam concupiscentia motus sentiret exterius. Et utrumque pro aliquo tempore verum inuenietur, si ordo tentationis, & ruina Adami confideretur. Nam cùm primū mulier accessit ad tentandum virum, illam ex naturali amore benignè suscepit, & sine resistentia audiuit, & facere potuit sine culpabiliter excessu in amore, quia nondum aduerterat periculum, aut occasionem peccandi, nec etiam obligationem refutedi, aut reprehendendi vxorem. Imò priusquam Adam inciperet ita obligari, potuit inculpabiliter verba vxoris audire integrè, quia prius debuit factum Eua plenè cognoscere, quā cogitare posset, illam esse reprehensione dignam, aut in verbis eius tentationem, & inductionem ad malum contineari. Auditus ergo verbis vxoris cùm deberet contra illam insurgere, potius elatione animi, & appetitu excellentiæ per verba vxoris fibi representatè deliquerit. Et inde factum est, vt circa benevolentiam vxoris excedere inciperet, nimirum illud indulgendo, vel, vt Aug. ait, timendo eam confringere. Qui excessus inchoari iam potuit ex inferiori appetitu sensitivo, quia originalis iustitia iam erat amissa, quanvis ipse Adamus fortasse non animaduerteret nouitatem, vt sic dicam, illius inordinatio, nec vnde proueniret. Atque ita ex amore vxoris iam culpabilis ad externam, & apertam inobedientiam progressus est.

Sed adhuc obscurum est, quod Augustinus ait Adamum confessisse petitioni Eua, Nō lens illam confricare, & ne discordia, & dissensio animorum constabat. Nam in statu innocentiae non poterat esse tristitia, aut inordinata dissensio animorum ergo non potuit Adam hæc mala timere si constanter reficeret, & suum statum conservaret. Et declaratur, nam vel Adam quando timuit contristare Euam, cognoverat illam peccasse: vel nondum hoc intellexerat. Si hoc posterius dicatur, nō potuit timere aliquod malum pœnae, vbi nullam agnoscet culpam: si autem Adamus iam erat peccati Eua, similque cognoscebat, quod tristitiam vxoris veritus fuisset: imò ex damno alterius, illi in criminis sociari timuerit. Respondetur, ab hac ultima parte incipiendo, longè verisimilius est, Adam non cognovisse, vel saltē actu non considerasse factum Eua sub ratione culpa, vel saltē grauitatem eius non ponderasse: itemque multo minus cognovisse mutationem factam in Eua per peccatum. Quod satis significat Scriptura, quia non nisi post virtusque peccatum, dicit, Aperiunt oculi amborum. Et August. dicit Adam per se fuisse inductum ad comedendum, quia videbat vxorem comedendo nō fuisse mortuam. Sub quo tacite intelligit, non vidisse aliquid pœnale in ipsa, nec aliquam mutationem in eius statu esse factam, quia si aliquid huiusmodi experris est, multum profectò à simili mandatione deterrebetur: non potuit ergo timor contristandi vxorem ex tali cognitione, seu experimento oriri. Vnde ad priorem partem duobus modis responderi potest. Prior est Augustinum supponere, fieri potuisse, vt Adā non cognoscere omnes prerogatiwas, & privaligias statutis innocentiae. Vnde cùm alias sciret hominem naturaliter contristari, quando voluntas eius non impletur, potuisse timere, ne forte vxor contri-

stantur: ad hunc enim timorem illa nescientia sufficere poterat sine postiū iudicio fallo, quod in illo statu posset esse tristitia. Vel secundò dici potest, non loqui Augustinum cum tanto rigore de tristitia, aut simili animorum perturbatione, sed locutus fuisse modo nobis visitato ad explicandam nimiam benevolentiam Adæ ad vxorem, propter quam voluit cauere, ne inter ipsos esset dissensio voluntatum, seu morum dissimilitudo, quæ iustitiam, & perturbationem, quantum est ex se, inducit, illam enim Adam in ita etiam innocentia fugere potuit.

Ad rationem Scotti concedimus, superbiam esse quandam nimium amorem benevolentie sui, nam idem appetitus excellentiæ simul est concupiscentia excellentiæ, & benevolentia sui, quia fibi amat superbiam illam excellentiam. Negamus autem consequentiam, scilicet hunc amorem sui non posse esse primum peccatum, quia nihil est, quod impedit, quominus voluntas hominis primo feratur inordinatè ad excellentiam fibi apperendā, seu concupiscentiam. Sicut in Eua offendimus, & idem in superiori tractatu de Angelo diximus. Nec obstat differentia, quam inter hominem, & Angelum Scottus medius status est: nam ad summum probat nō ita posse hominem ex prima cognitione sui ad superbiam moueri. Sicut motus est fortasse Angelus ex prima cognitione sua naturalis excellentiæ. Vele etiam probabiliter suadet illa differentia non ita facile potuisse hominem sine suadore extrinseco ex se, ab intrinseco, ad superbiam eleuari, sicut potuit primus Angelus. Hoc tamen non obstat quominus primum objectum extrinsecè propositum Adæ, & efficacius ad excitandum illum ad aliquem inordinatum affectum fuerit objectum superbie. Atque ita comparando personam Eua, vt sic dicam, ad verba eius efficaciora fuerunt verba ad prouocandum Adamum ad superbiam, quam ipsam Eua sua præsentia fuerit potens ad inclinandum illum ad sensibilem, ac inordinatum fui amorem. Vnde ad confirmationem negatur antecedens: nam optimè potuit primum peccatum Adæ esse ex amore proprij commodi, vel potius in excessu talis amoris. Nam appetitus excellentiæ amor proprij commodi est: & in illo prima inordinatio esse potuit, ut ostendit est. Imò quando Adam magis seipsum amat, quam vxorem, tanto facilius potuit prius peccare ex amore proprij commodi, quam ex amore benevolentia, & commodi sua vxoris.

³⁷
Ad pro
Scotti in n. 3.

^{ad confirm.}

C A P V T I V .

Virum Adam etiam per infidelitatem peccaverit, vel que peccata post superbiam commiserit.

Tria sunt in hoc capite explicanda. Primum, ^{1.} an primus homo post superbiam infidelis fuerit. Secundum, an tanta fuerit infidelitas ut etiam ^{2.} ^{3.} ^{4.} ^{5.} ^{6.} ^{7.} ^{8.} ^{9.} ^{10.} ^{11.} ^{12.} ^{13.} ^{14.} ^{15.} ^{16.} ^{17.} ^{18.} ^{19.} ^{20.} ^{21.} ^{22.} ^{23.} ^{24.} ^{25.} ^{26.} ^{27.} ^{28.} ^{29.} ^{30.} ^{31.} ^{32.} ^{33.} ^{34.} ^{35.} ^{36.} ^{37.} ^{38.} ^{39.} ^{40.} ^{41.} ^{42.} ^{43.} ^{44.} ^{45.} ^{46.} ^{47.} ^{48.} ^{49.} ^{50.} ^{51.} ^{52.} ^{53.} ^{54.} ^{55.} ^{56.} ^{57.} ^{58.} ^{59.} ^{60.} ^{61.} ^{62.} ^{63.} ^{64.} ^{65.} ^{66.} ^{67.} ^{68.} ^{69.} ^{70.} ^{71.} ^{72.} ^{73.} ^{74.} ^{75.} ^{76.} ^{77.} ^{78.} ^{79.} ^{80.} ^{81.} ^{82.} ^{83.} ^{84.} ^{85.} ^{86.} ^{87.} ^{88.} ^{89.} ^{90.} ^{91.} ^{92.} ^{93.} ^{94.} ^{95.} ^{96.} ^{97.} ^{98.} ^{99.} ^{100.} ^{101.} ^{102.} ^{103.} ^{104.} ^{105.} ^{106.} ^{107.} ^{108.} ^{109.} ^{110.} ^{111.} ^{112.} ^{113.} ^{114.} ^{115.} ^{116.} ^{117.} ^{118.} ^{119.} ^{120.} ^{121.} ^{122.} ^{123.} ^{124.} ^{125.} ^{126.} ^{127.} ^{128.} ^{129.} ^{130.} ^{131.} ^{132.} ^{133.} ^{134.} ^{135.} ^{136.} ^{137.} ^{138.} ^{139.} ^{140.} ^{141.} ^{142.} ^{143.} ^{144.} ^{145.} ^{146.} ^{147.} ^{148.} ^{149.} ^{150.} ^{151.} ^{152.} ^{153.} ^{154.} ^{155.} ^{156.} ^{157.} ^{158.} ^{159.} ^{160.} ^{161.} ^{162.} ^{163.} ^{164.} ^{165.} ^{166.} ^{167.} ^{168.} ^{169.} ^{170.} ^{171.} ^{172.} ^{173.} ^{174.} ^{175.} ^{176.} ^{177.} ^{178.} ^{179.} ^{180.} ^{181.} ^{182.} ^{183.} ^{184.} ^{185.} ^{186.} ^{187.} ^{188.} ^{189.} ^{190.} ^{191.} ^{192.} ^{193.} ^{194.} ^{195.} ^{196.} ^{197.} ^{198.} ^{199.} ^{200.} ^{201.} ^{202.} ^{203.} ^{204.} ^{205.} ^{206.} ^{207.} ^{208.} ^{209.} ^{210.} ^{211.} ^{212.} ^{213.} ^{214.} ^{215.} ^{216.} ^{217.} ^{218.} ^{219.} ^{220.} ^{221.} ^{222.} ^{223.} ^{224.} ^{225.} ^{226.} ^{227.} ^{228.} ^{229.} ^{230.} ^{231.} ^{232.} ^{233.} ^{234.} ^{235.} ^{236.} ^{237.} ^{238.} ^{239.} ^{240.} ^{241.} ^{242.} ^{243.} ^{244.} ^{245.} ^{246.} ^{247.} ^{248.} ^{249.} ^{250.} ^{251.} ^{252.} ^{253.} ^{254.} ^{255.} ^{256.} ^{257.} ^{258.} ^{259.} ^{260.} ^{261.} ^{262.} ^{263.} ^{264.} ^{265.} ^{266.} ^{267.} ^{268.} ^{269.} ^{270.} ^{271.} ^{272.} ^{273.} ^{274.} ^{275.} ^{276.} ^{277.} ^{278.} ^{279.} ^{280.} ^{281.} ^{282.} ^{283.} ^{284.} ^{285.} ^{286.} ^{287.} ^{288.} ^{289.} ^{290.} ^{291.} ^{292.} ^{293.} ^{294.} ^{295.} ^{296.} ^{297.} ^{298.} ^{299.} ^{300.} ^{301.} ^{302.} ^{303.} ^{304.} ^{305.} ^{306.} ^{307.} ^{308.} ^{309.} ^{310.} ^{311.} ^{312.} ^{313.} ^{314.} ^{315.} ^{316.} ^{317.} ^{318.} ^{319.} ^{320.} ^{321.} ^{322.} ^{323.} ^{324.} ^{325.} ^{326.} ^{327.} ^{328.} ^{329.} ^{330.} ^{331.} ^{332.} ^{333.} ^{334.} ^{335.} ^{336.} ^{337.} ^{338.} ^{339.} ^{340.} ^{341.} ^{342.} ^{343.} ^{344.} ^{345.} ^{346.} ^{347.} ^{348.} ^{349.} ^{350.} ^{351.} ^{352.} ^{353.} ^{354.} ^{355.} ^{356.} ^{357.} ^{358.} ^{359.} ^{360.} ^{361.} ^{362.} ^{363.} ^{364.} ^{365.} ^{366.} ^{367.} ^{368.} ^{369.} ^{370.} ^{371.} ^{372.} ^{373.} ^{374.} ^{375.} ^{376.} ^{377.} ^{378.} ^{379.} ^{380.} ^{381.} ^{382.} ^{383.} ^{384.} ^{385.} ^{386.} ^{387.} ^{388.} ^{389.} ^{390.} ^{391.} ^{392.} ^{393.} ^{394.} ^{395.} ^{396.} ^{397.} ^{398.} ^{399.} ^{400.} ^{401.} ^{402.} ^{403.} ^{404.} ^{405.} ^{406.} ^{407.} ^{408.} ^{409.} ^{410.} ^{411.} ^{412.} ^{413.} ^{414.} ^{415.} ^{416.} ^{417.} ^{418.} ^{419.} ^{420.} ^{421.} ^{422.} ^{423.} ^{424.} ^{425.} ^{426.} ^{427.} ^{428.} ^{429.} ^{430.} ^{431.} ^{432.} ^{433.} ^{434.} ^{435.} ^{436.} ^{437.} ^{438.} ^{439.} ^{440.} ^{441.} ^{442.} ^{443.} ^{444.} ^{445.} ^{446.} ^{447.} ^{448.} ^{449.} ^{450.} ^{451.} ^{452.} ^{453.} ^{454.} ^{455.} ^{456.} ^{457.} ^{458.} ^{459.} ^{460.} ^{461.} ^{462.} ^{463.} ^{464.} ^{465.} ^{466.} ^{467.} ^{468.} ^{469.} ^{470.} ^{471.} ^{472.} ^{473.} ^{474.} ^{475.} ^{476.} ^{477.} ^{478.} ^{479.} ^{480.} ^{481.} ^{482.} ^{483.} ^{484.} ^{485.} ^{486.} ^{487.} ^{488.} ^{489.} ^{490.} ^{491.} ^{492.} ^{493.} ^{494.} ^{495.} ^{496.} ^{497.} ^{498.} ^{499.} ^{500.} ^{501.} ^{502.} ^{503.} ^{504.} ^{505.} ^{506.} ^{507.} ^{508.} ^{509.} ^{510.} ^{511.} ^{512.} ^{513.} ^{514.} ^{515.} ^{516.} ^{517.} ^{518.} ^{519.} ^{520.} ^{521.} ^{522.} ^{523.} ^{524.} ^{525.} ^{526.} ^{527.} ^{528.} ^{529.} ^{530.} ^{531.} ^{532.} ^{533.} ^{534.} ^{535.} ^{536.} ^{537.} ^{538.} ^{539.} ^{540.} ^{541.} ^{542.} ^{543.} ^{544.} ^{545.} ^{546.} ^{547.} ^{548.} ^{549.} ^{550.} ^{551.} ^{552.} ^{553.} ^{554.} ^{555.} ^{556.} ^{557.} ^{558.} ^{559.} ^{560.} ^{561.} ^{562.} ^{563.} ^{564.} ^{565.} ^{566.} ^{567.} ^{568.} ^{569.} ^{570.} ^{571.} ^{572.} ^{573.} ^{574.} ^{575.} ^{576.} ^{577.} ^{578.} ^{579.} ^{580.} ^{581.} ^{582.} ^{583.} ^{584.} ^{585.} ^{586.} ^{587.} ^{588.} ^{589.} ^{590.} ^{591.} ^{592.} ^{593.} ^{594.} ^{595.} ^{596.} ^{597.} ^{598.} ^{599.} ^{600.} ^{601.} ^{602.} ^{603.} ^{604.} ^{605.} ^{606.} ^{607.} ^{608.} ^{609.} ^{610.} ^{611.} ^{612.} ^{613.} ^{614.} ^{615.} ^{616.} ^{617.} ^{618.} ^{619.} ^{620.} ^{621.} ^{622.} ^{623.} ^{624.} ^{625.} ^{626.} ^{627.} ^{628.} ^{629.} ^{630.} ^{631.} ^{632.} ^{633.} ^{634.} ^{635.} ^{636.} ^{637.} ^{638.} ^{639.} ^{640.} ^{641.} ^{642.} ^{643.} ^{644.} ^{645.} ^{646.} ^{647.} ^{648.} ^{649.} ^{650.} ^{651.} ^{652.} ^{653.} ^{654.} ^{655.} ^{656.} ^{657.} ^{658.} ^{659.} ^{660.} ^{661.} ^{662.} ^{663.} ^{664.} ^{665.} ^{666.} ^{667.} ^{668.} ^{669.} ^{670.} ^{671.} ^{672.} ^{673.} ^{674.} ^{675.} ^{676.} ^{677.} ^{678.} ^{679.} ^{680.} ^{681.} ^{682.} ^{683.} ^{684.} ^{685.} ^{686.} ^{687.} ^{688.} ^{689.} ^{690.} ^{691.} ^{692.} ^{693.} ^{694.} ^{695.} ^{696.} ^{697.} ^{698.} ^{699.} ^{700.} ^{701.} ^{702.} ^{703.} ^{704.} ^{705.} ^{706.} ^{707.} ^{708.} ^{709.} ^{710.} ^{711.} ^{712.} ^{713.} ^{714.} ^{715.} ^{716.} ^{717.} ^{718.} ^{719.} ^{720.} ^{721.} ^{722.} ^{723.} ^{724.} ^{725.} ^{726.} ^{727.} ^{728.} ^{729.} ^{730.} ^{731.} ^{732.} ^{733.} ^{734.} ^{735.} ^{736.} ^{737.} ^{738.} ^{739.} ^{740.} ^{741.} ^{742.} ^{743.} ^{744.} ^{745.} ^{746.} ^{747.} ^{748.} ^{749.} ^{750.} ^{751.} ^{752.} ^{753.} ^{754.} ^{755.} ^{756.} ^{757.} ^{758.} ^{759.} ^{760.} ^{761.} ^{762.} ^{763.} ^{764.} ^{765.} ^{766.} ^{767.} ^{768.} ^{769.} ^{770.} ^{771.} ^{772.} ^{773.} ^{774.} ^{775.} ^{776.} ^{777.} ^{778.} ^{779.} ^{780.} ^{781.} ^{782.} ^{783.} ^{784.} ^{785.} ^{786.} ^{787.} ^{788.} ^{789.} ^{790.} ^{791.} ^{792.} ^{793.} ^{794.} ^{795.} ^{796.} ^{797.} ^{798.} ^{799.} ^{800.} ^{801.} ^{802.} ^{803.} ^{804.} ^{805.} ^{806.} ^{807.} ^{808.} ^{809.} ^{810.} ^{811.} ^{812.} ^{813.} ^{814.} ^{815.} ^{816.} ^{817.} ^{818.} ^{819.} ^{820.} ^{821.} ^{822.} ^{823.} ^{824.} ^{825.} ^{826.} ^{827.} ^{828.} ^{829.} ^{830.} ^{831.} ^{832.} ^{833.} ^{834.} ^{835.} ^{836.} ^{837.} ^{838.} ^{839.} ^{840.} ^{841.} ^{842.} ^{843.} ^{844.} ^{845.} ^{846.} ^{847.} ^{848.} ^{849.} ^{850.} ^{851.} ^{852.} ^{853.} ^{854.} ^{855.} ^{856.} ^{857.} ^{858.} ^{859.} ^{860.} ^{861.} ^{862.} ^{863.} ^{864.} ^{865.} ^{866.} ^{867.} ^{868.} ^{869.} ^{870.} ^{871.} ^{872.} ^{873.} ^{874.} ^{875.} ^{876.} ^{877.} ^{878.} ^{879.} ^{880.} ^{881.} ^{882.} ^{883.} ^{884.} ^{885.} ^{886.} ^{887.} ^{888.} ^{889.} ^{890.} ^{891.} ^{892.} ^{893.} ^{894.} ^{895.} ^{896.} ^{897.} ^{898.} ^{899.} ^{900.} ^{901.} ^{902.} ^{903.} ^{904.} ^{905.} ^{906.} ^{907.} ^{908.} ^{909.} ^{910.} ^{911.} ^{912.} ^{913.} ^{914.} ^{915.} ^{916.} ^{917.} ^{918.} ^{919.} ^{920.} ^{921.} ^{922.} ^{923.} ^{924.} ^{925.} ^{926.} ^{927.} ^{928.} ^{929.} ^{930.} ^{931.} ^{932.} ^{933.} ^{934.} ^{935.} ^{936.} ^{937.} ^{938.} ^{939.} ^{940.} ^{941.} ^{942.} ^{943.} ^{944.} ^{945.} ^{946.} ^{947.} ^{948.} ^{949.} ^{950.} ^{951.} ^{952.} ^{953.} ^{954.} ^{955.} ^{956.} ^{957.} ^{958.} ^{959.} ^{960.} ^{961.} ^{962.} ^{963.} ^{964.} ^{965.} ^{966.} ^{967.} ^{968.} ^{969.} ^{970.} ^{971.} ^{972.} ^{973.} ^{974.} ^{975.} ^{976.} ^{977.} ^{978.} ^{979.} ^{980.} ^{981.} ^{982.} ^{983.} ^{984.} ^{985.} ^{986.} ^{987.} ^{988.} ^{989.} ^{990.} ^{991.} ^{992.} ^{993.} ^{994.} ^{995.} ^{996.} ^{997.} ^{998.} ^{999.} ^{1000.} ^{1001.</sup}

hoc eodem modo, seu cum eadem proportione lapsus Ada per superbiā explicandus est. Nam si non de errore speculatiō, sed de practica deceptiōne sermo sit: ita deceptus est Adam superbiendo, sicut Euā. At verò si Adam consideretur post peccatum superbiā pro illo tempore, vel quasi statu, erit necessariō constituendum discrimen inter ipsū, & Euā, quod Paulus intendit. Diximus autem tunc fuisse seductam Euā, & in aliquam infidelitatem incidisse: ergo iuxta mentem Pauli etiam tunc non fuit seductus Adam, & cōsequenter per infidelitatem non peccauit.

^{2.} *Sed ad hanc 2. ex August.* Acedit secundō, quod D. Augustinus multis in locis ita hæc Apostoli verba interpretatur, præfertim lib. 11. Gen. ad litt. cap. 42. vbi quærit, *S. iam spirituā erat Adam, quanvis mente, non corpore quoniam credere potuerit, quod per serpentem dictum est, &c.* Et infra in virtute respondet, *Ideo apostolum dixit, se mulierem seductam esse, non virum.* Affirmat enim Apostolus virum per mulierem pruaricatum esse, non verò seductum: quia non creditur vera esse, quæ serpens mulieri narraverat, scilicet, *quod eos Deus ab eis ailiis ligni inuidendo venisset.* Et ideo idem August. 14. de Ciuit. cap. 11. dicit, diabolus ideo prius accēs̄ ad feamnam, quia non existimauit virum facile credulum, nec errando potuisse de ipso, sed tum alieno cedit errori. Quod statim confirmat dictis verbis Apostoli. Et inde infert, quod Adam sciens, prudensque peccauit. Nam hos, inquit, seductos nteligi voluit, quid, quod faciunt, non putant esse peccatum: ille autem scīuit, alioquin quoniam verum erit, Adam non est seductus. Vnde in fine capitūs concludit, *Quid ergo opus est pluribus? Et si credendo non sunt ambo decepti: peccando tamen ambo decepti sunt.*

^{3.} *Tertio suadetur ex cōiecturā Euā.* Tertiō addi potest conjectura sumpta ex verbis Adæ, & Euæ: nam cū mulier interrogaret à Deo, *Quare hoc fecisti: responderet, serpens decepit me, Adam autem non est confessus deceptionem sicut Euā.* Sed tantum dixit, *Mulier dedit mihi, & comedi: ergo signum est Adam non fuisse deceptum, sed solam Euā.* Dices ex illa collatione verborum solum colligi deceptionem Euā positiū, vt sic dicam, ex verbis eius probari: deceptionem autem Adæ non ita probari, quanvis minimè etiam probetur inde, quod infidelis nō fuerit, seu deceptus. Sed contra, quia ex eo, quod non probatur deceptus, saltem colligimus, nos non posse affirmare illum fuisse deceptum, aut in errorem incidisse. Quia crimen, quod non probatur, non est alicui tribendum: hoc autem crimen Adami in Scriptura non probatur, quia secluso illo loco nullus est, vnde probetur: & seclusa Scriptura, nulla relinquitur talis criminis probatio: imò nec etiam præsumptio. Nam si aliqua esset, maximè quia Adam peccauit per superbiam, appetendo, esse vt Deus: sed hunc appetitum habere potuit sine deceptione: aut positiuo errore, quasi speculatiō, vt supra oftensum est, etiam in Euā: ergo ex superbia non infertur, quod præcesserit error. Multo verò minus potest inferri, quod fuerit subsecutus, quia non ex omni superbia sequitur deceptio per heresim, vel errorem, & Adam potuit postea comedere non ex incredulitate verborum Dei, sed ex affectu complacendi vxori, vel ad summum in hoc seduci potuit, quod existimat veniale fore culpan, quam propter benevolentiam vxoris committeret: vel in hoc etiam, quod cū videret Euā non incurrit̄ mortem comedendo, existimare sine infidelitate potuit, Deum in aliquo sensu sibi occulto peccam illam comminatum fuisse, posseque illam evitare, etiam si comedet si ne mendacio verborum Dei.

^{4.} *Patre affirmatis multo rū patrum.* Nihilominus contraria sententiam multi antiqui Patres docuerunt, simpliciter docentes Adam fuisse seductum deceptione fidei contraria.

Ita sentit Ignatius Epist. 5. ad Trallianos, dicens, *Excoigitate artes serpenti illius, qui omnis malus primus auctor est, qui per mularem decepit primum generis hominem Adam.* Præmisserat autem fugie omnes heret. Vnde videtur de huiusmodi deceptione loqui. Idem docet Tertullianus lib. 2. contra Marcion. c. 2. vbi aulus est dicere *Quis dubit ab ipso illud Adam delictum harsim pronunciare: Et infra, Confessus est seductionem non occultauit sedudiū icem. Similiter Ireneus lib. 3. cap. 37. dicit, Adam fuisse seductum sub occasione immortalitatis. Et inferius, quod Deus odit seruentem, quia seduxit hominem.* Et Cyrillus Alexander. lib. 2. in Ioan. cap. 3. de Adam inquit, *postquam diabolus fraude, educio, Detractione, contemptus, &c. Deinde Cyprian. lib. de vnit. Ecclesiæ, dicit, quod damna ab initio statim mundis filii, & verbo menaciuib[us] diaboli rudes ant[nas] manu credulitate decepti. Clarus docuit hoc Prosper contra Collatorem cap. 19. vbi de Adam ait, *Perdidit primum suum, perdidit orbem, Et infra, Imp[er]at[us] oratione, & c. Et in vita, & pietatis obediencia deinceps isti, & cap. 21. perdidi bonum scientiam, quia perdidit bonam conscientiam, humiliatus superbia distruxit, infidelitas rapuit fidem.* Similia ferè repetit lib. 2. de Vita Contemplat. cap. 19. vbi inter alia de primis hominibus dicit, *quod fieri possit, quod Deus est, credidimus.* Et ad excerpta Genesi. dub. 3. sic contra obretratorem doctrinæ Augustini argumentatur. *Quid est, quod eidem natura, a lumen fidem non vult esse præceptam, quam nisi primum amissione, certius bona omnibus non care, et. Credendo enim adam diabolus, non credi Deo, &c.* Similiter modo loquitur Fulgentius. lib. de Incar. & Grat. cap. 22. dicens de primo homine, *Diabolus a persuasione deiecit us perdidi humilitatem, perdidi fidem, perdidi, autem fidem perdidi diuinam protectionem. Innuit etiam Hilarianus. 3. in March. dicens de dænone, *Adam pellebat, & in mortem fallen- do traduxerat.* Et iterum infra dicit, *Adam tertio dia- ni nominis ambitione corrupisse, diu futurum simile polli- cendo.***

Præterea Ambr. lib. de Parad. cap. 4. Mulier inquit, *prior decepta est, & viru ipsa decepit, & similia repetit cap. 12. dicens, mulierem prius errasse, *Vt enim mulier, non mulier vir au: hor erroris est: & ita in citat verba Pauli. Idem lib. de Eliā, & Ieūiū, cap. 4. expedita verba illa, Ecce Adam factus est quia nimus ex nobis, ait, Irridens, vtique Deus, approbans dicit, hic est putabas te similem fore nostris, vbi dicendo, *putabas, deceptum esse dicit, & lib. 5. Exaem. cap. 7. expedita fides, dicit, Adam per Euā decepit est.* Et idem ferè habet lib. 3. de virg. versus finem, & lib. 2. epifoliar. ep. 13. ad Marcell. fororem, vbi non dicit, *decepit, sed supplantatum.* Addit verò statim, *Agnoscit eternum, quia bona indumenta fides perdidit.* Et in Prefat. ad Psal. dicit, *Adam fuisse vxoria per suam deceptionem, & Deum prædictis locum eum errori daturum, & super Psalm. 39. circa illa verba, In capite libri, &c. Adam (inquit) ut caderet à serpente deceptus. Et iterum infra, *Adam cum Christo non fuit, quia de decepto est.* Et similia repetit Psalm. 72. in fine. Idem indicat Leo Papa ser. de Natiuit. dicens, *quod ergo orabatur diabolus, hominem suaf[er]e deceptum: & fecit illa, inquit, quae deceptor invenit. & homo deceptus ad misericordiam habuerunt in Salvatore regitum.* Et ser. 4. cap. 2. ait, *In iudeo & deceptori temere, arquebus licet credidit, & superbia consiliis acq[uis]itio repositum honoris augmen- tum occupare maluit, quam mereri.* Interdum etiam videtur Augustinus consentire. Nam Psalm. 68. circa Adami illa verba, *Quis non apud tunc exoluebam, ait, Quis vicius puit primo: Ille quis seduxit Adam.* Et lib. 14. de Cint. 19. cap. 17. *Verique parenti tribuit infidelitatem, & inobedientiam, & alibi ait, utrumque diuinitatē ap- petuisse.* 11. Gen. ad litt. cap. 34. & 39. Et similiter Epiphanius. hæres. 38. contra Caianos, *Dicibus, in- quiri, per mendacium decepit Euā, & Adam a prodi- digens.****

Hac autem Patrum sententia non est contraria. Paulo, & ideo Apostoli sententia varijs modis ab ipmis explicatur. Primo, quia putant verbis Pauli addendam esse hanc particulam primo, ita ut sensus sit, Adam non primo seductus fuit, sed Euam ita Occumenius, Glossa, & nonnulli alii in Pauli exp. & allegatur Epiph. heret. 49. contra Quinianos, seu Puzianos, quia verba Pauli ita refertur, Adam non est deceptus, sed Euam prima decepta in transgressione fuit. Apostolus enim non habet illam particulam primam, vnde videtur ab Epiph. addita ad illam interpretationem indicandam.

Secundo alij addendum putant in illis prioribus verbis, Adam non est seductus, hanc particulam, per serpentem. Ita habetur in commentario Ambrosio attributo in illum locum. & sequitur Haymo. Præterea citatur Hieronym. lib. i. contra Iouinianum, quia verba Pauli refert, Adam non est seductus, mulier autem seducta facta est in prævaricationem, ac si dicere voluerit, Adam non est ita seductus, vt fuerit vxori causa errandi: sicut Euam seducta marito fuit causa erroris, & prævaricationis. Sic etiam sentit Augustinus libr. 11. Gen. ad lit. cap. 42. exponit enim dici mulierem seductam in prævaricatione, quia per illam etiam vir prævaricatus est: statim vero declarat, Adam nihilominus per formam non fuisse seductum, & id probat, Paulumque ita exponit. Magis videtur indicare illam expositionem Ambrosius in dicto cap. 12. libri de Paradi: nam post illa verba, Viro mulier, non mulier in vir author erroris est, subiungit, Vnde & Paulus ait, Adam non est deceptus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit. Et eodem modo legit Chrysostomus homilia nona in primâ ad Timotheum, tamen paulo alter exponit, Adam non tam grauitate fuisse seductum, quia, Par, inquit, non est ab ea, qua fibi generis societas iungeretur decipi, & a bestia, qua seruit homini fuisse adicta: illud igitur seductio potius ac verius dicitur. Ad comparationem ergo mulieri dici illum non fuisse seductum.

Tertio exponunt alij, Adam dici non fuisse seductum, quia in Scriptura non legitur seductio eius, sicut de Euam legitur: nam illa deceptionem suam confessâ est: non autem vir. Sicut ad Hebr. 7. dicit Paulus, Melchisedech fuisse sine patre, & sine matre, non quia illis caruerit, sed quia in Scriptura non leguntur ita indicat Theophilus, & refert Oecumenius, & sequitur Hugo de Sancto Victore quæst. 16. Ultimo addunt aliqui sensum esse mulierem fuisse deceptam proprie, & formaliter a serpente, quia ex intentione fallendi, & decipiendi serpens illam seduxit: mulier vero non ita decepit virum, sed quasi materialiter credens, verum esse, quod illi fuadebat. Hanc expositionem legi in Pererio, & in nullo antiquiore illum reperio: ipse vero dicit indicari ab Augustino in dicto cap. 42. Sed certe in alio sensu locutus est Augustinus, vt paulo post dicam. - Alij citant Nazianzenum Orat. 41. quæ est prima de Resurrectione, quia dicit, *Victa est mulier dolo, & arte demonis, posita victus est vir per mulierem.* Sed hæc verba, & parum ad rem faciunt, quia non dicit virum fuisse deceptum, sed victimum & in Nazianzeno formaliter non reperiuntur. Nam in illa Orat. 1. de Resurrectione nihil dicit: in Orat. autem 2. in Pascha, quæ est 42. & in orat. 38. de Nativitate, sic inquit, Postquam diabolus inuidia, & mulier in fulu, quem vi malius passa est, accepti mandati oblitus, ab acerbo illo gustu victimus est, ibi tamen non dicit deceptum, sed victimum, & ideo ex illis verbis nihil ad rem presentem colligi potest.

Ha omnes expositiones probabiles quidem sunt propter Patrum autoritatem. Mili tamen, vt verum fatetur, non satis faciunt. Nam priores eo ipso, quod particulam aliquam addendam, vel subintelligendam censem, suspectæ sunt, quia, vt Suarez de opere sex dierum.

Iuristi dicunt, expofitio, quæ aut aliquid addit textui, quando ex illo non evidenter colligitur, aut omnino necessaria non est, misera est: at vero omnia, quæ ex illis expositionibus adduntur, neque necessaria sunt, nec ex textu colliguntur. Hoc in primis patet de illa particula, primo, quam aliqui ex textu colligunt, quia Paulus prius dixit, *Adam prima formatus est.* Vnde inferunt etiam in altera sententia, *Adam non est seductus, subintelligendam esse particulam, primo.*

ob authoritate Patrum
per se vero non satisfaciens.

Sed re vera potius est contrarium inferendum: nam illa duæ sententie non sunt connexæ, neque una pendet ab alia in suo sensu, & veritate, & ideo non est, cum illa particula addita in priori sententia subintelligatur in secunda, vbi non est posita: imo potius in inferendum esset consulto fuisse omissam in posteriori parte, quia ibi non erat necessaria. Vnde illa additione multum derogare videtur simplici locutioni, & veritati textus: alias etiam dicere Paulus potuisset, Adam non peccasse, sed Euam, quia non primus peccauit. Denique ad intentionem Pauli non multum conferebat, quod Adam non fuerit primo deceptus, si tandem deceptus fuit: nam propter solum ordinem non ostenditur vir prudentior, aut sapientior, quam femina.

Atque haæ conjecturæ æquæ procedunt de altera additione per serpentem, quia multo minus habet haæ additione fundamentum in Paulo, qui non negat effectum ex tali causa processisse: sed simpliciter negat factum esse talum effectum, seu deceptionem. Non licet autem tam facile mutare sensum loquentis proprio arbitrio dictiōnem aliquam addendo. Et præterea etiam haæ additione parum iuuat intentionem Pauli, quia non minoris imprudentia, vel levitatis fuisse decipi à femina, quam decipi à dæmoste per serpentem, quia non potuit femina rem creibiliorē facere, cum tota eius suatio, quantum ad intellectum pertinet, in sola narratione verborum serpentis niteretur. Denique tertia particula, scilicet, in prævaricationem, non habetur in textu sacro, neque in vulgata Latina, neque in Græca, sed vtrobiisque legitur, in prævaricatione. Et ita etiam legunt Græci Patres, vt apud Chrysostomum, Theophylactum & Theodoretum, videtur licet, & ita etiam legit Ambrosius, imo & Augustinus in citato loco, quāmuis in margine alia lectio adiungatur. Hac vero lectio supposita, nihil ex illa colligi potest ad Pauli sententiam limitandam, nam simplex sensus est, in prævaricationem, id est, in lapi generis humani Adam non fuisse seductum, sed Euam. Deinde etiam si legamus, in prævaricationem, violenter exponitur coniungendo illam particulari cum priori parte scientia, scilicet, Adam non fuisse ita seductum, vt fuerit mulieri causa prævaricandi: sicut è contrario mulier seducta fuit causa prævaricationis viri: nam hic sensus nec contextu verborum, nec intentioni Pauli consentaneus est. Nec Hieronymus, aut Chrysostomus, vel Augustinus ita exposuerunt. Simplex ergo sensus etiam illa electione retenta est, Euam per seductionem, & artem dæmonis in prævaricationem inducendam esse, Adam autem non ita fuisse inductum in prævaricationem, quia seductus non est. Quæ est expofitio Augustini in eodem loco libr. 11. Gen. ad lit. cap. vltimo.

Altera vero expofitio, quod Paulus dixerit, Adam non fuisse seductum, quia in Scriptura non legitur: in primis est contra proprietatem verborum, & ideo est contra generalē regulam, explicandi Scripturam absque necessitate, vel authoritate. Nec proper alium locum Pauli ad Hebreos septimo extendenda est expofitio, quia ibi ex materia, & ex ipso contextu, & modo di-

cendi facile colligitur ille sensus quasi metaphoricus: nam erat ibi necessarius, & ita expositio illa communis est ostium. In praesenti vero loco, quem tractamus, talis proprietas locutionis necessaria non est, imo videtur contraria intentioni, & rationi Pauli, nam si in re ipsa Adam seductus est, sicut Eua: quod illud non sit de vtroque scriptum, parum refert ad ostendendam in foemina minorum doctrinæ capacitatem, quam in viro, quod Paulus intendebat. Loquitur ergo Paulus de re ipsa. Et eadem fere ratione reici potest vltimæ expofitio fundata in rigore verbi, *seducendi*, seu *desipiendi*, scilicet quod propriæ includat intentionem decipiendi. Nam hoc etiam nihil referebat ad institutum Pauli, quia intentione loquentis, vel decipientis, parum, vel nihil refert ad dijudicandum inter eos, qui facile finunt se decipi, quis eorum leuior, aut incantior fuerit. Eo, vel maximè, quod licet *is* verbo *desipiendi*, actiù sumpto, id est, ex parte eius, qui decipit, illa confidratio locum habeat: nihilominus passiuè, id est, ad eum, qui decipitur, non bene applicatur. Nam, qui facile credit falsu dicenti, non minus decipitur, id est, non minus errat, nec minus ostendit animi leuitatem, inconstantiam, vel imprudentiam, siue alter loquatur ex intentione fallendi, & sciens se dicere falso, siue ex ignorantia credens, verum esse, quod suaderet. Sicut si fidelis credat prædicanti errorem, non minus decipietur, & erit hereticus, siue prædicator puer, esse verum, quod docet: siue consulto doceat falso ex intentione fallendi: ergo illa differencia ad explicandum locum Pauli impertinens est.

Igitur expofitio Augustini ceteris preferenda videtur: nimirum Euam fuisse seductam credendo aliquid contrarium verbis Dei: vtique exultimando non fuisse malum edere de ligno scientia boni, & mali. Adam autem non fuisse ita seductum, sed sciendo illud esse peccatum ducutum amore seminare comedisse. Hæc est sententia Augustini in dicto libro vndecimo Geneeos ad litteram, cap. 42, & libr. 14. de Ciuitate, capite vndecimo, & sequentibus. Et probatur ex dictis, quia nulla alia expofitio satisfacit sententia Pauli: & nulla est necessitas detorquendi verba eius ad aliquem improprium sensum, eo vel maxime, quod talis deceptio Adæ, neque alibi legitur in Scriptura sacra, vt quedam expofitio assumebatur, neque ipse Adam i lama confessus est: sicut fecit Eua, neque ex alijs factis eius, neque ex circumstantijs persona eius probabiliter presumi potest, vt recte Augustinus ponderauit. Negue denique in verbis Dei loquentis ad ipsum Adam talis deceptio indicatur. Non enim desunt, quia ex illa Dei irrisione, *Ecce Adam similem iudicium irrebit vnu ex nobis factus est*, deducere nitantur deceptiōnēm Adæ. Verutamen licet inde colligatur Adam appetuisse similitudinem Dei: non tamen colligi potest fuisse deceptum, neque comedisse, quia crederet, ex pomis eius excellentiam scientiæ boni, & mali se fuisse confecturum. Nam prius quam omnino deciperetur per superbiam elatus Dei similitudinem appetiit, in quo eriam Eua illi simili fuit, nam prius fuit superbia, quam decepta, vt suprà cum Augustino, & D. Thoma diximus. Hoc autem satis esse potuit ad illam irrisiōnem, seu exprobationem Dei. Quod autem postea comederunt ex falsa existimatione consequendi scientiam per cibum, & per se est parum credibile, & nullo indicio in Adamo ostensum est, sicut in Eua. Nam ille, supposita deordinatione facta per peccatum superbie, habuit pe-

cularem occasionem, & incentivum comedendi, quod non habuit Eua, scilicet, cuiusdem vxoris effectum, & importunitatem. Vnde non de illo, sicut de ipso legitur, quod lighum asperxerit, & quod bonum ad vescendum, pulchrum oculis, & aspectuque delectabile vatum fuerit, & ideo de fructu eius tulerit: sed solum, quod frumentum arboris à femina oblatum, & quasi intratum accepit. Non est ergo fundamentum ad afferendum Adam fuisse deceptum. Cur ergo ipsa simplici, & proprio sensu verborum Pauli cedemus?

Sed instari potest, quia Augustinus in eiusdem locis docet Adamum in multis deceptum fuisse. Primo, quia veniale esse credit contra preceptum Dei, comedere de ligno vita proper amorem multieris, qui error non parvus, sed fidei contrarius est. Id autem docet Augustinus libro quarto de Ciuitat. cap. 11. & 13. Secundo, quia credit, se non moriturum etiam comedere de ligno, quia viderat vxorem non esse mortuam. Ita habet Augustinus lib. 11. Gen. ad litter. cap. 30. Erudit cap. Ultimo. Tertiò, quia credit, vel saltem dubitare ceperit, an futurus esset fuit Deus cibum Terræ illum comedendo. Nam hoc etiam significavit August. dicto cap. vlt. lib. 11. Genef ad litteram, dicens, *Vixum proper aliquam mentis elationem solitauit aliquæ experindicatuidas. Experiens nimirum, qualis esset virtus illius cibi, & an posset scientiam conferre, sicut serpens promiserat. Ergo signum est corporis saltem dubitare, an vera essent verba serpentis, & consequenter existimasse falso subesse potuisse verbis Dei, vel fieri potuisse, ve Deus ex inuidia estum illius cibi prohibuisse, aut possibile fuisse, se fieri similem D EO, & nulli subiectum. Quæ omnia gravissimos errores continent.*

Respondeo, licet ista omnia concedantur modo, quo proposita sunt, nihilominus simpliciter verum esse, quod Apostolus ait, Adam non fuisse seductum. Nam seducere propriæ est, alium in errorē inducere, & è contrario seduci est arte, & circumuentione alterius à veritate auerti, & decipi, quomodo decepta est Eua, non autem Adam. Nam si illis modis deceptus Adam fuit, non propter serpentes promissionem, nec propter hdm, quam verbis eius, aut vxoris adhiberet: sed propter propriam coniecturam, adiutum partim elatione superbie, partim inordinato affectu erga vxorem in eas fallas cogitationes inductus est. Quia ergo non circumuentus ab alio, nec per affutum alterius errauit, si errauit, ideo negatur fuisse seductus. Deinde ad singula respondendum est. Et primum quidem Augustini dictum est probabile propter eius autoritatem, & coniecturam: nam maiorem certitudinem, nec ex Scriptura, nec aliunde habet. Existimo tamen non esse intelligendum de peccato veniali proprie, & in rigore sumpto, vt distinguatur à mortali, nam fuisse crassissimus error, qui non poterat tam facile cadere in mentem sapientis viri, vt erat Adam: neque nos fundatum habemus, vt hoc de illo suphicetur. Vocabuit ergo Augustinus veniale id, cum omnia de facili speratur. Et ita exposuit Augustinum D. Thomas 2. 2. question. 163, articulo quarto ad Amphi dicens, *Adam inexpertus divina generatio credidit illud peccatum esse veniale, id est, de faciliter remissibili. Hæc autem credulitas in hoc sensu non continet error, ut contra fidem, neque deceptionem ex alia alterius, sed ex nimia paixone, & facilitate credendi ex illa redundante.*

Et iuxta hoc facilis est responsio ad secundum: nam licet Adam crediderit se moriturum non fuisse propter experimentum Eua, quod videbat, vt Augu-

SVARE:
de Angelis.
re 6. dictum.
arti.

¹¹
Augustini
tandem ex
positio pro-
ponitur. &
præfatur.
Probatur
excludendo
caeteras ex-
positiones &
indicia de-
ceptionis A-
deceptionis A-
do.

¹²
Illud etiam
indictum ir-
cut vnu ex nobis factus est,
deceptionis Dei
dictum de
ceptionem
non conuin-
cit.

Augustinus coniecat: nihilominus non est verisimile, id credidisse in sensu contrario verbis Dei, seu existimando, quod perinde est, Deum falsum dixisse. Nam in primis Adam tantum fuerat experitus Euam non statim fuisse mortuum: non vero quod non esset postea mortura, seu quod non facta fuisse mortalitatem: ergo ex vi illius experientiae solum inducebatur, ut crederet se etiam non fuisse statim moriturum, hoc autem non erat contra verba Dei in vero sensu intellecta, ut constat. Deinde etiam si sperauerit Adam, vel credererit nunquam fuisse moriturum, quamvis comedere: nihilominus potuit id sperare, & possibile credere ex indulgentia, & remissione Dei, quia etiam non erat contraria verbis, & commissatione DEI, ut per se constat. Ergo etiam hic lapsus mentis Adae non fuit per circumuentio nem erroris fidei contrarij, sed per nimiam, & imprudentem fiduciam ortam ex affectu ad vxorem iordinato.

Quod vero attinet ad tertiam deceptionem, ego apud Augustinum illam non inuenio, quin potius vbiq; negat Adam, iam, ut inquit, spirituali mente prudens, pro modo credere potuisse, quod Deus ab ea illius ligni inuidendo vetuisset, id est, ut prius dixerat. Quod ideo lignum illud tangere prohibuerit, quod sciret eos si comedissent, velut Deus futuros tamquam eum inuidat, quies homines fecerat. Vbi cum ait, nullo modo credere potuisse, profecto insinuat non potuisse credere ita esse factum, neque esse possibile, nec in aliquam illius existimationem, vel iuspectionem incidere potuisse: nam hoc totum probat illa ratio, Sitam spirituali mente prudens erat. Et confirmatur hoc ex his, quae I. 4. de Ciuit. cap. 11. idem Aug. tradit, scilicet, quod Adam sciens prudens, peccauit, & non potuisse ita seduci, ut crederet, comedendo potuisse a peccato excusari. At vero si alio modo creditisset in Deum portuisse cadere in inuidia, & ex illa prohibitionem facere, & se posse Deo similem fieri, vel a subiectione Dei liberari per simum cibum, profecto facilius dici posset, credendo se non peccaturum, etiam si de illo cibo comedederet.

Tandem non minus exclusit huiusmodi deceptionem, vel dubitationem illa ratio Augustini, quod Adam, iam spirituali mente prudens erat: quia tamen crassi sunt huiusmodi errores, ut vir sapiens non magis potuerit de illis dubitare, quam illos crede re. Et ideo existimo non solum non creditisset Adae Deum falsum dixisse, aut ex inuidia prohibuisse esseum illius fructus, aut comedendo de illo cibo, & futurum omniscium, & ab omni subiectione liberum: verum etiam nec de his erroribus dubitasse, quia nec propter dictum serpentis, aut vxoris ad hoc inductus est, ut ex Pauli sententia colligitur: ne calquam verisimilem caufam talis dubitatio nis habuit. Augustinus autem cum dixit aliquam cupiditatem experiendi sollicitasse Adamum animu m ad comedendum non loquitur de appetitu experiendi, an effent vera verba Dei, vel serpentis, qui appetitus incredulitatem, & dubitationem fidei contraria sine dubio supponeret. Sed loquitur Aug. de appetitu experiendi, quidnam lateret in eo fructu, quem Deus sibi prohibuerat: & quid ex illius eius confiteturum esset. Quam curiositatem fine dubitatione de veritate verborum Dei habere poruit. Solum videtur cupiditas illa inuoluere dubitationem de effectu mortis, quam Deus co minatus fuerat. Tamen non oportuit hanc dubitationem fuisse de veritate verborum Dei, sed de sensu illorum, an immutabilem sententiam ex absoluto decreto continerent, vel potius viam aliquam, & spem malum illud euadendi relinquerent, etiam si ex cibo comedederet. Et hanc fuisse mentem Augustini manifestum est: nam statim additum

Sharez de opere sexauerunt.

illam cupiditatem experiendi ex eo fuisse ortam, quod viderat Euam sumpta esca, non fuisse mortuam.

Ex his ergo concludimus secundum Adae pe catum non fuisse infidelitatem, non solum propriam, quae est cum perrinacia, & haeresi, verum ruitur con etiam, nec minus propriam, qua est per errorem absq; perrinacia, quamvis non sine culpa, per negligentiem, & ignorantiam culpabiliter, vel temeritatem in iudicio ferendo de rebus ad fidem pertinentibus. Prior pars sufficienter probatur ex supra dictis de infidelitate Eug. Diximus n. probabilius esse illam non commisisse similem infidelitate formalem: ergo idem est multo probabilius in A turdam, propter maiorem eius sapientiam, prudenciam, & alias animi dotes, quas indicauit Augustinus, dicens, quod iam erat spirituali mente prudens. Denique pars hac prior ex posteriori à fortiori colligitur. Posteriorem autem mihi sufficienter probat testimonium Pauli, prout explicatum est, Vnde probatur posse. & authoritas Augusti, quam satis etiam iam ponderaverimus, & alia rationes, & conjecturæ, quas adduximus.

Ad Partes vero, qui seductionem, & infidelitatem videntur Adæ tribuere, in primis respondeo, fortasse non omnes in eo sensu locutos fuisse, sed plures eorum loqui de deceptione, seu errore pratico, seu operis, quo omnis peccans dicitur errare vel sicut concupiscentia, vel superbia dicitur hominem seducere, iuxta illud ad Romi. 7. Peccatum occasione acceptum per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Et illud ad Gal. 6. Qui se existimat aliquid esse, cum nihil sit, seipsum seducit. Et illud Dan. 13. Species de perte, & concupiscentia subverit cor tuum. Et hanc ratione dixit Aug. d.l.11. Gen. ad lit. Adam postquam de ligno prohibito seducta mulier manducauerat, ei q; dedit, ut simul ederet, noluit eam contristare. Et infra, Ergo alio quodam modo etiam ipse deceptus est, non dolo illo serpentino, &c. Nam aliud modus non fuit, nisi practice deceptionis. Vnde ibidem comparat Adamum Salomonis, qui practice seductus est a mulieribus, & ad colendum idola inducetus, quamvis per speculatum errorem deceptus non fuerit, credendo idolum esse Deum, vel cultu dignum. Et ita possunt patres alii quot ex allatione suis, & quo modo accipi possunt.

Quod vero idem Ambrosius ait Adam amississe bona indumenta fidei, de charitate, virtutibus, & donis intelligi posset: nam hec sunt bona indu menta fidei: quod autem ipsam etiam fidem amiserit, non satis aperte affirmat Ambrosius. De Prospere vero, & Fulgentio id negare non possumus, quamvis autem eorum sententia probabilis sit, eam sequi non cogimur. Nec video cur de Adam dixerit Prosper quod, nisi fidem amisset, cetera bona omnib; non carceret: cum posint ceteræ gratia amitti, non amittendo fidem. Ut in nobis certum est: & in illo statu nō est eur repugnaret, cum nec in angelis repugnauerit. Nec inde sequitur fidem esse naturalem, ut videbatur sentire ille, contra quem Prosper scribit, quia etiā habitus, vel actus aliquis infusus potest manere in peccatore. Tangit autem questionem Prosper quomodo filij Adæ sine fide concipientur, si Adam fibi illam non perdidit. Sed hoc in materia de peccato originali tractandum est, & infra forte attingetur.

Ad Tertullianum prior responsio applicari potest. Cum vero dicit delictum Adæ fuisse heretum: Ad Tertul: aliqui respondent sumptuose vocem heretum in pri mœnia, & generali significacione, prout prauam electionem ex proprio arbitrio profectam significat. Quia expofitione admissa, cum dicit, confessus est seductionem, de practica seductione facile potest exponi. Cui expofitioni non parum fauente antecedentia, & subsequentia verba. Nam prius

V 2 inquit

inquit, *Quod si a primordio homo animalis non percipiens, quia fuit Spiritus, stultitiam exigitissimam Dei legem.*
Quod profecto non potest intelligi de exigitatione speculativa, sed practica, & ideo subdit, ut
quam obseruare neglexit: facto ergo legem Dei stultitiam reputata, non iudicio. Et infra etiam si Adam vocasset rudem hereticum, subiungit, Non obdudiuit, non tamen blasphemauit creatorem, nec reprehendit authorem, quem a primordio sui bonum, & optimum inueniuit. In quibus verbis non contemnendam conieciaturam indicat, quia post peccatum, audita voce Dei, statim Adam fidem se ostendit, & Dom, ut supremum Dominum, & legislatorem cognouit: ergo verisimile est Adam semper retinuisse fidem eius, & cum illa, quamvis sine charitate, de Paradiso exiisse.

Ad August. Alia vero loca Augusti, quæ ibi citauimus, non solum non contradicunt verum potius confirmant generalem expositionem datam. Nā Augustinus non est sibi contrarius, & vbi ex professore tractat declarat, Adam non per errorem infidelitatis, sed alio modo fuisse deceptum: ergo quando in Psalm. 68. dicit, quod Lucifer seduxit Adam, loquitur de alio modo practicæ seductionis. Cum vero 14. de Ciuit. c. 17. generatim, seu in plurali dicunt, primos parentes expertos esse, quid infidelitas & inobedientia nocerent: non itcirco tribuit vtrumque defectum viriis parenti, sed hoc relinquit explicandum iuxta doctrinā, quam prius tradiderat, vnde cum partitione accommoda intelligendum est. De appetitu autem similitudinis Dei iam dictum est porro siue sine infidelitate haberi. Vnde obiter constat fallsum esse quod quidam dixerunt

Questio ad adamum per idolorum recusationem. **A**ccuse ainst, exponuntur. **E**ccl. De appetitu autem similitudinis Dei iam dictum est potissimum sine infidelitate haberi. Vnde obiter constat falsum esse quod quidam dixerunt: Adamum peccatum idolatria commisisse: nisi metaphorice id dictum intelligatur. Illa enim sententia tribuitur Augustino in libro **Quæst. noti.**, & veteris Testamenti, qui Augustini esse non creditur: sed quicunque fuerit author illius operis videotur per quandam metaphoram summisse illa sententiam ex Aug. **Conc. 2. in Psal. 70.** circa illa verba, **D**eus quis simili tibi dicente, Adam voluisse sub nullius potestate esse: & ita fieri sicut Deus. Hoc enim non formaliter voluit, neque pro Deo coli, aut adorari concipiuit: & ideo non commisit speciale peccatum idolatria: licet per metaphoram dici posset id communis modo, quo Paulus ad Philip. 3. dixit, **Quorum Deus venereris.**

23
*De tercio punto in n. 1. prof. superbiu-
m alterum. Ado-
peccatum fuit inordi-
natus amor
vxoris.*
*Predictus
amor vxoris
se non est
peccatum.*
Vlto colligitur ex dictis quodnam fuerit secundum Ado peccatum. Iam enim ostensum est, non fuisse infidelitatem, neque peccatum habentes malitiam proprie contrariam fidei, aut precepto eius: relinquit ergo, vt secundum eius peccatum fuerit inordinatus amor ad vxorem. Ita sumitur ex Aug. in d.l. 14. de Ciuit. c. 11. & l. 11. Gen. ad lit. ca. 42. vbi ait, Adam comedisse de ligno vt complaceret vxori: ergo praesens nimia benevolentia vxoris antequam de ligno comederet. Et hanc sententiam à fortiori amplexus est Scotus: nam quia in Adamo peccatum superbie non agnouit, ideo dixit primum peccatum Adami fusse inordinatum amorem vxoris. Secundum est autem inordinationem talis amoris satis intelligi, aut explicari non posse, nisi per aliquem effusum alteri precepto contrarium. Nam amor vxoris de se bonus est supponimus enim non fuisse ex aliquo prauo motiuo, sed ex naturali debito ad vxorem, vt sociam à Deo datam, & ex propria carne formatam, & multis naturalibus donis à Deo ornatam. Ille ergo amor de se non erat inordinatus. Nec etiā per solam intentionem inordinatus fuit, quia si actus est bonus, intensio eius non est mala, nec alicui precepto diuino contraria.

24 Tunc ergo amor vxoris nimius, & inordinatus
Sed quatenus fuit occidit ostencitur, quando est causa, aut ratio transgre-
dendi voluntatem Dei, ne vxor contristetur, quia

tunc iam diligitur vxor appetitiuē magis quam Deus. Sic ergo Adam nūm dilexit vxorem, quando ex affectu vxoris aliquam naturalem, seu diuinam obligationem transgredi cepit. Prima autem obligatio Adami postquam Ius illum ac comedendū invitauit, si at grauissimā illam reprehendere, eo quod aua fuerit fructum arboris contingere, & quod verbis serpentis fidem adibuisset, & quod se ad peccandum invitare adueret. Tenebatur ergo, & ex officio tanquam capiēus, & ex charitate Dei, & ipsius vxoris illam corrigerē, & ad penitentiam, ac emendationem delicti exhortari. Hoc autem facere omisit, in quo primum cepit ostendere inordinationem amoris circa illam. Vnde dici potest secundum peccatum Adami quodā propriam, & formale malitiam fuisse omissionis debiti officij erga vxorem, quia (vt dicitum est) illam non correxit: imo ita blande & remissē cum illa se gefisit, vt eius delictum approbab̄e videretur. In hoc ergo sensu dicimus inordinatum amorem vxoris fuisse secundum peccatum Adami, non solum internum, sed etiam externum, quod & à peccato superbit, & ab inobedientia comedendi de ligno vetito distinctam malitiam habuit.

Vnde terriuum peccatum Adæ recenseri potest: quod de ligno verito comedit. Et hoc quasi per an tonomiam lapsus Adæ vocatur, quia per illud totum genus humanum cecidit: & ita de illo pro prialiter loquitur Apostolus ad Rom. 5. cum dicit: Per vnum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo oës peccauerunt. Et similiter inferius nomine inobedientia illud peccatum intelligit; cum dicit: Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatoris omnes sunt multi: ita & per vnius obediitionem iusti confisi sunt et multi. Irrebat autem peccato plures malitia diuinæ, qui solent, ut gula, furia, inobedientia, de quibus supra diximus. Et licet probabile sit illum inobedientiam non fuisse formalem, id est, ex directa intentione non obediendi Deo, nec ex proprio contemptu præcepti eius: nihilominus certe illum fuisse specialem malitiæ distinctam ab alijs, quia ex principali intentione Dei præcipiens illa prohibitiō posita fuerat ad subiecctionem profienda, & quasi per modum tributi impositi in recognoscendam diuinum dominium His addit. S. Aug. in Ench. c. 45. malitiā homicidij, quia homo semper impicauit in mortem, & fornicationis spiritualis, quam iniuritas mentis humana serpentina fuscione corrupta est, & auaritiae, quia plusquam illi s. fiscere debet appetitua. Sed hæc sunt partim metaphoricæ dicta, partim vero declarant circumstantias, quæ potuerunt peccatum illud notabiliter aggravare intra eandem speciem, quia sint generales, quamvis probabili sit illum de homicidio fuisse specialem.

Prater hanc peccata solente adiam Adam tribui.
Vnum est in eo quod illud peccatum exsumuit
esse veniale, vt ex Augustino diximus. Sed si perva-
niale nihil aliud intellexit nisi esse aliquo modo ex-
cusabile apud Deum, ac propterea aliquo modo
venia dignum, seu facile remissibile, vt supra ex-
pliicuimus: non fuit illa magna culpa, quamvis au-
dacia peccandi sub illa specie peccatum: sum ag-
grauare poterit: si autem propriè, & rigore de
peccato veniali intelligatur, & talis error (de quo
non constat) in Adamo admittetur, esse potuerit
error humanus sine lapsu in fide, existimando ma-
teriam esse leuem, & ex circumstantia complan-
di vxori fieri leuorem, ac proinde potuisse à mor-
tali culpa excusari.

Aliud Adæ peccatum fuisse creditur dubitabile
de sensu comminationis Dei , eo quod videret Iacob
vxorem p̄ esum ligni non fuisse mortuam . Et
fortasse hoc vocavit sacrilegum August. in dicto

cap. 45. Enchirid. dum ait, In illo peccato vno fuisse sacramenum, quia Deo non creditur. Non enim videtur in verbo non credendi propriam infidelitatem intellectus, quia hoc non consonat doctrina ipsius in alijs locis, ut vidimus: ergo sacramenum veritate videtur, quia noluit verba Dei simpliciter, sed in sensu suo accipere, vt licentiam peccandi assumere. Veruntamen de hac circumstantia idem, quod de praecedenti sentio. Quia non oportet (vt supra dixi) vt Adam dubitauerit de veritate: imo nec de proprietate verborum Dei, sed de tempore, & modo executionis eorum, & an irremissibilis, vel irremissibilis esset, vel si existimauit illud peccatum esse proprie veniale, potuit etiam sine errore contra fidem, credere non fuisse dignum morte, nec de illo fuisse Deum locutum, sed de tali manedatione, quae, & grauior esset, & minus esset excusabilis. Atque ita in illo obiecto per se spectato, nec sacramentum, nec alia malitia specialis appareat. Quamvis illa cogitatione, vel fiducia vti, ad licentiam peccandi sumendum, non parum augere potuerit peccandi modum, & inobedientiam intra speciem suam. Vnde fortasse Augustinus in generali, & quasi metaphorica significacione nomine sacramentum fuisse est. Vel certe (quod pro alijs locis etiam aliorum Patrum notari potest) ibi loquitur Augustinus simul de peccato Adæ, & Eue, sub nomine, seu collectione vniuersi primi peccati: & ita illud qualcumque sacramentum non credendi propter Euam, & non propter Adam adiungit potuit. Sicut ibidem Augustinus ait in tractatione mentis humanae serpentina suasione fuisse corruptum.

Aliud peccatum Adami fuisse dicitur nimia cupiditas, & curiositas experiendi, quid lateret, in fructu prohibito. Tamen hoc etiam non apparet speciale peccatum. Nam si illa cupiditas confideretur, vt praenueniens consensum liberum per motum aliquem prouenientem a somite in inordinato per peccatum superbia, sic non fuit nouum peccatum. Si autem illa curiositas spectet, vt consummata per consensum, sic non fuit consummata, nisi per liberam voluntatem comedendi ex ligno prohibito: & consequenter non fuit distinctum peccatum, sed ad sursum, addit peculiare motuum eiusdem peccati, quod potuit quidem aliquantulum illud aggrauare, non tamen addere nouam speciem malitiae saltem grauem. Tandem additur aliud peccatum ab Adamo commissum, quando peccatum suum excusauit. Quod aliquita exagerant, vt sceleratam, & impian excusationem vocent, eo quod Deo imputare voluerit quod ei dando sociam, occasionem peccandi præbuerit. Ex Gregor. quidem libr. 4. Moral. c. 28. alias 25. & lib. 22. cap. 9. alias 13. indicat illam excusationem ex superbia fuisse, per illam atrociter fuisse factam priorem culpam. Et Aug. 14. de ciuitat. cap. 14. ostendit, dicit, Adam superbiam, quae voluntatem suam in mulierem referre. Vnde indicat excusationem illam fuisse indicium grauioris & adhuc permanentis superbiae, ac subinde fuisse culpabilem, quatenus est ex superbia profecta. Et ita non videtur nouam speciem peccati addidisse, sed primus peccatum superbia auxisse, & quodammodo iterasse. Referri tandem solet ex Augustino hanc sententiam, quod Si Adam non se exculpasset, sed potius se accusasset, a Paradiſo non exculpasset, quia habetur in quadam sermone, qui olim erat 19. de Sanctis, nunc autem reiectus est in appendicem, estque septuaginta quatuor capituli, quia non creditur esse August. Tribuitur etiam illa sententia Laurentio Iustin. in libr. de Triumph. Christi agone, cap. 21. sed immrito, & in rigore non est solida sententia illa, quia si Adam in Paradiſo pignorat sententiam egisset, & se accusasset, licet recuperet gratiam, non tamen

originalem iustitiam, & consequenter nec intra Paradisum habitare permitteretur.

CAPUT V.

Quis grauius peccauerit, Adam, an Eva.

Hæc comparatio fieri potest primo inter singula peccata eiusdem speciei, quæ illi homines commiserunt, quis eorum in tali specie grauius peccauerit: secundo in peccatis specie diversis, quis turpius deliquerit: tertio in numero peccatorum, quis plura peccata commiserit: quartæ deinde absolute, & simpliciter, omnibus pensatis, quæ eorum grauius peccauerit. Et in hoc posteriore sensu solet hæc questione tractari. In qua continuo sententia est Euam grauius peccasse Adam.

Ita docet D. Thomas 2.2. quæ 163. articulo quarto. Inclinat Scot. in 2. dist. 21. q. 2. artic. 3. licet distin-

zione utrū. Plures vero adhibet Bohauent. in 2. dist. 22. a. 1. q. 3. At vero Richard. art. 1. quæst. 3. disterte dicit, quod omnibus pensatis, mulier grauius peccauit. Et idem habet Augustinus quæst. 1. artic. 3.

consentit Perer. libr. 6. in Gen. disput. de Grauitate peccati primorum parentum, quæst. 2. Et principale authoris huius sententia videtur fuisse Chrysostomus: nam h̄mil. 7. ad pop. versus finem, ita c. Chrysostomus: Fundatur in varijs locis: non committit resolutio.

ponderat verba illi Dei, Adam vobis? Considera quia fomi. non Euam vocauit, non vocauit serpentem: sed qui omnium levissime peccauerat, hinc ad iudicium primum accedit, ut ab eo incipiens, qui alijs potest remittit etiam in eam, que multum peccauerat mitorem ferat sententiam, &c. Similem sententiam habet Epist. 3. ad Olympiadem, ait enim, Euam maiori merori addictam fuisse, quia gratius peccauerat: Et quidem, inquit, vñque grauius, vt Adæ peccatum cum huic peccato collatum, ne peccatum quidem exstinetur. Et rationem reddit quia vir non est judicatus, sed mulier, que in fraudem impulsus fuit, ac Dei legem violauit. & sibi, & marito venatum poculum temperauit. Idem fere reperit super Psalm. 6. non longe a principio.

Nihilominus contrariam sententiam docuit Caietanus Gen. 3. circa illa verba Tuit de fructuar. Oppositum, & comedit, vbi plus iusto peccatum Eue extenuat. Eademque sententia loigie alterius, & melius explicata placuit Bellarmine lib. 3. de amissione Gratiae, c. 9. Et mouetur in primis auctoritate Ambrosij lib. de Institutione Virginis, c. 4. vbi multus titulus praefert, & exaggerat peccatum Adæ. Fundatur Primo, quia vir erat fortior foemina, & ideo minor in Ambrosio, exculcationem habet. Secundo, quia mulier ob varijs ab altiore creatura seducta est, scilicet a dæmonে considera per serpentem, vir autem ab inferiori, scilicet foemina. Tertia, quia Adæ grauius punitus est, nō ei dicitur, Terræ, & in terram ibi, vxori autem, in prima condonatio. dolore paries filios, &c. Quartio, quia Adæ inimicidæ à Deo ipso præcepit acceperat, vxor vero per virum: Et alia similia considerat, quia moraliter magis, quam rigorose dicta sunt. Et huius sententia fuit etiam Anafas. Synaita lib. 19. Exameron circa medium, vbi plures alias conjecturas adducit non magni momenti. Veruntamen ad ferendum absolutum iudicium in hac causa oportet 4. Comparatio signifikatum discurrere in particulari per tres rationes: ratione penitentia, ratione opinionibus circa illas, & ex iudicio illarum dei a tribus prioribus pendet totius negotii absoluta resolutio.

Primum ergo peccatum vtriusque parentis in specie, & obiecto similitudinem habuit in circunstantijs vero potest excessus, & defectus vtrinque considerari. & ideo in hoc primo peccato præcisæ, aequalitas fuisse videtur. Ita significavit Aug. 1.11. Gen. ad lit. cap. 35. dicens, Euam peccasse impati sexu, parfacto, id est, pari superbia, vtique quantum ad speciem peccati, & quoad similitudinem Dei, ac

Suarez de opere sex diuinum.

V 3 excellen-

excellentiam ab utroque concupitam, vt idem Aug. declarat c. 34. & indicat libr. 14. de Ciuit. c. 11. 13. & 14. Quoad circumstantias vero & modum appetendi illam excellentiam, mutuus excessus secundum diuersas rationes interuenire videtur. Nam utriusque parentis superbia considerari potest, vel praeceps, vt in utroque fuit primum peccatum, in primo signo per inconsiderationem commissum ante propriam deceptionem, & omnem aliam prauam affectionem. Atq; hoc modo culpabilior videtur fuisse superbia Adami. Tum quia maiore erat praeeditus cognitione, & virtute, & ideo facilius potuerit resistere, & attendere. Tum etiam, quia maiori obligatione tenebatur, cum esset caput, & ratione etiam sexus deberet esse constantior. Tum denique, quia quoad superbiam motum vehementius fortasse fuit, quia maior etiam fuit persuasio, & inducitio foemina per tentationem immediatè à demone visibiliter factam, quam Adami per mulierem. At vero si superbia illa consideretur, vt perseverans in progressu peccandi, videtur tandem multo grauior in Eua fuisse, vt ex sequenti punto patebit.

**Quoad 2.
peccatum.** Secundum peccatum in Eua fuit infidelitas, vt supra vidimus, quæ si fuit formalis per propriam hæresi, vt multi volunt, illa sufficit ad ostendendum simpliciter grauius peccatum in Eua, quam Adamum, de quo multo probabilius est in taleni errorem non incidisse. Veruntamen etiam absque propria hæresi culpabiliter decepta fuerit Eua credendo verbis serpentis, illud peccatum per se est fatis graue. Et ex illo viterius colligitur autem fuisse superbiam Euae. Quia excellerit iam, quam simplici affectu prius appetierat, post illam crudelitatem coepit efficaciter intendere: nam propter illam consequendam diuinum preceptum transgredi voluit. Atque ita D. Thomas in 2. dist. 22. q. 1. art. 3. inde colligit gravitatem peccati Euae, Quod ex sola elatione mentis ad peccandum motu fuit. Sic ergo tam in primo, quam in secundo peccato grauius peccans inuenitur Eua, quam Adam. In primo quidem, quia ille excessus in modo superbiedi peior fuisse videtur, & majoris inordinationis in Euae, quam in Adamo: unde etiam auxit inobedientiam eius, vt fractim videbimus. In secundo item peccato plane excessit, quia in viro non fuit illa deceiptio per quam verba serpentis vera esse crederit, vt iam ostendimus. Unde secundum peccatum Adæ, quod in nimio amore vxoris cum defectu corripiendi illam positum fuit, vt diximus, compararunt ad falsam Euae credulitatem multo leuius fuit. Tum ex specie sua, & obiecto, vt per se constat, tum etiam ex modo peccandi, quia maiori concupiscentia, & quasi conaturali inductus fuit Adam, Eua vero ex sola superbia cum negligenter valde culpabili seducta est. Et præterea etiam in ipsa Eua nimius amor viri considerari potest, eum enim ipsum ad comedendum inuitauit, quia cum valde diligebat. Nam ob eam causam voluit fructum illum cum ipso communicare. Quia vero illa in hoc, ex errore procedebat ferè sine ullo excessu in amore viri, potuit illam ad comedendum inuitare, & ideo in hac parte multo maior excessus viri, quia scens, & videns, vt Aug. ait, propter amorem vxoris Deum offendit.

**Quoad 3.
peccatum.** Tertium utriusque peccatum fuit inobedientia comedendi ex fructu prohibito, vt supra declaratum est. In quo etiam inuenitur inæqualitas in obiecto, & specie peccati, tam in specie gula, quam in specie furti, seu rapinæ, si in illo actu secundum propriam, & specificam malitiam fuit. Et idem est de malitia inobedientia: nam preceptum sub eadem ratione, & æqualiter utrius impositum fuit. Et quod DEVS immediate illud promulgauerit sibi Adæ, Euae autem per Adamum, non refert

ad augendum, vel minuendum peccatum, quia respectu utriusque erat preceptum mere diuinum, & æquali certitudine tenendum. Nihilominus tamen illud peccatum ex generalibus circumstantijs dictis, in Adamo grauius fuit, quia ob virilem conditionem, & maiorem sapientiam poterat, & debebat esse constantior, & quia caput, & gubernator erat, maiori obligatione ad id tenebatur. Nam licet idem preceptum ex parte Dei, vel Ecclesiæ, v. g. Prælato, & subditis, quæ ponuntur: nihilominus ex conditione, seu ex capacitate personæ potest vnam magis obligare, quam aliam.

Aliunde vero hoc ipsum peccatum ex motu peccandi grauius fuit in Eua, quam in Adamo, nam Eua comedit ex motu consequendi excellentiam, quæ appetebat: Adam vero non ex in- tentione superbie, sed solum ex passione, & fragilitate animi, vt uxori condescenderet, comedit. Vnde colligit D. Thomas supra, etiam hoc peccatum fuisse simpliciter grauius in Eua, qua peccatum magis aggrauatur ex motu, quam ex alijs circumstantijs: quia finis potissima circumstantia est moralium actuum. Coniectari etiam potest, Euam cum maiori libertate, & voluntate comedisse, quia non ita fereretur ex passione sensibili, sicut Adam. Nam iste fere coactus timore dispendi foemina: illa vero valde voluntarie ex solo affectu superbie, & ex cœcitate mentis, quam inde contrarerat, preceptum transgredita est. Dicere autem potest aliquis, Euam etiam fuisse ductam ex sensibili concupiscentia gulfandi fructum, qui iam pulcher oculis apparuerat. Veruntamen hoc per comparationem ad Adamum parum potuit diminuere culpam, cum potuerit eadem concupiscentia in Adam inueniri. Sicut etiam contrafieri aliquid ponderant in peccato Adamo maiorem grauitatem ex motu curiositatē, quam habuit experiendi, quid in illo fructu lateret. Sed non est, cur credamus, Euam in similem curiositatem non incidisse: immo fortasse illam habuit deteriorem: nam illa cupiebat experiri, quod non credebat: Adam vero quod ignorabat, vel ad summum de quo dubitabat, seu dubitare potuisse infidelitate, aut errore, vt iam dictum est.

Vltra hæc vero considerari potest in hoc peccato, quædam circumstantia personæ Adami, que in Eua invenia non est. Nam Adam comedendo peccauit, non tantum ut priuata persona: sed etiam ut caput generis humani: Eua vero solum ut priuata persona comedendo deliquerit. Et ideo peccatum Adæ totum genus humanum infecit, & gratia Dei, iustitia originali, immortalitate corporis, alijsq; bonis priuauit. Eua autem sibi soli nocuit: nam licet ipsa peccasset, si Adam non peccasset, posteri eorum bona illa non antitterent, nec peccatum originale incurrerent, vt in propria materia latius dicetur. Ex haec parte videtur peccatum Adæ fuisse multo grauius, quam Euae, quia ex documento proximi peccatum aggrauatur, illud autem documento grauius fuit, & quadammodo infinitum: vnde videri potest peccatum Adæ ratione illius circumstantie non solum illud unum peccatum Euae, sed etiam omnia eius peccata simul sumpta excessisse.

In hoc vero duo consideranda sunt: unum est documento non aggrauare peccatum, nisi sit præsumum. Incertum autem est virum Adam præscuerit documentum illud, quod toti potestenti imminebat, si ipse peccaret, quia non est certum, an præscuerit pactum, seu conditionem in illis verbis, In quacunque die comedens, morte morietur, inclusam, non solum ipsius personam, sed etiam in ipso omnes eius posteros comprehendisse. Et ideo incertum etiam est ad ex illa circumstantia peccatum

SVARE
de Angelis,
RE 6. diarium
an

D. N.

rum Adæ grauius fuisset: Nos autem in superioribus diximus probabilius esse habuisse Adam notitiam diuini pacis, & status, ac conditionis personæ suæ, ideoque non dubitamus, quin ex eo capite peccatum Adæ multum fuerit aggrauatum. Et ita loquuntur communiter Doctores eam circumstantiam numeratæ, inter eas, quæ peccatum Adæ grauius reddiderunt, quod indicauit Diuus Thomas 2. 2.q. 163. art. 3. ad 2. & 3.p. q. 2. art. 2. ad 2. & Bellarminus lib. 3. de Anusione. Gratia, cap. 9. & Perer. dicto lib. 6. quæst. 1. de hacre. Nihilominus tamen ex hoc inferri non potest, Euam minus peccasse, quia non fuit ipsa ab eadem grauitate immunita. Nam licet ipsa sua propria transgressio, & comedendo de ligno vetito posteritati non nouerit: nihilominus inducendo Adamum, vt comedere, fuit causa eiusdem nocimenti, quia fuit causa peccati Adæ, & fortasse non minus, vel paulo minus, quam Adam malitiam illam participauit. Nam licet Adam efficacius, & propinquius nocimenti illud nobis intulerit, nihilominus ipsa prior causa, & sub ea ratione principalior illius nocimenti fuit. Propter quod dicitur Ecclesiastici 25. *A muliere initum factum est peccatum, & per illam omnes morimur.* Sicut Augustinus in Psalm. 63. dixit Iudeos non minus peccasse occidendo Christum lingua, petendo à Pilato, ut crucifigerent eum, quam ipsum Pilatum, vel alios præcepto, & opere crucifigentes ipsum: igitur haec ipsa grauitate parua est, vel nulla differentia.

Quarto loco inter peccata Euæ suprà posuimus peccatum scandalum, quod inuitando, & inducendo virum ad comedendum commisit: in quo non est dubium, quin grauissime peccauerit: & in hac grauitate videtur simpliciter excedere ipsum Adamum, quia ille nec aliud illi simile, nec eam diffimile, & equivalens commisisse videretur, quo possit illa grauitas compensari, vt ex numeratione peccatorum vtriusque parentis suprà facta, faciliè intelligi potest. Sed forte quis dicet, huic peccato Euæ comparari posse peccatum Adæ, quod commisit diximus: non corripiendo, neque instruendo Euam, prout ex charitate, & officio tenebatur: nam eiudem ferè malitia est, nō corripare proximum, cum quis tenetur, & illum ad peccandum inducere. Eò vel maximè quod Adam etiam suo exemplo scandalum Euæ intulit, eamque in suo peccato, & malo proposito confirmavit. Respondeamus, probabiliter quidem hoc dictum esse: nihilominus tamen, & longè grauissimum fuisse scandalum Euæ, quia causa fuit omnium peccatorum Adæ, & ita totam illorum grauitatem participavit, & quodammodo suam fecit. Et præterea facta illa comparatione inter illa duo peccata, relinquitur infidelitas Euæ, in qua tota superauit Adamum: nam si quæ sit in Adamo decepcion, vel non fuit peccatum a reliquo distinctum, vel fuit leuisissimum comparatione deceptionis Euæ, vt præcedenti capite sat is declarauimus. Denique se excusando vterque aliquo modo deliquerit, & in hoc nō solum similes, sed etiam æquales fuisse videntur. Nam inæqualitas, quæ consideratur ex parte Euæ, quia planius confessa est suum peccatum, dicens, *Serpens duxit me, parui momenti mihi esse* videtur: quia per illa verba noluit ipsa confiteri speciale peccatum, sed aliud excusare: nam deceptionem tunc non credebat esse accusandam, sed potius excusatione dignam. In illo ergo peccato vel nulla, vel parua fuit dixeritas.

Quapropter pensatis omnibus, Euam grauissimum peccatum inuenimus. Quia in numero peccatorum plura peccata principalia, vt sic dicam, & omnino distincta commisit Euæ, quam Adam: nam Euæ quatuor, vel quinque commisit; scilicet superbiam

infidelitatem, inobedientiam, scandalum, quibus etiam addi potest excusatio: nam si quæ alia humerantur, vel non sunt peccata, vt illa omnia, quæ superbiam antecessisse putatur, vt supra declarauit: vel in predictis continentur, vt gula, & similia. In Adamo vero iuxta ea, quæ circa testimonium Pauli diximus, tantum possunt quatuor numerari peccata, scilicet, superbia, nimius amor vxoris, inobedientia, & excusatio peccati: nam licet aliqua plura ei imponant, aliqua immerito ei tribuant, vt in predictis continentur, vel idolatriam: alia à predictis non sunt distincta, vt curiositas, laetitia proximi, aut siquid est simile, vt satis iam expactatum est. Igitur casus Euæ quoad numerum peccatorum maior fuit, quam lapsus Adæ. Et hinc ultriū concluditur, omnibus pensatis, grauissimum deliquisse. Nam in peccatis similibus in specie, vt fuerint superbie, inobedientiae, & excusationis quoad circunstātias inueniuntur, vel aequalitas, vel parua differentia, in qua plura sunt, quæ agravaent peccata Euæ saltem quoad superbiam, vt declaratum est. Inter peccata vero specie differentia, vt sunt infidelitas, vel excellitus in amore vxoris, multo grauior fuit Euæ culpa: & ultra hoc addit Euæ inductionem mariti, quæ proprium, & grauissimum peccatum eius fuit: ergo simpliciter illa grauissimum peccatum atque ita sententia Chrysostomi, & D. Thomas simpliciter preferenda est. Sententia ^{tentia in nu-} ^{2. relat.} vero Ambroſij tantum secundum quid, seu iuxta aliquas circumstantias, & peculiarem considerationem interpretanda est.

CAP V T VI.

Vtrum peccatum primorum hominum fuerit omnibus grauius.

Hanc comparisonem proponit D. Thomas 2. 2. q. 163. art. 3. & in summa responderet, peccatum primorum parentum simpliciter non fuisse grauissimum: quia in alijs hominibus fuerunt peccata in speciebus suis grauiora. Maiora enim peccata sunt odium Dei, heres, desiratio, formalis contemptus Dei, vel superbia (ait D. Thomas) qua quis Deum negat, vel blasphemat, quam superbia, vel inobedientia primorum parentum. Secundum quid autem, seu ex circumstantijs ait Diuus Thomas, peccatum primorum parentum habuit maximam grauitatem propter perfectionem status iporum. Quæ resolutio communiter recepta est ab interpretibus D. Thomas, & ab Scholasticis in 2. disp. 21. vbi specialiter Richard. art. 3. q. 2. illud comparat cum peccato Luciferi, & cum peccato Iudeæ, & vtrumque horum putat fuisse grauissimum simpliciter, licet secundum quid peccatum Adæ excederit. Et idem ferè habent Bonavent. art. 3. q. 3. & Egid. q. 2. art. 2. Scotus, & Durandus, aliquæ & Alen. 2. p. q. 103. memb. 3.

Verutamen circa vtramque partem aliqua notada sunt: circa primam de grauitate specifica, ^{Contrari.} seu essentiali, non est dubium quin peccata primorum parentum non attigerint supremam speciem malitiae, quæ in actibus humanis esse potest; imo plura alia peccata esse in speciebus suis grauiora, vt euidenter probant exempla suprà positæ, supposita doctrina, quam de peccatis primorum parentum tradidimus. Potest tamen hic moueri dubium, quomodo hinc concludat Diuus Thomas, quod licet peccatum Adæ fuerit secundum quid grauissimum, non tamen simpliciter. Nam ad iudicandum de grauitate simpliciter alii cuius peccati non est tantum species eius consideranda, sed adiunctis, & pôderatis simul omnibus circumstantijs. Vnde fieri potest, vt peccatum leui² in malitia specifica simpliciter sit grauissimum secundum

dum moralem estimationem, quam peccatum grauioris speciei, propter varias circumstantias, ut adulterium contra personam regis maius peccatum est, quam homicidium vulgaris hominis. Ergo quanvis peccatum Adæ in specie non fuerit grauiissimum, potuit nihilominus ex circumstantijs ita crescere, ut non tantum secundum quid, sed etiam simpliciter excederit omnia alia peccata, etiam in suis speciebus grauioribus.

^{3.}
Occurrunt
obstinationi,
iuxta qua-
dam doctri-
nam.

Vide in tra-
ditio. s. qui
est de pecca-
tu diff. 1. q. 3.
Occurrunt
aliter.

Hec obiectio pendet ex alia questione, quæ tractatur i. 2. q. 73. & aliquo modo Philosophiam attingit, scilicet, an individuum inferioris speciei, propter differentiam individualis, & accidentia posse esse melius, vel grauius quam individuum perfectionis speciei: vel etiam utrum possit species contenta sub inferiori genere, & in eo magnam perfectionem habens esse perfectior quam infima species supremi generis. Partem enim negantem aliqui probabilitate defendunt, iuxta quorum sententiam obiectio expedienda est, negando assumpsum, & consequenter dici potest D. Thomam in loco citato prædictæ saueri sententiae, & secundum illam fuisse locutum. Quia vero nunc nolumus de illa opinione ferre iudicium, nec illam questionem definire, sed in materiam de peccatis remittere, ideo respondemus alter D. Thomam interpretando. Nam particula illa, *simplicer*, duos potest habere sensus: unus est, ut significet omnibus penitatis, omne peccatum esse, vel non esse simpliciter grauius. Alius est, ut solùm significet tale peccatum in potissima malitia sua, eique maxime propria, & essentiali, que veluti per anachoritanam dicitur malitia eius simpliciter in ea esse, vel non esse grauiissimum. Diuus Thomas ergo in hoc posteriore sensu dixit peccatum primi hominis non fuisse grauiissimum simpliciter, id est, in potissima, & essentiali malitia sua, respectu cuius accidentalis mala ex circumstantijs sumpta secundum quid dicitur. An vero illud peccatum penitatis omnibus fuerit grauiissimum, nec ne, vtique in ordine ad demeritum, seu meritum penæ, non videtur D. Thomas tractasse, aut definitio, quia res valde occulta est, in qua vix potest etiam per conjecturam fieri iudicium, ut ex sequenti puncto amplius patet.

^{4.}
Circa 2 par-
tis refon-
sionis D.
Thomare-
censur in
primis sex
circumstan-
tia peccatorū
in Aaomo
G. ann.

Circa alteram verò partem de grauitate ex circumstantijs sumpta, non est dubium, quin multæ conditiones aggrauantes peccatum in persona Adæ (& idem est cum proportione de Eva) concurredint, quas sub perfectione status Diuus Thomas comprehendit. Distinctius autem magisque in particulari eas considerat Augustinus variis in locis. Primo ex parte intellectus Adæ, quia erat sapientissimus, & decipi ante peccatum non poterat, cum tamen consideraret, quidquid ad non peccandum necessarium erat, vel vrile, facillime posset. Secundò ex parte voluntatis, quia magna libertate, & sine passionum perturbatione confessit. Tertiò ex parte materia, quia præceptum Dei erat de re facilis, & quia absque ylo incommode custodiri posset, ut late expendit Augustinus 14. de Ciuit. cap. 12. & sequentib. Quartò ex diuinis beneficiis, quibus homo in eo statu fruebatur. Quanto enim homo magis fruebatur Deo, tanto maior impietate dereliquit Deum, ut dicit Augustinus. 21. de Ciuit. cap. 12. Quintò hinc accesit illi peccato magna ingratitudo, quam ponderat idem Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 15. Sextò ponderat ibidem temeritatem quandam, & nimiam audaciam in peccado, vbi magna erat inobedientia peccata proposita. Nam quis, inquit, explicet quantum malum sit non obediens in refusis, & tanto potestatu impetu. & tanto terribili supplicio. Quibus omnibus addi solet circumstantia magni nocimenti vniuerso generi humano illati, de qua in superiori capite satis dictum est.

Non est ergo dubium, quin haec omnia adiuncta essentiali malitia peccati Adæ illud longe gravius reddiderint. Sed considerandum est in Adamo plura fuisse peccata specie diuersa, præcipue tria, quæ supra declaravimus, circumstantias autem dictas, non omnibus æqualiter accommodari: nam priores, in quibus perfectio intellectus & immunitas ab omni passione præcipue ponderatur, in primo peccato superbæ considerari debet: nam post illud statim rectificatio iustitiae amissa fuit, & inordinata concupiscentia copit obscurare intellectum, & inclinare voluntatem, & inde potuerunt aliquantulum diminui sequentia peccata: è contrario vero tertia, & sexta circumstantia maximè ad transgressionem præcepti non comedendi de ligno prohibito accommodantur, & maximè propria grauitas illius est, quæ ultimo loco ex magnitudine nocimenti proponitur. Quarta vero, & quinta, quæ ferè in vnam ingratitudinem coincidunt, in omnibus peccatis inueniuntur etiæ, & quo plura multiplicabantur peccata, eo magis in posterioribus peccatis ipsa ingratitudo crecerat.

Vnde intelligi potest difficultatum esse in predicta comparatione absolutum iudicium ferre, quia non potest certò sciri, an in omnibus dictis circumstantijs, primi parentes omnes alios superauerint, neque etiam nobis constat quantum ex predictis alijs circumstantijs lapsus ille primorum parentum diminui potuerit, ut, v.g. quanta fuerit illorum consideratio, quæ consenfum in primum peccatum antecessit, vel quantus fuerit contactus in ipso affectu peccandi, potuit enim esse remissus, quod multum peccatum diminuit, vel denique quantum ex paruitate materie intra latitudinem peccati mortalis potuerit illud peccatum allevari.

Nihilominus tamen conjectura vendo dicere possumus si comparatio illa fiat inter peccatum hominum, & Angelorum, simpliciter fuisse grauius Angelorum peccatum quam hominum, quia in specie superbæ conuenerunt, & in eo circumstantia ferè omnes fuerunt in angelo grauioribus, scilicet, materia ex parte excellentiæ conceperunt, & libertas ex parte personæ: præterim in primo Angelo, qui multo extrinseco iudicante peccauit. Item ingratitudo potest recepera maiora beneficia. Major contactus in peccando, locus dignior, & quadammodo etiam tempus, quia angelus citius peccauit, ac denique damnum magis irreparabile. Accedit etiam peccatum iniudicium, quod ex suo genere grauiissimum est, & in Angeliis, non vero in primis hominibus inueniuntur. Denique etiam in Angelis peculiaris inobedientia non defuit, & contra præceptum longè grauius. Quæ omnia ex supradictis de peccato Angelorum clara sunt. Vnde siue singula peccata cum singulis similibus, vel æqualibus siue una peccatorum collectio in multitudine, & grauitate cum alia conseratur, semper lapsus angelorum inueniuntur simpliciter major. At vero conserdo peccatum cum peccatis aliorum hominum, solum dicere possumus, illud peccatum parentum siue adeo grauius, ut regulariter ordinaria peccata hominum supererit. Nihilominus tamen addendum est, primo multos alios fuisse maiores peccatores tamè propter multitudinem peccatorum. Secundo in aliquibus hominibus aliqua peccata simpliciter grauiora siue, ut præcipue credi potest de Iudeo, de peccato principum, Iudeorum in Christum crucigentium, ut ex Bernardo notauimus ad 3 p.D.Th. q. 47. art. 6. in Comment. Et idem aliqui credunt de obstinatisimis hereticis, ut Arrio, Luther, & similibus, quod mihi valde verimile est.

CAPV

C A P V T . V I L

Anconuenienter primi homines fuerint à Deo puniti propter suum peccatum.

Expliata culpa primorum parentum, dicentes breuerit et ipsorum poenam, quæ Gen. 3. per disiniutiam sententiam Dei, cuiusque propriis verbis imposita sunt. Cùm enim in capite secundo vñcam tantum poenam Deus Adæ comminatus fuisset, scilicet poenam mortis, dicens, In quounque die comederis ex eo, morie morieris. Postea in cap. 3. post transgressionem plures poenas ei impunisse videatur. Et quod magis mirandum est, non solum homines, sed etiam serpentem viuis est Deus punire. Et ipsis hominibus prius signillatim impulsi distinctas poenas, & poetae vnam communem utriusque prædictis, scilicet mortem, & alia iuris, & excusis est: nimurum perpetuam è Paradiso relegationem. Quæ omnia breuiter explicanda à nobis sunt, quod non potest commodius fieri, quam singulas Dei sententias percurrente, & explicando.

Primo ergo dixit Deus ad serpentem, Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animalia, & bestias terræ, super pectus tuum gradies, & terram comedes cunctis diebus vita tuae. Inimicitas ponam inter te, & mulierem, & seriem tuam, & semini illius, ipsa conteret caput tuum, & tu infidaberis calcaneo eius. Circa quæ verba in primis explicandum est, utrum ad ipsum animal visibile dicta sint, ita ut de ipso sint ad literam intellegenda, vel potius de diabolo, ad quem ex intentione

Dei loquentis dirigebantur. Prima sententia est verba illa pertinente ad verum animal serpentem, & illum fuisse à Deo maledictum in derescensionem, & abominationem peccati, cuius instrumentum suo modo fuerat, licet ipse non peccasset. Sic ut etiam Deus maledixit terram propter peccatum Adæ. Ita indicat Didymus apud Lypomanum in Caten. Gen. 3. & Moyles Barcoph. lib. de paradiſo p. cap. 27. refert Ephrem idem docuisse, qui con sequenter assertus serpentem illum fuisse intelligentia prædictum, & addic non fuisse animal reptile, sed pedes habuisse, & quadrupedem fuisse, sed propter peccatum illis fuisse priuatum, & in reptile commutatum, virtute illorum verborum, super pectus tuum gradieris.

Sed haec sententia in hoc sensu inrelecta, quod Deus verba illa ad ipsum serpentem tanquam intelligentem dixerit, improbabilis est, quia brutum animal nō erat capax intellectus, ut supra dictum est. Præterea improbabile est, Deum per illam maledictionem mutasse naturam illius animalis, aut mancum, & monstrum illum effecisse, ita ut nūc non sit naturale serpenti carere pedibus, & super pectus reptare, sed esse effectum contra naturam eius ex hominis peccato prouenientem. Hoc enim, & à recta ratione, & à sincera fide alienum est. Quod vero dixit Didymus serpentem licet haberet pedes, virute dæmonis erectum ad loquendum cum muliere accessisse, & ideo iussum esse, ut in pectus, & ventrem caderet, quod priorem partem accidere potuit, sed incertum est: venitam, allo etiam dato, probabile non est propter illam causam Deum dixisse, super pectus tuum gradieris. Quia si verba illa dirigerentur ad serpentem, nullum effectum, vel penam in eo habere possent, quia serpens tam ante, quam post peccatum habuit hanc naturalem conditionem super pectus gradendi, & similiter virute dæmonis non minus post peccatum, quam ante potest ad malefaciendum erigisti à Deo permittatur. Nec enim per illa verba Deus priuauit dæmonem naturali potestate, quam habet ad mouendum loquenter hæc animalia præter eorum naturam.

Est ergo secunda sententia docens Deum per illa verba directè, & ex intentione locutum esse ad dæmonem, quanvis per quandam metaphoram, seu accommodationem ad naturales proprietates veri serpentis miserum dæmonis statum explicaverit. Hæc est sententia D. Thomæ 2. 2. q. 165. art. 2.

ad 4. quam ex Augustino sumptis, quæ in rescripto ex lib. 2. in Gen. contra Manich. c. 17. & 18. & l. 2. Gen. ad lit. cap. 36. Eamq; sequuntur Beda in Exaem. & Rupert. lib. 3. in Gen. cap. 18. & Hugo de S. Vict. in Annot. in Gen. suo c. 3. vbi inter alia ait, Non serpens,

sed qui in serpente latebat ab oboe maledicetur: vocatur nam nomis, et eius, quæ cum quæstunicam inducerat. Et infra, Et vocando eum attribuiri illa, quæ sunt serpentis,

& est historia metaphorica. Et candem sententiam communiter sequuntur expoliatores in Genesim. So-

Huic senten-

tia ex parte

contradic-

Pererius.

Ius Pererius lib. 6. in Gen. disp. de serpente. q. 4. in fine, aliqua ex parte contradicit. Ait enim maledi-

cione illam secundum historicum sensum ad

verum serpentem pertinuisse: in sensu autem my-

stico, & a Deo principaliter intento ad diabolum esse referendam. Sed fortasse non re, sed in mo-

do loquendi differt: opinor enim sensum illum de

dæmonie non esse dicendum mysticum, sed pro-

prie litteralem, seu historicum, quanvis (vt dixit

Hugo) sub metaphorica significacione fundata magna ex parte in proprietatibus veri serpentis,

quaæ verba illa secundum corticem literæ (vt sic

dicam) propriè significant. Quod non oblat, quoniam alter sensus à Spiritu sancto intentus litteralis sit, ut est vulgare in materia de sensibus Scri-

pturae.

Et in primis declaratur hoc ex initio eiusdem

tertii capituli Genesim, Sed & serpens erat callidior can-

ctu animabitu terre. Nam illa verba in sensu pro-

prio, & literali de diabolo intelliguntur, ut suprà

dictum cum Aug. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 29. Quan-

uis secundum primam significacionem verborum

serpens proprie significet verū animal, quod pro-

priam etiam calliditatem naturalem habet, quæ

potuit etiam significare astutiam diaboli, qui, vt

ait Augustinus, in illo, & de illo agebat Lotan, & ideo

propter diaboli astutiam serpens altissimus dicitur est, tanquam organum malighissimi dæmo-

nis: sicut lingua dicitur prudens, quam vix prudens

mouet. Et simili modo, quod ibi additur, quid dicitur ad mulierem in eodem sensu ad dæmonem referendum est, ille enim erat, qui principaliter loquebatur, serpens autem tanquam lingua eius, & humili-

ter cum adiungitus, cui respondit mulier, relativum cui dæmonem principaliter refert, nec enim ser-

pens verba intelligere poterat: nec credibile est Eu-

ram hoc existimasse, ut suprà docui. Loquitur ergo Scriptura de dæmonie, quasi vestro serpente:

leu de serpente quasi informato prauo spiritu tan-

quam de vno supposito: sicut loquitur in alijs lo-

cis de viris, qui appertuerunt Abrahæ, Loth, & si-

milibus. Igitur omnia, quæ de illo serpente, vel ad

illum tanquam ad intelligentem dicuntur, in sensu proprio primario, & historico intelliguntur dia-

cta ad dæmonem sub illo latente, quanvis allu-

sionem aliquam, seu metaphoram continet secun-

dum materialē, ut ita dicam, significacionē verborum, quæ in verum serpentem conuenire posset.

Sic ergo illa maledictio ad dæmonem facile re-

fertur. Nam proximè ante illam praefecit respon-

Deinde ap. 6:

Deo, dicentes ad Deum, Serpens decepit me: quæ

plicatur dæmoni.

cerè nō intellexi verum animal serpentis ipsam

decepisse, sed dæmonem. Ergo cùm subdit, Et

ait Dominus Deus ad serpentem, quia fecisti hoc, male-

dilectus es, &c. in eadem significacione ad serpentem

locutus est. Non enim verus serpens: sed dæmon

sub illo fecit illud, quod fuit maledictionis causa:

ergo ad illum relata est principaliter, vel etiam

omnino.

omnino maledictio. Nec obstat, quod solum fit comparatio ad cetera animantia irrationalia: sic enim dixit Deus, *Maledictus es inter omnia animalia, & bestias terra.* Nam hoc pertinuit ad dæmonis confusione, quia seruata proportione miserabilior, & infirmior est quam bestia terra, non in dignitate, seu potestate naturæ sua, sed, ut in dicto libro secundo contra Manich. dixit August. cap. 17. in consertatione naturæ sua, ut D. Thomas legit, vel ut habetur in Plantini editione, *In conuersationem naturæ sua.* *Quia peccata non amiserunt beatitudinem aliquam celestem,* quam nunquam habuerunt, *sed in sua natura,* quæ acceperunt per agunt vitam. Vnde colligit per illam maledictionem, nullam nouam peccatum dæmoni fuisse impositam, sed miserum eius statum in reprehensionem, & confusione eius ei fuisse obiectum, & commemoratum. Nam cum ei dicatur, *Quia facili rem hanc, non significatur, causam damnationis, vel, ut ita dicam, essentialis maledictionis dæmonis fuisse, quod Euam decepit;* nam ille actus in statu damnationis commissus non erat meritior nouæ essentialis peccata, sicut tamen dignus diuina obiurgationis, & ostensio- nis perpetua inimicitia cum hominibus, quæ panam accidentalem non parum augere potuit. Addit vero Augustinus eam peccatum dæmonis esse in dictam illius verbis, *Qua nobis caudens est. Panaenim* (inquit) *eius est, ut in potestate habeat eos, qui Dei praecpta contemnunt.* Hanc enim potestatem datam ei tunc esse Augustinus sentit, dum subdit, *Hoc enim explicatur his verbis, quibus in eum profertur sententia, & inde maior panaest, quia de hac tam infelici potestate latetur.* Quomodo autem per illa verba hoc explicetur, Augustinus non declarat. Possumus autem dicere, dæmonem desiderando imperium, & potestatem supra homines, eos ad peccandum induisse, Deum autem ei maledicendo illi indicasse illam potestatem, & peccantium hominum societatem ad maiorem eius peccatum, & ignominiam fuisse futuram, quia etiam hominibus abnominabilis, & horribilis factus est, plusquam omnes feræ, & bestiae terre. Denique sic etiam verba illa secundum corticem literarum accommodata serpenti, optime per metaphoram literaliter ad dæmonem transferuntur. Nam serpēs reuera nihil fecerat propter quod propria maledictione dignus esset: tamen quia dæmon illo, tanquam instrumento vobis fuerat per metaphoram dicitur maledictus inter bestias terre, id est, horribilis, & maximè fugiendus inter illas, quibus miser status dæmonis, & malitia eius, ac potestas ad notandum significantur, ut explicatum est.

Atque ad eundem modum cetera subsequentia verba interpretanda sunt. Addit enim Deus, *Super peccatum gradieris, & terram comedes unde diebus vita tua.* Quæ verba materialiter ad verum serpentem applicata, fas per se clara sunt: nam, ut aibi Theodor. quæst. 34. Serpens nullum inde damnum accipit, cum hanc motus speciem à nature habeat. Idemque cum proportione est de alimento terra: neutrum ergo serpenti accessit ex peccato hominis ut propterea quasi in peccatum ipsius serpentis id dictum fuerit. Dictum est ergo ad significandum per illam metaphoram obiectam conditionem, & miserum dæmonis statum: dicitur enim, *Super peccatum tuum gradieris. Quod in colubro animaduertitur* (ait Augustinus.) Et ex illo animante visibili ad nostrum invisibilis inimicum locutio figuratur. Nomine pectoris, dicit, significari superbiā, quia ibi dominus imperus animi. Hieronymus vero in quæst. Hebraic. dicit nomine pectoris, significari calliditatem, & verfutias dæmonis. Nam in pectori veluti feruantur fraudes, & dolē. Vnde significatum est omnes gressus dæmonis esse nequitas, & fraudes. Quod vero additur, *Terram comedes omnibus diebus*

vita tua, facile, & quasi patrem habet metaphoram, vel quia dæmon vitiosus, & terrenis cogitationibus, & prauis aëribus, ac peccatis hominum pascitur, vel etiam quia homines peccatores, quasi cibus, & alimentum sunt ipsius dæmons: nam & Petrus dixit, *Quia aduersaria rufa diabolus circumuerit querens, quem detinet, & Petri.* Homines autem peccando terra, & cibis quodammodo facti sunt. Sic exponit Gregor. in Psalm. 4. Pœnitenti. Et consequenter de tempore huic vita, usque ad consummationem, saeculi exponit sequentia verba, *Omnibus diebus vita tua.* Quod etiam Augustinus dicto cap. 18. ita declarat, id est, *Omnibus diebus, quibus agis hanc potestatem ante ultimam iudicacionem.* Hoc enim tempore dæmon quodammodo viuit, quia in hoc aere caliginoso liberè quodammodo agere, & quasi officium serpentis facere permittitur tentando, & spiritu alterius occidendo, homines, & ita aliqua ex parte nondum consummatam mortem secundum obtinuit, donec post diem iudicij in infernum detrudatur.

Altera vero pars illorum verborum, *Inimicam ponam inter te, & mulierem,* varijs habet explicationes. Et in primis secundum corticem litterarum, vero serpente accepta significant, illum esse infestum, & perniciem hominibus, & *infideli caliceo,* quia cum in altiores partes non se erigat, in inferioribus, & terra propinquioribus mordet: homo autem potens est caput eius pede conterere, aut baculo si animaduertiri. Qui sensus potuit qui dem, quasi obiter intēdi, vel potius supponi. Tam ad indicandum hoc etiam genus bellū, seu inimicitarum inter hominem, & nocia animalia ex peccato esse ortum: nam ante omnia fuissent homini mansueti, & subiecti. Tum etiam ad funerandum figuratum, seu metaphoricam locutionem. Nihilominus tamen, ut dixi, alius sensus altior fuit ad literam, & principaliter intentus. Potest autem esse multiplex, vnum est, ut nomine mulieris, ipsa Eua intelligatur. Hunc indicat Hugo in adnotacionibus eiusdem loci, dicens ibi infinitus, *quod Eua resp̄s p̄sentiam erit.* Nam Eua per gratiam Dei pœnitentiam agendo, sicut in Dei amicitiam rediit, ita nouas inimicities cum domine contraxit, caputque eius contrivit, id est, superbiam, vel prauas suggestiones, & deceptio- nes eius, licet dæmon calcaneo eius, id est, omnibus vestigijs, vel finibus actionum illius infide- tur.

Et hic quidem sensus est probabilis, si ad olam Euam non limitetur, sed cum proportione ad quancumque sanctam animam excedatur. Nam hoc exigunt illa verba, *Et inter seminatum, & semen illius:* nam semen diaboli, id est, Luciferi dici possunt reliqui dæmones, quorū inductione sita, quia in peccato genuit, vel intelligi possunt homines mali, vel praui conceptus, quos in hominē immittit, cum illum tentat: semen autem mulieris dicuntur omnes filii Euae, ex quibus multi sacerdoti caput dæmonis conterunt, & licet ipse semper infidetur illis ab inferiori anima parte, id est, appetitu sensuio inchoando, tandem contra illum victoriā reportant. Et ita ipso Lucifero, affecti eius inuitis homines sedes glorie, quas ipsi amiferunt, obirebunt. Vnde nomine mulieris etè etiam potest humana natura, seu genitrix manum intelligi. Nam ex quo homo peccauit, inimicitia, & bellum immane inter dæmonem, & hominem orta sunt, in quo bello nobilior pars hominum de potestate dæmonis triumphat, cinque caput conterit, cum ipse semper infidetur calcaneo eius. Nomine autem mulieris, potius quam viri humana natura significata est: quia hominem tentantur dæmones, nisi per illam animalē partem, qua quasi mulieris imaginem in homine offendit, ut Au-

7.
Reliqua
maledic-
tio-
nis verba
dæmoni si-
militer ac-
commodantur

gustinus dixit, quem Diuus Thomas secutus est.

Alia illorum verborum expostio mystica fortasse, sed valde pia, & probabilis est, vt per mulierem beatissima Virgo prædicta fuerit, quæ inter puros homines perpetuas, ac maximas inimicities cum dæmonie habuit, illiusque caput ipsa cōtruit. Quia licet dæmon calcaneo Virginis, id est, omnibus vestigijs eius ab initio conceptionis ipsius infidus fuit, semper vixit, & prostratus ab illa discessit. Quem sensum optime prosequitur. Ruptus l. 3. in Gen. c. 19. & l. 2. de Vixtor. Verb. & illū ex Paribus tractau in 2. tom. 3. p. disp. 3. lect. 5. & Ystella in Gen. hunc sensum literalē esse censem, & Leonem Papam, & Serapionem in illius confirmationem allegat. Pereira etiā norat cōmunem Patrum sententiam esse, Christi (qui solius misericordis, & non viri semē, seu fructus fuit) vixtoriā contra dæmonem in his verbis Genesēs fuisse ab initio mundi prædictam, imo & ab Adamo sub illis verbis fuisse intellectam.

Ex dictis circa serpentis maledictionem constat, nec ipsi serpenti, nec dæmoni nouam poenam fuisse à Deo impositam per verba prædicta, nec etiam hominibus. Non quidem serpenti, quia neque propriè capax illius erat, neque fundamentum poenæ, quod est culpa in eo locum habebat. Nee etiam dæmon, nisi forte quod aliquam obiurgationem, & accidentalem poenam, quia iam non era in statu merendi augmentum substantialis poenæ, vt dixi. Neque denique ipsis hominibus, quia Deus ne illis maledixit, nec verba illa ad ipsos direxit. Imo si attende aliqua ex illis verbis considerentur, licet aliqua ex parte miserum statum, in quo homines inciderint, indicet, quatenus vel rebellionem animantium bestiarum contra homines, vel inimicitiam, & pugnam perpetuam cum dæmonie multo acriter. Quam in Paradiſo futura esset, aliquo modo significavit, nihilominus magis propriè consolationem aliam eisdem hominibus præbuerunt, & fiduciam consequentem vixtoriam contra demonem, si legitime pugnauerint, per senzen alterius mulieris, quod est Christus, præcipue obtinendam.

Quia vero Dei opera sunt misericordia, & veritas, ideo post hanc promissionem, sententiam contrarios homines protulit: circa quam in primis obleruandū est, Deum nullam fecisse mentionem spirituālum poenarum, sed earum tantum, quæ ad corpus aliquo modo pertinent, fortassis quia homines per peccatum deordinati, & animalibus brutis similes effecti, illis poenis magis commoueri poterant, easque euidentius experiri. Præcipua vero pena, & ceteras omnes virtute cōpletens, fuit priuatio iustitiae originalis, quatenus corpus anima, & appetitum inferiorem superiore, & superiore Deo perfecte subiectebat. Quam penam ipso factō (vt sic dicam) & ante omnem declaratoriam sententiam incurserunt, vt prius significatum fuit illis verbis, Et apertis sunt ouiliaborum, &c. vt suprā explicata sunt: & ideo forte hac pena prætermissa, quæ iam inerat, & per effectum sentiri poterat, Deus alias calamitates commemorat. Ex quibus, quædam fœminarum, aliæ virorum proprias sunt: aliæ vero sunt vtrisque communes, quæ suo ordine pronunciantur, initio à fœmina sumpto, cuius tres poenæ declinantur.

Prima continetur illis verbis, Multiplicabo arumnas tuas, & conceptus tuos. Circa quam statim occurrit obiectio, quia secunditas fœminæ magis ad Dei beneficium, quam ad poenas pertinet: cur ergo tamen specialis poena à Deo prouinciatur. Item quia etiam in statu innocentia fœminarum conceptus multiplicantur: ergo non est poena peccati. Item quia poena illæ prout communes sunt

alii fœminis in omnibus inueniri debet, sed non oīs fœminæ sibi concipiunt: imo aliquæ nū quā patiuntur grunnas fatus, quia nunq̄ concipiūt. Ad principale obiectiōnem responder D. Th. dicta q. 164. a. 2. ad 2. non conceptionē ipsam secundū substantiam suam: neq̄ quoad fructum eius inter personas cōputari, sed quoad modū, quia est cū arumnis, id est, cum angustia, tedium, & alijs incōmodis, quib⁹ fœmina dum fatus in utero portat affligitur. Ita ut duas ille particulas, arumnas & conceptus, cōiunctim exponatur: scilicet, multiplicabo arumnas, etiam in conceptibus tuis: & ita arūnas patiuntur etiā virgines, quia licet acū nō concipient ex propria conditione sexus, & ex materia ad conceptionē à natura ordinata, multa incōmoda, & interdum tedia, & dolores, ac agitūdines patiuntur. Quæ omnia in nō virginibus maiora sunt: nā licet steriles esse contingat arumnis, & tedium non carent: præterquam q̄ ipsa sterilitas poena est, & radium auget, vt indicat D. Th. supra ad 3. Multum verò augentur huiusmodi arumnæ in his, quæ cōcipiunt, & eo amplius, quo sibi concipiunt. Et ita multiplicatio cōceptu ratione talis modi spectabilis fœminæ poena esse dicitur. Addit deniq̄ Rupert. l. 3. in Gen. c. 22. multiplicationē cōceptu in natura lapsa, quaten⁹ p̄ illos multi reprobi generantur, vel quaten⁹ plures ex eis, suis virtus, & flagitiis parentes affligunt, vel quia se p̄ mortali nascuntur, & interdum menstrui exēunt: s̄p̄issime verò sunt immaturi, aut post nativitatē breui extinguitur: vel deniq̄ aliquando plures sunt, quām vt à parētibus sustentari possint, sicut ad penā ex peccato nāhantem primorum parentum pertinere: in st̄ilibus ipsa sterilitate compensatur.

Et ita patet responsio ad secundum: nam in statu innocentia est quidem humana cōceptio, & filius portaretur in ventre à matre tēpore natura præscripto: quanvis cōtrarium sine fundamento Oleaster dixerit, (de quo infrā redibit sermo) sed tamen diuina prouidētia fieret, vt fœminæ fine via afflictione, vel tedium omnia sustinerent: & ideo nunc modus ille conceptionis poena cōfiscati. Ad tertium etiam iam declaratum est, quomodo illa poena omnibus fœminis cōmuni sit, maior autē, aut minor iuxta cōditionē statū, vel etiam cōplexionum diuersitatem. Nam, vt rectē notat D. Thomas in dicta q. 164. a. i. ad 4. haec penalitates non sunt penæ per se, ac directe impositæ tanquā à iudice taxata, in quibus semper aequalitas cum proportione ad legem, & ad delictum feruatur: sed sunt penalitates consequentes ex illa primaria poena priuationis iustitiae originalis, quæ est veluti radix caterarum: vnde per accidens contingere potest, vt in diuersis fœminis inæquales sint, etiā peccatum originale in eis idem, seu æquale fit.

Secunda poena fœminæ illis verbis declaratur, In dolore paries filios, quæ noua explicacione non indiget, idēm enim iudicium est de hac poena, quod de morte: nam per se spestata pura natura humana, conditio naturalis fœminæ est cum dolore parere: tamen quia in statu originalis iustitiae mulieres ab hujusmodi malo divinitate virtute præseruantur: ideo in hoc statu poena est peccati, quam Deus illis verbis declarauit. Quomodo autem in statu innocentia esset partus sine dolore, infrā declaraturi sumus. Vbi etiam exponemus talis doloris causam; & quomodo in statu illo impeditur.

Atque eodem ferè modo tercia poena explicanda est: sub viri potestate erit. Vt enim notauit August. lib. 11. Gen. ad lit. cap. 37. subiectio vxoris ad virum bona, & naturalis, ac necessaria est, vnde in statu innocentia fuisse: imo vero iam fuit. Nam ante peccatum Euæ subiecta fuit Adæ, quia in illius adiutoriorum creatæ est, & fine subordinatione, ac debito

debito ordine non poterat inter eos pax, & perfecta societas subsistere. Nihilominus tamen ex priuatione iustitia originalis per peccatum inducta, prouenit, vt in hoc statu illa subiectio habeat rationem poena, quam antea non habuit. Quia in priori statu vis tantum directiva in viro erat necessaria, quia feminam in vi iustitia promptissima esset ad parendum, nihilque inordinatae concupiscere post directionem viri contrarium: & similiter vir propter eandem rectitudinem, honestatem, ac suauiter, & sine vila perturbatione sua potestate veteretur. Nunc autem subiectio feminae penaliter est, aliquid quandoquidem ex parte ipsius, quia immoderatae aliquid concupiscit, propter quod, vel non sine tristitia viro obedit, vel correctione indiget, in qua subest marito quoad vim coercitam: aliquando vero ex parte ipsius viri, qui vel inmoderate, aut etiam iniuste imperat, aut iniuste vel inmoderate puniit. Et hoc per illam particulam, sub potestate, presse intellectam indicatur est. Et per alteram particulam, & ipse dominabitur tui, magis declaratur, ut notauit Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 21. Quia verbum dominandi, vel maiorem potestatem, vel vi sum eius liberorem, vel vehementiorem indicat. Diuus Thomas autem dicta quæst. 164. art. 2. ad 1. vniuerso verbo respondet, nunc subiectiōne feminæ esse penale, quia sepe necessarium illi est contra propriam voluntatem, viri voluntati parere.

17.
Zena viri
triparitisa.

Dex. parte
qua est, ma-
ledicta ter-
ra in opere
tuo, &c. au-
biunt:

Responso:

18.
Prograditur
responso.

Vero in
opere tuo,
vnuis sensu.

peccato tuo, seu propter peccatum. Et ita exponit Hieron. in queſt. Hebreis super Genesim, cum Aquila, & Theodosio: & fauer Paraphrasis Chaldaica, que vertit, Maledicta terra propter te; estque probabilis sensus, quem multi sequuntur. Alter vero sensus est, In opere tuo, non preterito, sed futuro, id est, in cultura, & defatigatione tua. Qui sensus est fatus consentaneus literæ iuxta vulgatam editionem, & magis iuxta Septuaginta, qui vertunt, in operibus tuis. Item quadrat contextu, quia Deus iam dixerat, Quia audisti vocem vxoris tuae, & comedisti, &c. maledicta terra, &c. Iam ergo fatus declaratur maleditionem illam propter peccatum indicari. Ergo factis verisimile est, addendo, in opere tuo, voluisse sterilitatem declarare, & exaggerare: quia licet homines multum laborent colendo terram, illam maledictionem, & sterilitatem subiectam experientur. Quod amplius Deus explicat, dum addit, in laborebus comedet, ex ea omnis dies vita tua. Quia vt vieti necessaria tribuat, magno labore, & fudore opus est: quia necessitas (vt dixi) in statu innocentie minime fuisset.

Altera pars huius poena illis verbis explicatur, Spinas, & tribulos germinabit tibi. Circa qua verba occurribat quæſtio, vtrum non interuenient pecato, terra spinas, & alias herbas inutiles, vel noxiæ as produceret. Sed hanc in superiori libro capite prædicto septimo tractauimus. Diximusque futuras fusse spinas, & tribulos in terra, etiam si homo non pecaſſet. Sed tunc non essent ponales homini, quia neque illum pungerent, aut dolorē inferrent, neq; terra fecunditatem homini conuenientem impidirent. Nunc autem inter poenas primi peccati ponuntur, quia & mortale corpus pungunt, & affligunt, & magna ex parte sterilitatem terra & labore in cultura illius augent, vt notum est. Et ideo addit Dominus, Et comedet herbam terræ, ac dicere, vt herbas vtilies habere possint ad vescendum, spinas, & tribulos euellere, non sine labore, & dolore tibi necessarium erit.

Tertia pars eiusdem poenæ illis verbis explicatur, In sudore vultus tui referis pane, donec reuertaris in terram de qua sumpus es, vbi nomine panis, omnis cibus ad vescendum aptus comprehenditur, vt est frequens vius Scriptura. Et fortasse per antonomasiam (vt sic dicam) id specialiter in pane declaratum est: tum quia inter omnes cibos panis est maximè ad vitæ sustentationem necessarius: tum etiam quia plures operationes laboriose ad illius preparationem obire necesse est, quam in ceteris cibis, aut fructibus: nimirum, arando, seminando, merendo, triturando, & plures alias exercendo, quæ ad panem tandem conſicendū, necessaria sunt. Nihilominus tamen ibi, etiam tacitè indicatur omnes labores, & fudores, quibus homines in hoc statu mortalis vita in illa sufficienda, deficiantur. Quod si quis objicit, non omnes homines hanc poenam sentire, quia fine villo labore suo panem in delicijs comedunt, de quibus illud accipit potest, Et labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, Psalm. 72. Responde Diuus Thomas dicta q. 164. art. 2. ad 3. in primis fatus esse ad huius poena veritatem, quod homines in hoc statu sine labore, & fudore sustentari non possint, etiam si hic labor non ab omnibus indumentus specialiter sentiat, sed ab ijs, qui agriculturam, & alia similia opera exercent. Deinde ait Diuus Thomas etiam alios non comedere panem sine labore, quia vt laboribus aliorum fruantur, alios labores pro republica sustinent, regendo, militando &c.

Præterea in illis ultimis, donec reuertaris, &c. declaravit Deus, hanc poenam usque ad mortem ei. Responde, se duraturam, quia toto tempore vita indiger homo alimentis, quibus sine labore non vescitur. Et huius

SVARE:
de Angelis,
re 6. diuum,
animæ.

D. V.

huius occasione iterum renouat, seu prædictit post
nam mortis per peccatum contractam, dicens,
Quia puluies, & impuluerem reverteri. In qua causali
locutione notari potest, indicasse Deum ex ipsa
homini natura, & ex materia, ex qua est forma-
tus, quasi intrinseca necessitate consequi, vt ho-
mo in puluere per mortem, & corruptionem
revertatur: nihilominus tamen simili declarat
mortem subsecutam esse ex peccato, quia sine illo
non fuisset, ac proinde esse poenam peccati, vt su-
pra in capite 14. libri 3. latè declaratum est. Et ex
haec pena consequens etiam fuit, vt homines extra
Paradisum eiscentur, de qua ejectione, & modo,
qua facta est, dicendum superest, nonnulla vero
attigimus in c. proximè allegato, & prius in capit.
texto, qui est de Paradiso.

C A P V T VIII.

Quando fuerit Adam è Paradiſo electus,
quantoque tempore in illo per-
manferit.

Vñstionem hanc vñque in hunc locum distulit,
Vt simili tempus, in quo primi homines pec-
carunt, & in quo puniti sunt, quantoque tempore
Paradisum incoluerint, explicarem. Nam haec tria
valde inter se connexa sunt ut est per se manifestū.
Ante omnia vero supponendū est, Adamum fuisse
in exto die extra Paradisum creatum, & postea in
Paradisum translatum. Ita dictum est supr. l. 3. c. 5.
Et colligitur ex narratione Gen. c. 1. & 2. ibidem
non explicatur hora creationis eius, vnde certò
sciri non potest. Dixerunt vero aliqui, fuisse crea-
tum prima hora illius diei post Solis ortum in no-
stro horizonte, seu in Paradiso: que hora dici pos-
tula prima diei artificialis, quæ fuit septima in-
choata, seu decurrentis diei naturalis in Tempore
aequinocti, in quo mundus creatus est. Sed licet
hoc probabiliter dictum sit, non potest esse certū,
quia in Scriptura non dicitur, nec alia via est re-
uelatum, neque sufficiente conjectura ostendi po-
teb. Præsertim, quia eodem die sexto creavit Deus
animalia bruta, priusquam hominem: vnde fit ve-
risimile, in prima illa hora ea creasse: nihilominus
tamen, vñl. 3. c. 4. dixi, inter hominis creationem,
ceterorumq; animalium, non oportuit multum
temporis intercedere: & ideo potuit creari Adam
in prima hora, vel parù post illum, quia bruta pro-
pe solis ortu fieri potuerunt, & homo orte iā sole.
Deniq; fatis est, quod homo in principio illius diei
creatus fuerit, hinc in prima, hinc in secunda hora,
in hoc enim non est scrupulosè immorandum, ne-
que ad id, de quo nunc agimus, est necessarium.

Similiter incertum est, quantū temporis inter
creationem Adæ, eiusq; translationem in Paradiſo
sum, intercesserit: quia hoc etiam non est revela-
tum. Vnde non defuerunt, qui dixerint, quadra-
geſima die post creationem fuisse Adam in regnum
in Paradiso, vt refert Anaf. Synait. l. 9. Hexaem.
versus finem. Sed longe probabilius est, eodem die
exto translatum esse. Nam ostendimus in dict. ca.
4. Euam fuisse creatam in illo die: & in c. 5. proba-
vimus creatam esse in Paradiso: ergo necessarium
fuit, vt Adæ in illum iam translatus fuisset: cum
Euam ex eius costa formata, & statim, ac producta
est, ipsi Adæ præsentata, & matrimonio coniuncta
fuerit. Vnde tandem supponimus, omnia, quæ Ge-
nes. 2. circa plasmatiōem Adæ, & Euæ, eorumq;
in Paradiso conuersationem, facta narrantur, in
sexta die creationis mundi perfecta fuisse. Ita n. ex
contextu illius capituli manifestè colligitur. Dis-
putatio cultas igitur in præsenti superest, an tentatio ser-
pentis, & hominum lapsus in eodem die sexto
contigerit.

Suarez de opere sex dierum.

Multorum opinio fuit, statisq; antiqua, affirmans
Adamum in eodem die, in quo creatus est, peccat-
Opinio affir-
se. Ita docet Ir. l. 5. cont. hæres. c. 23. dicens: Factum est mans Ada-
vissere, & mane dies unus. In hac ipsa die manducaverunt, manu ipso
in ipsa autem, & mortuis sunt. Et infra dicit, propterea sexto die
Christum in eadem die, id est, feria sexta mortuū
peccasse.

esse. Quam sententiam, & eius allegoricam ratio-
nem latè prosequitur Anaf. Synait. Anagog. con-
templationum in Hexaem. l. 7. in princ. Et, quod
mirandum est, prius dicit: Vespere sexti diei in horto, &
Paradiso factus est Adam, &c. & nihilominus postea
subdit: Has vesperas sexta hora fecit Christus properil-
lum hominem qui in Paradiso euerit fuerit in illa vespere.
In quibus verbis in primis subfistere non potest,
quod ait Adam factum esse in Paradiso. Nam con-
trarium docet Scriptura, & ipsem dixerat in lib.
4. post medium. Deinde parum verisimile est, in e-
iusdem diei sexti vespere factum, & lapsum fuisse.
Pro illa vero sententia, quod eodem die, quo factus
est Adam, peccauerit, referunt in catena Lypoma-
ni in Genes. circa id, De omni ligno Paradisi regimur.
Diodor. Tarsen. citantur etiam Cyr. & Epiph. quo
rum loca non inueni. Deniq; Perer. libr. 6. in Gen.
disp. de haec, pro eadem refert Moysen Barcepha
lib. de Paradiso. allegantem etiam pro illa Philor.
in orat. de Arbore vitæ: & Jacobum quandam in
orat. de Passion. Domini. At ego apud Mosen Bar-
cepha solum inueni hanc opinionem cum alijs re-
latam in 1.p. de Parad. c. 28. facis à medio: ipse verò
subdit: Sed nos haec in te in Deo volente explicabimus di-
lucidus. In reliquis verò partibus eius operis nihil
amplius inuenio. Atq; hanc sententiam secutus est
Abul. Gen. 3. q. 4.

Congruentia pro hac sententia sunt, in primis
allegorica tacta ab Irenæo, quod Adam in sexta fe-
ria creatus est, & in eadem, vel simili die, seu feria
mortuorum, vel spiritualiter secundum animam, vel
opinione. quoad corpus inchoat (vt sic dicam) quia ex illo
die cepit mori: sed non est sic mortuus in alia
sexta feria: ergo in eadem prima, in qua conditus
est. Maior solum suadetur, quia ob hanc causam
voluit Christus in sexta feria mori. Minor autem
probatur: tum quia non est verisimile, fuisse Ad-
amum in Paradiso per dies octo, vt natum ostende-
tur: tum etiam, quia non haberemus fundamen-
tum historicum, vt sic dicam ad afferendum in fe-
ria sexta peccasse. Vnde formari potest secunda co-
jectura ex historia Gen. nam in c. 2. narratur trâf-
fatio Adæ in Paradiso, & nominum animalium im-
positio, & Euæ formatio cum verbis, quæ Adæ
ad vxore locutus est. Et statim in c. 3. incipit Moles
tentationem serpētis enarrare. Ergo signū est, bre-
uisimum tēpus interpositū, ac subinde eodē die
post paucas horas dæmonē ad tentandā Euam ac-
cessisse. Fitq; hoc verisimile, quia dæmon ardebat
inuidia, & desiderio priuandi homines felicitate
illius status: & ideo credibile est, quā primum potuit
ad tentandū homines accessisse. Præsertim, quia
timere potuit, ne homo per temporis moras, vel
meditationem diuinarum rerum vel diuinis illu-
strationibus cauior factus, difficilius vinci posset.

Tertia ratio fit, quia homines ante lapsum de
fructibus Paradisi nihil gustarunt, nec comedérū
quicquam, ergo non fuerūt per integrum diem in
Paradiso, neque in illo moram aliquam fecerunt.
Quia non est verisimile per integrum diem, & no-
titem nihil comedisse. Antecedens colligi potest ex
verbis illis serpentis, Cur præcepit vobis Deus, vt non
comedereis ex omni ligno Paradisi? id est, ex nullo li-
gno, quod non fuisse auctor dæmon dicere, si ex a-
liquo fructus illos comedentes vidisset. Vnde Mo-
ses Barc. in d. c. 28. ex quodam Theodoro, & alijs
refert, dæmonem non audiuisse præceptum à Deo
impositum, quia non voce sensibili, sed inge-
nere revelatione fuerat factum: & quia cetera animan-

tia videbat pabulum ex terra sumere, Adamum a. & Euam, licet corpore constarent, nondum vesci, in suspicionem venisse, datam eis fuisse legē, qua certus aliquis modus vescendi illis esset præscriptus. Aug. etiam ser. 65. de temp. de Adam ait, *Quandiu se uanuit, in Paradiso fuit*, significans ante peccatum non comedisse. Accedit, quod si de aliqua arbore gustasse, in maximē de arbore vita, quia eius virtutem non ignorabant. At de illa non gustasse constanter tradit Perer. l. 3. in Gen. disp. de arb. vit. q. 5. & lib. 4. circa illa verba, *In uacuū die ergo*.

⁶ Prædictio o-
pinio non
repugnat
Scriptura, &
tamen in
certa & pa-
rum certifi-
milis.

Et hoc quidem sententia nihil continet vel in impossibile, vel narrationi Moyis repugnat. Quia, ut ex dictis supra l. 3. c. 4. & 5. intelligitur, omnia illa, quæ de creatione primorum hominum in c. 1. & 2. Gen. narrantur, potuerunt in sexto die ante meridianum tēpus perhici, & sub meridiē per duas, vel tres horas potuit tentatio serpētis, & laetus hominis consummari, & sub vesperam hora nona, paulo ante Solis occiduum, potuerunt fieri cetera, quæ usque ad electionem hominum de paradiſo Moyses narrat. Omnia n. colloqua quæ ibi describuntur, breuiſſimis morulis hēri potuerūt, & actus interni ſufficiens ad cōſummandū peccatum, fieri in momento fiūt. Deus etiam ſumma velocitate perficeret potius opus ſuum, tam inquirendo de delicto ab hominib[us] commisso, & quād de illo iuridice interrogando, veritatēq[ue] examinando, quād etiam ſententiam proferendo ac deinde illam exequendo in fine eiusdem ſexti diei, homines utiq[ue] extra Paradiſum eiectiōnē. Quod autem hoc totum, quod p[ro]p[ter]ib[us] iudicamus, ita factū ſit, valde incertum eſt, & per ea, quæ dicimus, ſit ſaltem parum veriſimile.

⁷ Opinio li-
parita pri-
mos paren-
tes ultra die
naturalē
in paradiſo
fuisse, incer-
tum tan-
quam
fuerit inter-
pres.
Prior pars
ſtatim ſit transitus ad tentatio-
nem serpentis describendam, nullum argumentū
eſt, quod illa tentatio eodē die facta ſit, quo Euā eſt
formata. Quia nec Scriptura narrat omnia, quæ
facta ſunt, nec ex ordine narrationis colligi potest,
eodem die fuſſe facta cetera, quæ conſequenter
narrantur. Aliunde vero Gen. 3. dicitur, Deum de-
ambulare in Paradiſo. Ad aurā post meridiē, quādo Adamum interrogauit, vbi es, &c. Vnde proba-
biliſter colligi potest, Adam peccasse ante meridiē,
ac ſubinde non fuſſe Euam tentatam in eodem 6.
die, in quo fuit creata. Quia cōſideratis rebus, quæ
in antemeridianō tempore illius diei ſixti preceſ-
ſerunt, viuſt credibile, potuisse ſtatim Euā ante
meridiē eiusdem diei ſolam, & à marito ſeparatā
in Paradiſo ambulare utq[ue] ad locum, in quo erat
arbor ſcientiæ boni, & mali, & ibi cū ſerpente mi-
ſcere colloquium cōſentire, ac comedere de fructu
arboris: & poſtea maritū querere, & illum inuitare,
& ad peccandum trahere: ergo credibilius vi-
detur, altero die ante meridiē illū caſum accidisse.
Sciō Hieron. in q. Hebr. in Gen. ſu[m] interpretari ver-
ba illa: ad aurā post meridiē id eſt, ut meridiū in tran-
ſacto refrigerium aurā affirantib[us] offendit. Vnde etiam
Aug. l. 11. Gen. ad lit. c. 33. legit, ad vesp[er]am. Et libr. 1.
Genes. ad litter. cap. 10. addit. id eſt, cum iam ab eis
ſol occidere. Vnde potuit in eodem poſtmeridiā
no tempore, ante vesp[er]am, ſeu ante aurā,
duante adhuc meridianō calore lapsus homi-
num accidere. Sed non eſt, cur reſtantas, & tam

graues ad huiusmodi tēporis angustias redigantur.
Præterea coniectura ex nimio affectu demoni
ad eiſiendum hominem ſumpta, per ſe ſpectata, ſunt
nihil ſuaderet, nam licet ex parte demoni non de-
fuerit voluntas, nihilominus non cōſtarat, occasio-
nem ex quendam illam voluntatem fuſſe tam cito
demoni oblatam. Vnde potest facile coniuratur
contrarium retorqueri. Nam, quo demoni arden-
tis cupiebat hominem vincere, eo affutus op-
portunitatem exspectabat, in qua poſſet cum certiori
ſpe vietorū hominem aggredi. Ergo non eſt
liſis circumstantijs obſeruatis, illam aggrēlum fuſſe. Vnde aliqui Patres conſiderarunt, obſeruare
demonem priuſquam in ſpecie ſerpenti cum ſua
loqueretur, & inter cetera animantia, ſerpens fre-
quentius inter primos homines verlaretur inde
ſumpſiſe occaſionem accedendi ſub eius ſpecie ad
tentandum Euā. Ita inſinuat Iofeph. l. 1. ant. c. 1.
alias 3. dicens, Cum per id tempora nullum eſt inter
nimilia diſſidium, & ſerpens familiat[er] cum Adamo, &
vixore degener, inuidiebat eū, &c. Expreſſius id trahit
Dam. l. 2. de fid. c. 10. illam familiaritatem, & con-
ſuetudinem inter homines, & ſerpentem deli-
bentes: eamq[ue] atruit, ante peccatum Euā preceſſi-
t: & inde accipiebat demonem occaſionem ten-
dandi Euā per ſerpentem, in quo manifeſte ſu-
ponit, per aliquid tempus Euā in Paradiſo ha-
bitasse, priuſquam à demone tentarecur.

Tertia itē coniectura inde ſumpta, quod primi
parentes de cibis paradiſi ante lapsum nō guitarū ſu-
rem incertam affiſſim, & fortalie falſam. Nam cō-
trarium docet Aug. l. 11. Gen. ad lit. c. 31. dicens, pri-
mos parentes credidisse, fructū arboris ſcientiæ
boni, & mali fuſſe innoxium, quia tale pomū ex-
ſummarunt fuſſe in illa arboře, cuius genere poma tam
in aliis arborib[us] innoxia ſenſo at. Non qđem ſolo viſu, ſu-
ra qđem ſolum hunc ſenſum non percipiatur, an fa-
etus noxiuſ, vel innoxius ſit: tum etiā, quia p[ro] viſu
æquè fructus omnium arborum cognoscet[ur], neq[ue]
magis vnuſ, qđ alium innoxius eſt iudicabat.
Seruant ergo ex ſententiā Aug. alios fructus eſt
innoxios ex illis edēdo: & nihil mali, ſed p[ro]p[ter] bo-
ni ab illis percipiendo. Vnde in alio loco non dicit
Augustin. Adam abſtinuisse ab alijs cibis, quād in
Paradiſo fuit, ſed ſenſuſſe ſenſuſſe mandatorū, abſtinendo utiq[ue] a cibo verito, nā hoc ad preceptum
ieſuji pertinet. Nec etiam coniectura ſumpſiſe
verbis ſerpenti quicquam iūiat: quia non dixit
ſerpens. Cur precepit vobis Deus, ut nō de ligno Paradiſi
comederetis? hoc n. tam apertum erat mendacium,
vt non sit veriſimile aufum fuſſe demonem ma-
litiam ſuam tam aperte prodrere. Dicit ergo, Cur
precepit vobis Deus, vi non comederetis de omni ligno Paradiſi?
Quād propositio iuxta dialetoſorum regulas
particularis eſt, non vniuerſalis: vnde potius ex illa
iudicium ſumi potest, ſolitus fuſſe primos ho-
mines edere de alijs arboribus, & à ligno ſcientiæ
abſtinuisse: & inde ſumpſiſe demonem occaſionem
interrogandi, cur non de omnib[us] comederent. Et
hoc confirmant verbū ſea ſpondentis, De omni
ligno Paradiſi refutimur, &c. Quod non ſolum proper-
tius, ſed etiam propter viſum, quem habebant, di-
xiſſe videtur. Et verbum, viſum ex omnib[us], non
vnuſ actum, ſed conſuetudinem ſigillat: ergo
per plures dies ibi extitit, & comediſſe, veriſimi-
lius eſt. An vero de ligno utiq[ue] comederint, magis
incertum eſt, quia non eſt de illo eadem ratio, eo
quod non videtur fuſſe in commune, & ordinari-
um alimentum definiatum: ſed pro certis tem-
poribus opportunis, quanquam licet id affirme-
tur, nullum inde abſurdum colligi poſſit, quia li-
cer ſemel, ſed iterum de illo fructu comederet:
non ſtatiū immortales fierent, vt ſupra dictū illi-
ſit.

Accedit tandem alia coniectura: quia conuenienter
ſunt

SVARE
de Angelis,
re 6. diſtrum.
animā.

D. N.

C A P V T I X.

An primi parentes sui peccati veniam consequi posuerint, vel etiam consequiti fuerint & aeternam salutem.

1. *Vamus hec quæstio ad rerum productionem Triplicis præfaturi capitulo, ut illis electis, statim sui desiderium exciterit: ideoque prætermitti non potuit, præseruimus cum breuiter possit expidiri. Tria igitur punita in titulo tanguntur: unum de potestate obtinendi peccati commissi remissionem: aliud de facto, quoad gratia reparationem: & tertium etiam de facto quoad consequationem gloriae. Circa primum duo in peccato distinguenda sunt: culpa scilicet, & pena: quæ duplex erat: una prælensis virtus, alia vita futura. Potestas etiam distinguenda potest, vel in potentiam Dei absolutam, vel in ordinatam. Non est ergo dubium de potentia absoluta. Sic enim non solum fide certum, sed etiam ratione evidens est, peccatum primorum parentum fuisse remissibile quoad omnia, id est, quoad culpam, & omnes penas. Probatur: tum quia diuina bonitas, & potentia est infinita, & ex parte effectus nulla repugnativa ostendit potest. Tum etiam quia Angelorum peccatum fuit hoc modo remissibile, considerata mida extrinseca potestate Dei, ut supra ostensum est. Tum denique, quia cor hominis, & Angeli in manu Dei est, & quocunq[ue] voluerit, verteri illa. Et ab eo est supremus Dominus, qui omnem penam condonare, & omnem eius creaturam auferre potest.*

2. *De ordinaria arguitur pro parte neg.* *Potestia vero ordinata potest nonnullam dubitationem facere exemplum Angelorum, quibus nullum peccatum remissum est: quod est iudicium, secundum ordinatum parentum non fuisse illis remissibile, id est, non fuisse illis concessam viam ad remissionem peccati obtinendam, quia si concessa fuisset, in aliquo ex tanta multitudine factum esset, cum effectus esset contingens. Ergo idem in iudicium est de hominibus in statu innocentia peccatis. Probatur consequentia, quia non sunt magis digni venientes in tali statu peccantes, quam Angeli. Tum, quia tanta facilitate poterant cauere peccatum, sicut Angeli. Tum etiam, quia cum essent inferioris naturæ, per æqualem superbiam, appetendo similitudinem Dei peccauerunt. Tum denique, quia seruata proportione, maioribus domis, ac beneficijs Dei praeventi fuerant, ad innocentiam custodiendam, quam Angeli.*

3. *Affertio & de fide quoad dictam parentiam ordinariam probatur.* *Nihilominus de fide certum est, potuisse Adamum, & Euan secundum ordinariam parentiam, & legem à Deo statutam, veniam sui peccati consequi, saltem quoad culpam. Hoc probatur ex punito sequenti. Nam ostendemus, hanc peccati veniam datam esse primis parentibus: ergo signum est, potuisse illam de lege consequi. Probatur consequentia, quia non est id factum per miraculum, nec per dispensationem in aliqua lege. Vbi enim talis lex ostendi potest? Quin potius leges illæ universales, in quaunque hora ingenerit peccator, &c. Convergunt, & convergunt, &c. Non minus primos parentes, quam ceteros homines comprehendunt, cum viuerales sint de omnibus hominibus peccatoribus. Ino Patres ad Angelos damnatos illas extendunt, quantum est ex parte Dei. De quo dixit Bernardus in tract. de gradib. humil. circa primum gradum superbie, & hæc inquam. *Sic temporat in vindicta sententiam, si si velis resipiscere (loquitur ad Luciferum) non nego veniam, secundum autem duritiam tuam, & cor impunitus, non possis velle, & ideo nec panca carere.**

Et ita satisfit rationi dubitandi propofita. In hoc Angelus, & homo æquiperantur, quod si viceretur parentiam ageret, viceretur veniam obtinere. Sed differunt, quod Angelo peccanti non est diuina via concessa ad parentiam agendum, & vidimus suo loco: homini autem concessa est. Quæ differentia non est in grauitate peccati, nec ex diuersa facilitate vitandi illud: nec ex maiori, vel minori ingratitude ob iniqua beneficia recepta: quamvis in his omnibus Lucifer ad Adamum superauerit: sed oritur ex diuersa conditione, & capacitate naturæ. Nam Angelus propter proprium cognoscendi, & eligendi modum, breuisimam postulat moram ad beatitudinem promerendam, vel amittendam, ut supra visum est: homo autem diu tempore suum perficit iter, propter tardiorum modum intelligendi: & maiorem voluntatis, & electionis mutabilitatem, & video etiam status innocentia duraret, tempus via in hominibus longum, ac diu turnum fuisset, ut in fine libri sequentis, videbimus. Hinc ergo factum est, ut Adam post transgressionem in statu via, vñque ad mortem relitus fuerit: & inde consequens fuit ut ad agendum parentiam fuerit adiutor: ac proinde secundum ordinariam legem peccati veniam consequi potuerit.

Hæc autem de remissione peccati quoad culpam dicta sunt, & consequenter de penas, que trahuntur in futuram vitam reseruantur, verum habet. Nam p[ro]p[ter]a eterna necessario cum culpam remitterit, temporalis autem pena licet non ex necessitate simul cum culpa auferatur, remitti tamen potest: si peccator velit quantam potest, & debet agere penitentiam, vel cum primum de culpa vehementer dolet, vel postea satisfactionem addendo: remissio conuersus fuit. Hec autem penitendi, vel satisfaciendi lex, & potestas non minus in primis hominibus, quam in suis posteris locum habuit: nec minus in prima transgressione, quam in ceteris, si quas postea forte commiserunt. At vero quoad penas temporales huius vita, fuit illud peccatum irremissibile secundum ordinacionem diuinam. Illa enim lex Dei, *In quaunque die comedit, mortem morieris, omnino absoluta fuit, & ab omnibus conditionibus penitentiam non egit, vel alia simili liberaria: ideoque non obstante quacunq[ue] penitentia Adæ, tam in illo, quam in posteris executione mandata est. Idemque est de iustitia originali amissione quoad dona propria illius iustitiae vita gratiam sanctificantem, & eius dona, & ita non solum transgressione ablata est Adamo iustitia, sed etiam propter nullam penitentiam illi amplius restituta est.*

Idem cernere licet in pena exilio à Paradiso, quia licet Adam in Paradiso sufficenter de peccato doluisse, vel fortasse ad vocem Dei interius doluerit, nihilominus à Paradiso perpetuo relegatus est, ita vt non posset amplius redditum ad illum promereri, quod satis experientia monstrarunt. Quapropter per exaggerationem, & concordatorum morem existimo dictum ab Augustino ser. 19. de sanctis, qui est 3. de Annuntiat. non fuisse Adamum à Paradiso excludendum, *Cum magna cum humilitate, & sine excusatione, veniam à Deo postulasset. Hoc enim rigore sumptum, non solum est incertum, quia de tali DEI missione non constat, sed etiam contra aliam Dei legem, *In quaunque die, &c. esse videtur. Quia si homo à Paradiso non exularet propter humiliam conuersationem, per eum ligni vita perpetuo vivere potuisse: & sic penam mortis per penitentiam euaderet, quod (ut existimo) dictum non potest. Ed ut maxime, quod sera penitentia in re ipsa alteri æqualis sit, non est minus eff**

SVARE
de Angelis,
re 6. diuum.
anima.

cax propter solam temporis dilatationem: sed per nullam poenitentiam potuit Adam postea mortem evadere: ergo nec in principio potuisset. Ratio vero omnium est, quia prima huius vita non impediunt viam salutis, & potius deseruntur possunt ad meritum, & ad maiorem de peccato commissio penitentiam agendam. Et ideo earum remissio non fuit primis hominibus per poenitentiam promissa, sicut nec nobis promittitur, vt in proprio tractatu diximus.

Circa secundum punctum, haeretici, qui dixerunt Adamum damnatum esse, & recipuum causam damnationis eius in primum eius peccatum retulisse videntur, vt in punto sequenti videbimus: & consequenter negarunt, peccatum illud fuisse remissum Adamo. Aliqui enim scriptoribus catholicis atque, qui librum Sapientiae, ut canonicum, non admittebant, nem hanc dubiam & incertam esse dixerunt, quia extra illum librum, nihil de hac re in Scriptura sacra inuenitur. Et ita opinatus est Ruperti. lib. i. in Gen. cap. 30. & 31. Nam verò certissimum est, Adam sua prima transgressionis veniam fuisse acceditum. Probatur, qui id de fide certum est, librum Sapientiae esse canonicum, ut definit Concil. Trid. sess. 4. vt alia antiquiora omittantur: sed in cap. 10. eius libri dicitur: Hoc (id est, Sapientia) illum, qui primus formatum est à Deo pater orbis ter. arum, cùm solus esset creatus, auctor duxit illum à delicto suo, id est, à peccato suu illum liberavit, & in gratiam restituí. Non enim aliter homo a peccato educitur. Vnde licet hoc loco non euidenter colligatur Adam esse beatum, seu saluum (vt infra ex Augustino, & Anselmo, referemus, & rationem reddemus) nihilominus planè concinuit, & apud me plena fidem facit, quod à primo peccato iustificatus fuerit. Omnino enim violentia, & improbabilis est expositio Cantacuzeni, quam ibi refert Lorinus, quod educere Adamum de delicto suo fuerit illi dare preceptum, quo feruato, in peccatum non incidere. Itaque impositionem illius precepti vocat educationem à delicto. Sed contra proprietatem verborum, & per metaphoram inusitatam, & adeò impropriam, vt accommodari non posset. Nam precepti impositione quodammodo est occasio delicti: propter quod Paulus legem veterem legem mortis appellat. Vnde (si ita loqui licet) potius inductio, quam eductio delicti dici poterat. Nam multo esset à talis delicto liberior homo, si preceptum ei non fuisse impositum. Denique eductio à delicto supponit delictum in persona, quæ ab illo educitur, & verbum eduxit resert opus educationis, quod verè factum est. At verò impositio precepti nec supponit delictum, à quo hominem educret, nec cum effectu præseruauit hominem à delicto, vt illo modo illum à delicto educuisse dici posset. Est ergo clarsus literalis sensus, à quo recedere in tam aperata sententia, erroneous est.

Acedit communis sententia Patrum: nam qui de salute æterna Adami testificatur, à fortiori docent fuisse illi peccatum remissum, quia, qui semel peccauit, sine peccati remissione non potest salvare. Et hos Patres in punto sequenti referemus. Specialiter verò Adamum poenitentiā illius peccati egisse, & veniam obtinuisse, affirmant Greg. lib. 6. Epist. 31. alias cap. 195. Adam (inquit) postmodum per poenitentiam ad vitam rediit. Hilar. can. 8. in Matth. lib. 14. inquit peccato vniuersis gentibus remittit. August. sent. 10. 4. de Tempore. Adam, quia interroganti domino confessus est peccatum, quod commisit, veniam redditus est. Et Irenæus lib. 3. cap. 37. In intellectu (inquit) transgressus fecit poenitentiam, poenitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Et hanc poenitentiam, dicit ostendit Adamum, Faciendo sibi cunctorum ex foliis, que carnem possent affugere. Tertull. etiam lib. de Snares de opere fex dicerunt.

Poenit. in verbis ultimis. Iste quoque (scilicet) humana, & offusa in Dominum princeps Adam, examinatus restitutus in Paradisum suum, non tacet. Et lib. i. contr. Marci. cap. 25. latius expendens locum Gen. 3. dicit, vocasse Deum Adam, eum ad confessionem in uitâ. Ut ita nobis condonetur exempla confitendorum delictorum, & vindicaretur euangelica doctrina. Ex ore tuo iustificabili, & ex ore tuo damnabilis. Et infra dicit, Deum non maledixisse Adam, nec Euam, ut restitutionis candidatos, ut confessione eleuatos.

⁹ Adam in ira
Paradisum
imperfecte
saltem pan-
tere erat,
ac brevi posse
obligitatem
iustificatus
est.

Veruntamen circa hæc dicta Patrum aduertere oportet, multo certius esse Adam fuisse consecutum sui delicti veniam, ab solute loquendo, & abstrahendo à tempore, sicut sapiens loquitur, quæ quod intra Paradisum iustificatus fuerit: nam hoc non satis colligitur ex Scriptura. Nam potius multi Patres ex Adami excusatione colligunt, illius poenitentiam tuic non fuisse perfectam: quanvis enim utilis ex parte fuerit, quatenus suum delictum confessus est: nihilominus non perfecta humiliitate suum delictum recognovit: & ideo incertum relinquitur, an tunc veram contritionem conceperit. Non est tamen dubium, quin ex tunc poenitentiam agere ceperit, in qua postea, & indies creuisse credendum est. Ac subinde, vel antequam de Paradiſo exiret, vel non multo post, fuisse iustificatum. Rationes autem, vel indicia huius veritatis sunt in primis ex parte Dei, qui benignissime tractauit Adamum, & magnam eius curam gesit: illum ad poenitentiam prouocando, quando illum vocauit, correxit, ac leuiter puniuit: vt eleganter expendit Chrysostomus. homil. 7. ad pop. sub fine. Secundo, ex parte Christi: cuius secundum iam Adam habebat, ut supra vidimus. Et licet prius non fuerit illi reuelatus, ut Redemptor: tamen ex fide, quâm de illo habebat, facile intelligere, ac credere potuit, esse sufficientem ad redimendum: quia illum recognoverat, ut fontem suæ gratiae, & iustitiae: & ideo potuit in illo confidere, quod per ipsum posset in Dei gratiam, & iustitiam redire. Et præterea sat is veritabile est, quod multi authores dicunt, Adam post peccatum expressam fidem Christi Redemptoris habuisse, sperasseque ipius gratiam, & efficaci virtute à suo delicto liberari potuisse. Tertio sumi possunt conjecturae ex circunstantiis persona Sapientis, & optimè instituta: & ex mutatione magna, quam in se fuerat expertus Adam, & ex aliis, quæ ad poenitentiam vehementer illum prouocare poterant, quæ vnuſque facile confermare potest: & in sequenti punto aliquia attingentur.

¹⁰ Tertio:

Superest ergo tertium punctum de salute exter-
na Adæ, quod sine dubio distinctum est à præ-
dicatione. Potuit enim Adam primi sui peccati remis-
sione consequi, & nihilominus postea damnari.
Tatianus Adam fuisse nunc plurimi homines episcopus præcedentium & Euad non peccatorum veniam obtinent, & tandem postea fuisse saluot: damnantur, quia cum finali impenitentia aliquo
rum peccatorum, vel alii vltimi peccati mortali, moriuntur. In hoc ergo punto fuit antiqua
sententia cuiusdam Tatiani, qui dixit, Adam & Euam damnatos esse. Ita referunt antiquissimi Pa-
tres. Irenæus lib. 1. cap. 31. & lib. 3. cap. 39. à quo idem
sumpererunt Tertullianus lib. de Præscript. heret. cap.
vlt. & Epiph. hæref. 46. & August. hæref. 25. & Eu-
feb. lib. 4. hæf. cap. 25. & Philastrii, in catalog. hære-
sum in i. sub titulo, de hæresibus, quæ post Apolto-
los extiterunt. Qui omnes non solum dicunt asser-
tionem illam ab homine heresiarcha, qualis fuit
Tatianus, fuisse primum probatam, sed etiam i-
nfam, ut hereticam damnare videantur. Et ita il-
lorum Patrum sententiam exponit, & sequitur fides, sed ex
Cafro verbo Adam, heresi i. dicens, hanc sententiam script. non
esse hereticam ob communem Patrum consensionem, licet: sicut probari
ex Scriptura probari non possit, sed per quasdam pro-
babiles.

SVARE de Angelis, re 6. dicitum.

ECCLESIA
SALVATORIS
IN
PRAECEPTORUM
LIBER

D. V.

Lib. IV. De amissione status innocentie.

246
babilles deductiones. Quas ibi ex Irenaeo adducit, & alias ipsi addit, quæ certè ad conuincendam de hæresi sententiam illam in sensu dicto, parum efficaces videntur, ut ostendam.

¹¹
Rupertis sententia bipartita fundamen-

^{2.}
2. Pars fun-

damentum sua-

detur.

Hinc ergo Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 31. putat, non esse de fide Adam esse sanctum & beatum, tunc quia ex nullo testimonio sacra Scriptura id colligitur: tum quia nec definitio Ecclesiæ de huiusmodi assertione lata est, hæc posterior pars ostendi potest. Nam quod Castro de communis consensu Patrum allegat, non cogit. Primum quidem, quia non omnes Patres referentes hæreses Tatiani, hanc inter illas numerant. Omiserunt enim illam Hieronymus in catal. script. ecclesiastic. in Tatian. Et Theodor. lib. 1. hæret. fabul. in eodem. & Damasc. lib. de hæret. Secundò, quia licet Augustinus, & alii referendo alias hæreses Tatiani, hanc assertionem addant, non dicunt in particulari esse hæreticam, sed Augustinus simpliciter dicit de Tatianis: Salutiprimum hominis contradicunt. Tertiò, quia Irenaeus, & Epiphanius qui maximè id significant, in alio sensu loqui videntur, ut statim exponendo eorum rationes, dicam in numero 13. Quia in illo efficaces esse non possunt. Ergo non est cur sententia illa Tatiani ex hac parte possit, ut hæretica, damnari. Et hanc etiam partem confirmat Augustinus in Epist. 99. ad Euodum, dicens, Ecclesiæ ferentiam consentire Christum, cum ad inferos descendit, inde Adamum liberasse. Vbi addens particulam ferè aperte facietur, non esse totius Ecclesiæ ab solutum consensum. Vnde non concludit esse de fide, sed tantum ait, quodbeam (id est, Ecclesiæ) non in aniter creditur, credendum est: significans profectò, tantum esse rei non in aniter creditam: non tamen omnino certa.

¹²
Enadetur
prior part.

Suasior hec
regitur,
quod ante
Rupertum
liber Sapi-
entia cano-
nica habe-
batur.

Deinde priorem partem de Scriptura probat Rupertus. Quia si aliquis estet sacra Scriptura locus, maximè esset ille Sapient. 10. ille autem non conuincit. Ergo. Minorem probat ipse, quia liber ille canonicus non est, vnde illi mendaci arguit: quia statim de Adamo dicit, Deum dedisse illi virtutem continentem omnia, quod de solo Christo vere dici poterat. Sed iam sententia Ruperti, quoad hanc partem, hæretica est. Nā (vt dixi) definitum est, illum librum esse canonicum. Imò etiam multo ante Ruperti tempora à multis Concilijs, & ab Augustino, alijsque Patribus liber ille inter canonicos habebatur, & numerabatur. Et verba illa, Dedit illi virtutem continentem omnia, verum, & facilem habent sensum, nimis deditis Deum Adamo potestatem gubernandi hæc inferiora omnia, & dominandi cunctis animalibus terra, mari, & coeli, ut habetur Gen. 1. Nam verbum continentem in Graeco idem, quod dominandi significat. Dantur etiam alijs sensus illorum verborum, sed necessarium nō est in hoc immorari. Quocirca in hoc, quod Rupertus non solum negat probari ex Scriptura salutem aeternam Adæ, sed etiam negat, probari remissionem peccati, & illius penitentiam, multo grauius errat, ut in tercia assertione dixi. Sine errore tamen in fide posset dubitare, an salutem aeternam fuerit consecuta: etiam si fuerit eductus à delicto suo, quia non est certum, postea non peccasse, neque si fuisset damnatum. Et videtur significasse August. in dicta Epist. 99. vbi ad confirmandum aeternam salutem Adæ adducit testimonium illud, solum ut probabile, dicens: Hoc, quod ibi scriptum est, magis pro hac sententia, quam pro illi, alio multo facere videtur. Quod ego intelligendum puto respectu salutis aeternæ: nam respectu remissionis prioris peccati sensus est certus, & omnino necessarius. Ex illo autem colligere aeternam salutem, solum est per coniecturam verisimiliorum, ut infra declaram.

¹³
Quibus alios
Scriptura lo-

At vero Irenaeus iuprà ex alijs Scripturæ locis

veritatem dictam confirmare conatur. Dicit enim

Paulus 1. Corinthus 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, & in Christo omnes vivificabuntur. Vnde colligitur, Si filii Adæ per Christum liberantur, malo magis pium Adam fuisse liberatum. Nam cum Christus venerat ad expugnandum dæmonem, & quos temebat captivos, Adamum scilicet, & filios suos redimendos, iniunctum videretur filios Adæ, & non parencem ipsum à captiuitate liberare. Deinde, quia si Adam adhuc serpenti subiectus est, res successivæ iuxta serpentis nequitiam, & non iuxta voluntatem Dei: & sic Deus quodammodo esset à serpente vicius. Quod videretur esse contra illud Pauli ad Rom. 5. Vbi abundauit delictum superabundauit & gratia. Indicit etiam Irenaeus in lib. 3. cap. 38. illud 1. Cor. 15. In multis peccati, mors. Vbi est mors victoria tua? Vbi est mortis stimulua tuus? Nam solum peccatum Adæ fuit stimulua mortis, & ideo non poterat nisi sit. Sit dicit, si non liberatus fuit, cui primum doximus est mors, illi uenit salus, tuatio est mortuus. Dominus igitur vivificantem hominem, id est, Adam, enatuta est mors. Hæc Irenaeus. Quibus nonnulla alia addit Castro supra. Semper tamen in hoc deficit, quod nō distinguit inter remissionem primi peccati, & confessionem eternæ salutis; quæ valde diuersa sunt, ut declarauit.

Addo præterea distinctionem aliam esse hoclco necessariam, ut rationes vim habeant ad confutandum proprium sensum illius erroris, & veritatem catholicam, ut omnino certam ostendam. Duobus enim modis potest intelligi Adamum fuisse salutatum per Christum, scilicet quoad sufficienciam, vel etiam quoad efficaciam, quorum terminorum significacionem, tanquam notam, ex materia de Incarnatione suppono. Tatiani ergo sententia fuisse videretur, Adamum neutro modo fuisse à Christo redemptum, ac proinde non solùm salutum non esse, verum etiam nec peccati veniam fuisse consequitur. Imo non tantum de facto hoc beneficium nō obtinuisse, verum etiam nec potuisse iustificari, aut saluari. Quid indicat videatur Tertullian. d. lib. de Praescript. cap. 52. dicens, Tatiani errorem fuisse, Adamum salutem consequi non potuisse. Et Irenaeus, dum ait: Eos qui contradicunt salutem Adæ, consequenter dicere, non inueniuntur Christum ouem perditam. Hæc enim in alio, quam in predicto sensu vera esse non possunt. Qui optimè poruit Christus redimere genus humanum totum, & cōsequenter inuenire orem perditam: etiam si Adam cum effectu nec salutem estet, nec penitentiam egisset. In hoc etiam sensu bona est illatio, quam Epiphanius facit, si Adam non saluat, qui est massa sub illa, neque quisquam ipsius massa saluat. Quia in alio sensu nullus esset momentum: quia licet Adæ efficaciter non saluaretur, possent alij saluari, supposita vniuersali redemptione pro omnibus sufficiente. Vnde subdit inferius Epiphanius, Quoniam non saluat adam, quem tamen pro deferto habes, quando ipse Dominus noster Iesus Christus, vbi venit in mundum, mortuos suscitat, &c. Denique in hoc sensu merito inter grauissimas hæreses illa Tatiani numeratur: & ex dictis locis Pauli conuinxit efficaciter, & alijs omnines rationes ad hunc sensum optimè accommodantur.

At vero supponendo Adamum fuisse à Christo redemptum, & per meritum eius portare saluari: & trahendo de solo effectu salutis aeternæ, & eff. demissio caci applicatione meritorum Christi ad hunc effectum consequendum, sic fateor, nullum esse in Scriptura testimonium, quo posset conuinchez assertio, ita ut dicere possumus Adamum esse in sacra Scriptura canonizatum tanquam sanctum, & celestem. Nam loca Pauli Rom. 5. & 1. Corint. 15. & quædam similia quæ sunt de vniuersali redemptione Christi, probant quidem salutem Adæ quoad sufficienciam, & quantum ex parte Christi considerari potuit, non tamen quoad efficaciam, quatenus abi-

plo Adamo penderit. Locus autem Sap. 10. qui merito censetur vincus in hac materia, licet efficaciter probet iustificationem Ad eam prima transgressionis sua; non tamen concinxit, mortuum fuisse in gratia; quia potuit postea peccare, & non refurgere, ut obiectum est.

Sed nihilominus etiam in hoc sensu assertio est certa, & contraria, si non est simpliciter heretica, ad illam proxime accedit, & erronea censenda est. Ad hanc enim sufficit ferre communis consensus rotius Ecclesie, de quo August. testatur. Vnde idem August.lib.2.de peccat. mort. cap.34. de primis hominibus ait: *Post peccatum iuste vivendo, merito creditum per Dominum sanguinem ab extremo supplicio liberari*, ubi non ait tantum *à suo peccato*, sed *ab extremo supplicio*, & cùm dicit *creduntur*, non de opinione, aut ne tantum humana, sed de fide Christiana loqui videntur. Præterea Hilar. in Psa. 119. Adam (inquit) *venire referuat m. & glorificatus in Christo est*. Et Hieron. ad Ephel. 1. in illa verba: *Recapitulare omnia in Christo*, dicit, quod Adam, è *Paradiso* *ie* *excitus*, per *Salutarem reuocacionem* erat. Vnde Matth. 20. inter primos Patriarchas illum numerat. Et cap. 16. in fin. dicit: *Adam primum liberatum esse per adam secundum*. Et Nazianz. orat. 31. circa cap. 19. Matth. de Adam, & Eva dicit: *Virumque serpens decepit: utrumque Christus passiones sua salute donavit*. Et idem ferre habet orat. 39. circa fin. Et indicat Tertull. lib. 2. contra Marcion. cap. 10:

Atque hinc Léo IX .in cap. hi duo de consecrat. distin. i.dixit. In Christo resurgentem, resurrexit laetus illi Protoplaus. Et Anselm. lib. 2. *Car Deus homo*, cap. 16. circa medium. Adam(inquit) & Euam ad illam pertinuisse redemptiōnē, dubitas, dum non es. Loquitur autem de redēptione non solum quād sufficiētia, sed etiam quād efficiātia, quia subiicit: *Quāmū hoc aut horū as̄ dīna aperiēt non prouocat.* Et enim redēptionem omnium, & consequenter etiam parentum primorum, per Christum sufficiētiam factam, apertissimē diuinā authoritatis pronunciat: efficacē ergo dicit Ansel. non aperte prouocare: quia (vt dixi) licet de remissione peccati Adā aperte loquatur, non ita de perseuerantia in gratia. Subdit tamen Ansel. optimam congruentiam, dicens: *In credibile quoque videtur, quando Deus illos fecit, & propositi immutabilitate, facere de illis omnes homines quos ad cibū suam cuitū, et in assumptū nūs erat, quid illi duos ab h. c. excluderet propostio.*

Idem confirmat latè Athanas. ferm. de Paßion. & cruce Domini, ante medium, vbi referens antiquam traditionem, quòd Adam fuerit sepultus in Caluaria loco, addit. *Quod sit seres habet, mivor loci proprietatem, congruum enim erat Dominum, cùm vellet renocare primum Adam, in eo locopati.* Et infra: Necesse enim est, refurgiente Salvatore, refurgere etiam cum eo, & ipsum Adamum. Vnde omnes Patres, qui dixerunt, Adamum fuisse sepultum in loco Caluariae, sentiunt, non sine mysterio esse factum: quia Adam efficiaciam sanguinis primus expertus erat, vt specialiter explicavit Epiphanius hæres. 46. & alios allegauit in p. q. 46. ar. 10. in Comment. Et simile mysterium in sepulchris posteriorum Patriarcharum considerat August. q. ibid. in Gen. Possunt etiam hic addi Patres, qui scribentes de descensu Christi ad inferos, & reditu eius, primū numerant Adam inter eos, qui cum Domino surrexerunt. Illa enim duo iungit Athanas. ibi: & idem habet Orig. tract. 85. in Matth. circa caput 27. aliquantulum ante fin. Et Cyprian. ferm. de Resurrec. Domini. Et optimè Machar. hom. 11. & rectiones paßim.

Ex quibus omnibus constat, nunc non solum esse verum, quod August. dixit, ferè yniuersam ec-

cliem ita sentire de salute Ad. et verum etiam totam Ecclesiam absolute in hanc sententiam iam vospirasse. Addo etiam dictos Patres tacite interpretari verba illi Sapientis. *Eduxi illum ad delictum suo*, ut non solum de educatione ad statum gratiae, sed etiam ad statum glorie intelligenda fint. Et reue-
ra est valde contentanum intentioni Sapientis conluerat enim in cap. 9. *Per sapientiam fanatos esse quicunque placuerunt Domino a principio, & in omnem aetatem tempore.* Et scilicet in principio cap. 11. incipit numerare ab Adamo. Ex mortuis autem non discuntur simpliciter placuisse Domino, qui ad sempiternum aliquod iustificati sunt, sed qui in gratia degresserunt: illi enim soli Deo simpliciter placherunt. Inter hos ergo numerat Adamum: & quia maxime videri posset, eius salutis oblatio post primum eius delictum: ideo specialiter declarat per sapientiam ab illo liberatum esse. Addi que, *Sapientia uero deditum illum*, utriusque a damnacionis malo: propter quod inter sapientes numerari meruit. Denique nihil probabilitate indicatur in illis verbis, Adam, postquam sui delicti peccitantiam egit, iterum a gratia Dei non cecidisse. Nam loquens Sapiens in singulari, *desuo delicto*, indicat non habuisse aliud; quamvis potuerit etiam per antonomasiam de illo primo peccato singulariter loqui. Denique congruentia ad hanc veritatem confringendam, plures a Patribus asseruntur, eosque referendo satis indicate sunt. Neque vila ratio dubitandi in contrarium occurrit.

Solum queri potest, an idem, & cum eadem certitudine sit de Eua sentiendum? Respondeo, idem, & fare cum eadem certitudine esse de Eua sentiendum. Probatur, quia multi ex dictis Patribus de utroque parente expressè loquuntur. Præfertim August. d.lib. 4. de Peccat. mor. cap. 34. & refertur in cap. sicut primi, de Peccat. cit. i. Tertull. lib. 2. contra Marci. cap. 25. Naziah. orat. 3. & Anselm. lib. 2. Cur Deus homo, cap. 16. quorum verba supra recitata sunt. Eisip̄ adi potest Ambros. lib. de Isaac. cap. 5. Vbi specialius de Eua loquitur. Vnde quanuus Sapiens de solo Adam ex parte loquatur, sub illo Euam comprehendendit: quia vnum veluti adæquatum principium generis humani extiterunt. Item ad hoc ponderat Hugo Victor. Gen. 3: verba illa Dei ad serpentem: Inimicias ponam inter te, & mulieram, ipsa concreta caput tuum: ex ijs colligens Euam rediisse in Dei amicitiam, & dæmonē tandem viceisse. Estque probabilis illatio. Nam licet illa verba forte non sint dicta principaliter de Eua in particulari, verisimile satis est, illam non fuisse ab illa spe, ac promissione exclusam. Deinde conjecturā, quas Patres adducunt, de vocatione Lcii, & confessione Adæ, & de signis pœnitentiae in folijs fici, & de victoria Christi contra dæmonem, in Eua locum habent. Nam decuit Christum eripere de manu hostis illam singularem personam, quam dæmon decepit, & per quam virum etiam superauit. Est ergo hæc etiam veritas satis certa. Dixi autem ferè, & non simpliciter à quæ certam, propter locum Sapientiæ: & quia Patres frequenter de Adam specialiter loquuntur: & quia aliquis maiori ratio de Adam virget, eo quod ille principium totius naturæ simpliciter fuerit, & quia ipsa Eua fuit illi peccandi occasio. Nihilominus tamen unde temerarium effet, salutem vel sonus Eui in dubium reuocare, cum nulla sit probabilis conjectura, vel dubitandi ratio. Et quæ

*ende; pars
ponderando
amplius citâ
i. in locum
Sæpien. 10.*

20
Quod de A-
damo in hos
3. puncto refe-
lur a est cum
eadem ferè
certitudinē
acciendū
de Ema, pro-
barur ex isto
gust.

Probatur ite
ex collecturis
adductis pro
Adam.